

Isyys ja yhteistyövanhemmuus eron jälkeen

Annu Göös & Miika Vainio

Aikuiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Kevätlukukausi 2020

Kasvatustieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Göös, Annu & Vainio, Miika. 2020. Isyys ja yhteistyövanhemmuus eron jälkeen. Aikuiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 87 sivua.

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena oli tunnistaa erilaisia isyyteen liittyviä kulttuurisia tekijöitä eron jälkeisen yhteistyövanhemmuuden toteutumisen taustalla. Tavoitteena oli myös tuottaa tietoa siitä, mitä on isien näkökulmasta eroperheiden yhteistyövanhemmuus, jonka on todettu olevan koko perheen etu.

Tutkielma liittyy ”Yhteisvanhemmuus eron jälkeen” -hankkeeseen. Aineistona käytettiin yhtätoista eronneen isän puolistrukturoitua teemahaastattelua. Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin isiä erovanhemmuuden toteuttajina, mitä analysoitiin ensin tyypitellen tutkittavien vastauksia ja sen jälkeen peilaten tehtyä tyypittelyä teoriataustaan. Eroisien yhteistyövanhemmuutta analysoitiin aineistolähtöisesti teemoittelevana sisällönanalyysinä.

Tutkimuksessa havaittiin eronneiden isien puhuvan omasta vanhemmuudestaan pehmeämpien arvojen kautta. Hegemonisia isyyteen liittyviä odotuksia ja arvotuksia oli tulkittavissa isien haastattelupuheesta isien kertoessa huoltajuuteen liittyvistä sopimuksista ja niihin liittyvistä ratkaisuksista isien jäädessä usein etävanhemmiksi sekä elatusvastuullisen rooliin. Isät näkivät yhteistyövanhemmuuden myönteisenä ja tavoiteltavana asiana erityisesti lasten edun vuoksi. Pääasiassa yhteistyövanhemmuus toimi tutkittavilla hyvin, mutta myös päinvastaisia tuloksia saatiin.

Jatkossa olisi tärkeää kyetä tukemaan isien eron jälkeistä yhteistyövanhemmuutta tiedostaen siihen liittyviä erilaisia haasteita, kuten isien jäämistä toissijaisiksi vanhemmiksi. Isiä tulisi tukea omannäköisen vanhemmuuden toteuttamisessa ja paremman suhteen ylläpitämisessä lapsiinsa eron jälkeen.

Asiasanat: yhteistyövanhemmuus, eroisyys, etävanhemmuus, hegemoninen isyys, sisällön analyysi

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

1	JOHDANTO	5
2	ERON JÄLKEINEN ISYYS	8
	2.1 Erot Suomessa	8
	2.2 Isien asema eron jälkeen	9
	2.3 Isyyden toteuttaminen eron jälkeen.....	13
	2.4 Hegemoninen isyys ja isyyden kulttuuriset juuret.....	16
3	ERON JÄLKEINEN YHTEISTYÖVANHEMMUUS	21
	3.1 Kasvatusvastuun jakaminen eron jälkeen.....	21
	3.2 Yhteistyövanhemmuus on lasten ja vanhempien etu.....	23
	3.3 Yhteistyövanhemmuuden ilmeneminen eroperheissä.....	25
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	30
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	32
	5.1 Tutkimuskonteksti.....	32
	5.2 Tutkimusaineiston keruu ja tutkittavat	34
	5.2.1 Tutkimusaineiston keruu	34
	5.2.2 Tutkittavat	36
	5.3 Eettiset ratkaisut.....	37
	5.4 Aineiston analyysi	40
6	ERON JÄLKEISEN ISYYDEN RAKENTUMINEN	48
	6.1 Käytännön isyys rakentuu arvojen pohjalle	48
	6.2 Isyyden toteuttaminen eron jälkeisessä elämässä.....	52
7	ISIEN YHTEISTYÖVANHEMMUUDEN MUODOSTUMINEN ERON JÄLKEEN	55

7.1	Isien ajatuksia ja kokemuksia yhteistyövanhemmuudesta	55
7.2	Yhteistyövanhemmuuden toteutuminen arjessa ja sopimuksissa.....	58
8	EROISÄT JA HEGEMONINEN ISYYS	65
8.1	Tyypillinen eroisä	65
8.2	Hegemoninen isyys	66
9	POHDINTA.....	70
9.1	“Missä se isän tarina on?”	70
9.2	Tutkimuksen rajoitukset ja jatkotutkimusaiheet.....	74
9.3	Isiä tuettava kohti yhteistyövanhemmuutta ja omannäköistä isyyttä ..	77
	LÄHTEET	79

1 JOHDANTO

Isyyttä on yhtä monenlaista kuin on isiäkin. Miesten omat ajatukset ja kokemukset vanhemmuudesta rakentavat heidän isyyttään, mutta miehiin kohdistuu myös ulkoa päin tulevia erilaisia arvoja ja odotuksia. Eron jälkeen monet isien vanhemmuuteen liittyvät seikat tulevat näkyviksi, ja isät joutuvat määrittelemään uudelleen omaa asemaansa ja toimintaansa. Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastelemme yhteistyövanhemmuutta, joka toimiessaan tukee isien vanhemmuutta eron jälkeen. Isien omat vanhemmuuden kokemukset luovat pohjan yhteistyövanhemmuudelle, minkä avulla isät voivat rakentaa uudenlaista eron jälkeistä vanhemmuutta.

Isyys ei ole kulttuurista irrallinen saareke, vaan sitä tuotetaan erilaisten ideaalien hyvän isyyden ja mieheyden mallitarinoiden kautta, joiden taustalla on aikaan ja paikkaan sidottuja käsityksiä mieheydestä (Eerola & Kekäle 2014, 19, 20, 20–25). Nykyaikaisen isyyden ihanne pohjaa osallistuvaan ja tasa-arvoiseen vanhemmuuteen (Eerola & Kekäle 2014, 30), mutta etenkin erotilanteissa isyys on usein äitiyteen verrattuna nähty toissijaisena vanhemmuutena, mikä asettaa isät äitejä heikompaan asemaan vanhempina esimerkiksi huoltajuuskiistoissa tai asumisjärjestelyjä sovittaessa (Broberg & Hakovirta 2014). Tutkimustulokset kuitenkin osoittavat, että vanhemmuuden tasavertainen jakaminen on niin lasten, isien kuin äitienkin etu (esim. Eerola & Kekäle 2014).

Tässä tutkielmassa tarkastelemme eroisyyttä miehiin liittyvien odotusten ja oletusten kautta. Hegemoniseen mieskäsitykseen kuuluu maskuliinisuuden käsitäminen feminiinisinä pidettyjen piirteiden vastakohtana, eli muun muassa fyysisenä voimana, tunteiden kontrollina ja suoriutuvuutena (esim. Huuki 2013). Hoivaisuus ei siten sovi hegemonisen maskuliinisuuden mieskäsitykseen, koska hoivan on nähty olevan feminiininen ja äideille luontainen ominaisuus. Uudenlaista isyyttä on ryhdytty tarkastelemaan enenevässä määrin vasta 1990-luvun jälkeen (Eerola & Mykkänen 2014a, 9), mutta isyyttä on edelleen määritelty näky-

vimmin naisten toimesta, jolloin miesten oma kokemuspuhe on ollut vähemmistöissä (Eerola & Mykkänen 2014a, 8–9). Isyystutkimus tarvitseekin siis nykyistä enemmän miesääntä.

Yhteistyövanhemmuudella tarkoitamme vanhemmuuden jakamista ja vanhempien välistä yhteistyötä eron jälkeen. Yhteistyövanhemmuutta on tutkittu etenkin Yhdysvalloissa (esim. Feinberg 2003; Hock & Mooradian 2013; McHale, Kuersten-Hogan & Rao 2004), mutta Suomessa ilmiön tutkimus on vielä alkuvaiheessa. Yleisesti yhteistyövanhemmuuden on todettu vaikuttavan myönteisesti perheiden hyvinvointiin, mutta sen toteutuminen ei ole aina helppoa: se vaatii onnistuakseen vanhemmilta muun muassa keskinäistä luottamusta ja vuorovaikutusta (Carlson, McLanaghan & Brooks-Gunn 2008), kokemusta oikeudenmukaisuudesta ja sitoutumista (Jamison, Coleman, Ganong & Feistman 2014).

Yhteistyövanhemmuus on tärkeää erityisesti isille, sillä he jäävät erotessa yleensä etävanhemman rooliin. Lähivanhemmuuden jakautumisen yleensä äideille voi nähdä johtuvan äitikeskeisen vanhemmuuden kulttuurista, jossa hoivan mielletään olevan äideille ominaista, ja äidit ovat kantaneet vanhemmuuden päävastuuta. Äitien lähivanhemmuus on näin jatkumoa ennen eroa vallinneelle tilanteelle. (Tuovinen 2014, 128.) Etävanhempina isät tarvitsevat siis eron jälkeen yhteistyökykyä äitien kanssa, jotta kontakti lapseen säilyy. Usein etävanhemmat tahtoisivat osallistua enemmän lastensa elämään ja olla tiiviimmin mukana arjessa (Hokkanen 2002; Plihtari 2010, 52). Miksi siis tilanne, joka olisi sekä isien oma toive että edistäisi perheen hyvinvointia on niin harvinainen?

Tämän tutkielman tarkoituksena on antaa miehille mahdollisuus puhua isyydestä omasta näkökulmastaan, sekä saavuttaa isien omia kokemuksia yhteistyövanhemmuudesta, ja näin edistää yhteistyövanhemmuuden tukemista. Aalto (2013, 186) mainitsee, että vaikka isyyttä on Suomessa tutkittu paljon, ei siinä ole tarpeeksi problematisoitu maskuliinisuuteen liittyviä kysymyksiä. Tämä on myös tämän tutkielman lähtökohta tarkastellessamme eron jälkeistä yhteistyövanhemmuutta ja sen toteutumista. Ero tekee näkyväksi vanhemmuuden sellaisia osa-alueita, joiden nähdään usein kuuluvan feminiinisen hoivan piiriin, jol-

loin isä voikin olla täysin uuden tilanteen ja vastuun edessä (Broberg & Hakovirta 2014, 115–120). Tästä syystä eron jälkeinen tilanne on hedelmällinen isyyden tarkasteluun, sillä ero asettaa vastakkain perinteisen hegemonisen isyyden ja nykyaikaisen isyyden. Sosiaalinen kasvuympäristö on vaikuttanut siihen, millä tavalla mies toteuttaa sukupuoltaan tässä ja nyt, mutta samalla uudenlaiset ihanteet vaativat isiä mukautumaan uudenlaiseen eroisän rooliin. Tässä tutkielmassa tarkastelemme, millaista on eron jälkeinen isyys, sekä millaista on heidän yhteistyövanhemmuutensa.

2 ERON JÄLKEINEN ISYYS

2.1 Erot Suomessa

Erot koskettavat suurta osaa suomalaisista. Vuositasolla erojen määrä on vakiintunut vuoden 1987 avioliittolakiuudistuksen jälkeen 13000 – 14000 avioeron vuositasolle, mutta samalla avioliittoja solmitaan selkeästi vähenevissä määrin (Suomen virallinen tilasto 2019). Erot nousivat tuolloisen muutoksen myötä nykyiselle tasolle, kun avioeroprosessissa luovuttiin esimerkiksi perusteiden esittämisestä ja vahingonkorvauksista (Kiiski 2011, 34). Yhteiskunnallisella tasolla erojen korkea määrä ja siihen liittyvä huoli liittyy paljolti siihen, millaisia vaikutuksia erolla on lapsiin ja siihen, kuinka erot vaikuttavat perheavioliittoinstituutioon ja siihen liittyvien moraalisten ulottuvuuksien oletettuun rappeutumiseen (Kuronen 2003, 103). Korkeat eroluvut herättävät huolta, ja eroja onkin totuttu käsittelemään lähinnä haittadiskurssin kautta, jossa huomion keskipisteenä ovat erojen negatiiviset vaikutukset.

Erojen tullessa arkipäiväisemmiksi ja suhteessa solmittujen avioliittojen määrään yleisemmiksi osa niihin liittyvistä kielteisistä asenteista on hiljalleen purkautunut. Eroaminen ei esimerkiksi enää synnytä aiemman kaltaista voimakasta moraalista paheksuntaa (Hokkanen 2002, 119). Myös perhetutkimuksessa on siirrytty tällaisesta negatiivisemmasta diskurssista ennemminkin kohti perhe-
muotojen moninaistumisen analysointia (Kuronen 2003, 103). Uudenlaiset näkökulmat ovat tarpeen, ja tutkimusta tarvitaan myös siitä, kuinka vahvistaa erilaisia perheitä ja erityisesti isiä eron jälkeisessä tilanteessa. Eron jälkeen on hyvin tavallista, että isyys kapenee ja ohenee (Huttunen 2001), ja esimerkiksi 81 % lapsista jää eron jälkeen asumaan äidin luokse (Lapsen elatus ja huolto sekä isyyden selvittäminen 2018). Tästä epäsuhdasta huolimatta edelleen valtaosa eroihin liittyvästä kansainvälisestäkin tutkimuksesta keskittyy äitien ja lasten näkökulmaa (Forsberg & Autonen-Vaaranieniemi 2019, 24). Haluammekin tässä tutkielmassa nimenaan saada isien ääntä kuuluviin.

Erolla saattaa olla monia erityisesti miehiä koskettavia ulottuvuuksia, jotka jäävät usein keskustelussa vähemmälle huomiolle. Usein eroprosessissa toinen osapuoli on voinut ajatella eroamista huomattavasti pidempään, jolloin ero tulee käytännössä yllätyksenä jätettävälle osapuolelle (Malinen & Lahtiharju 2016, 18–20). Tämän prosessin alulle panija on useimmiten nainen. Naiset pohtivat usein etukäteen eron mahdollisuutta lähipiirinsä kanssa ratkaisuna parisuhdeongelmiin, kun taas miehet päätyvät eroon vastentahtoisesti ja yllättäen. (Koskela 2012, 96, 119.) Usein isät eivät myöskään ole valmiina eroprosessin ja sen jälkeisen elämän tuomille monimuotoisesti kuormittaville tekijöille (Kiss, Keserü, Sinka & Kremer 2016). Miehet eivät siis ole välttämättä kovinkaan hyvin varautuneita uuteen elämäntilanteeseen, joka itsessään saattaa tuoda mukanaan erilaisia haasteita.

Eron jälkeinen vanhemmuus on sikäli ajankohtainen aihe, että lapsenhuoltolaki uudistui joulukuun 2019 alussa. Lakiuudistuksen myötä lakiin on nyt ensimmäistä kertaa kirjattu vuoroasuminen virallisena vaihtoehtona tapaamisoikeuksien sopimisessa. Näin ollen lapsen vuoroasuminen voidaan merkitä asumismuodoksi väestörekisteriin, mikäli lapsi on vähintään 40 % ajasta toisella ja 60 % toisella vanhemmalla. Edelleen kuitenkin jommankumman vanhemman osoite merkitään lapsen viralliseksi asuinpaikaksi. Lisäksi uudessa laissa lapsen kohdistuvaksi henkiseksi väkivallaksi voidaan luokitella myös tapaamisoikeuden käyttämättä jättäminen tai vieraannuttaminen. (STT Info 2019.) Koska eron jälkeen lapsen lähivanhempi on yleisimmin äiti (Suomen virallinen tilasto 2018), nähdäksemme voidaan ajatella tämän lakiuudistuksen koskevan erityisesti isien asemaa.

2.2 Isien asema eron jälkeen

Parisuhteen aikana isien ja äitien asemat ja roolit perheissä eroavat usein toisistaan ja niihin sisältyy oletusarvoisesti tiettyjä ominaispiirteitä koskien muun muassa heidän toimijuuttaan. Tällaiset piirteet tulevat usein näkyvämmiksi eron jälkeen. Kuten suomalaista isyyttä laajalti tutkinut Huttunen (2001) toteaa, usein

erotilanteessa isät joutuvat arvioimaan uudelleen suhdettaan lapsiinsa ja isyyteen ylipäänsä. On yleistä, että nimenomaan isän elämä muuttuu eniten eron jälkeen, vaikka ydinperhe-elämän aikana isä on saattanut olla löyhimmin perheeseen kytkeytyvä osapuoli (Huttunen 2001, 36, 50). Äitiys on usein biologiseen välttämättömyyteen sidottu (Forsberg & Autonen-Vaaraniemi 2019; Mykkänen 2010, 14) kun taas isyys alkaa usein vasta lapsen syntymästä. Isyyttä rakennetaan ennemminkin sosiaalisesti vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa (Mykkänen 2010.), jolloin äideillä on ikään kuin etumatkaa vanhemmuuteen verrattuna isiin. Jotkut miehet saattavatkin eron jälkeen ikään kuin taistella oikeuksistaan joko korostaen omaa osuuttaan vanhemmuudessa tai vastustaen äitiyden 'ylivaltaa' (Forsberg & Autonen-Vaaraniemi 2019).

Osin epätasapainoisesta tilanteesta huolimatta on huomioitava, että kasvatuskulttuurimme tukee isien asemaa eron jälkeen monia muita kulttuureja vahvemmin. Vertailtaessa (Kalmijn 2008) esimerkiksi Pohjois-Euroopan ja joissain Länsi-Euroopan maissa sukupuolten tasa-arvo on huomattavasti pidemmällä kuin esimerkiksi monissa Välimerenmaissa. Kun myös sukupuolittuneiden roolien välinen kuilu on kapeampi, eron negatiiviset vaikutukset isään ovat heikommät. Tällaisissa yhteisöissä isät ovat osallisempia kasvatuksessa jo ydinperhearjen aikana, joka edesauttaa eron jälkeisen isyyden rakentumisessa. Näissä maissa tosin myös erot ovat yleisimpiä Euroopassa. (Kalmijn 2008, 171–172.) Suomessa – ja Pohjoismaissa ylipäänsä – perhepolitiikka ja tasa-arvopyrkimykset kannustavat tasa-arvoiseen ja osallistuvampaan isyyteen (Andreasson & Johansson 2016; Eerola & Mykkänen 2013a, 19). Näin ollen nykyaikaisen, tasa-arvoisemman isyyden toteuttamiselle on Suomessa otolliset puitteet.

Uudenlaisen isyyden ihanteista huolimatta isien asemaksi eron jälkeen muodostuu edelleen yleisimmin etävanhemman rooli. Vaikka valtaosa vanhemmista päätyykin sopimaan yhteishuoltajuudesta (Suomen virallinen tilasto 2018), äidistä tulee silti yleensä lähivanhempi, joka ottaa suuremman vastuun lapsesta ja on tämän kanssa merkittävästi enemmän tekemisissä (Huttunen 2001). Tämä on tavanomaisin asetelma myös Euroopan laajuisesti (Kalmijn 2008, 180). Tämä

asetelma, jossa isistä tulee vain harvoin lähivanhempia, voidaan nähdä osoituksena epätasa-arvosta eroprosessissa (Kääriäinen, Hämäläinen & Pölkki 2012, 177). Lisäksi etävanhempien ja lasten tapaamiset sijoittuvat usein viikonloppuihin, jolloin isät jäävät ulkopuolelle lasten arjesta ja siihen liittyvistä asioista (Plih-tari 2010, 29). Tällaiset tekijät vaikeuttavat isien eron jälkeistä vanhemmuutta.

Eron jälkeen tehdyt huoltajuus- ja tapaamissopimukset vaikuttavat isien asemaan vanhempana. Usein juridinen järjestelmä on huoltajuuskiistoissa äitien puolella ja lähivanhemmuus määrätään yleisimmin äideille (Kruk 2016), ja isät kokevat tulevansa prosessissa vääriin kohteiksi, jolloin he saattavat ikään kuin luovuttaa esimerkiksi tapaamisoikeuksien suhteen (Koskela 2012, 33–35). Tästä seuraavassa tilanteessa, jossa isät eivät näe riittävästi lastaan, saattavat isät pelätä lastensa unohtavan heidät ja isät saattavat kokea olevansa muukalaisia tai ”huijareita”, koska he eivät ole riittävästi osallisena lastensa varsinaisessa arjessa (Hokkanen 2002, 130, 133). Tällaisessa epätasapainoisessa asetelmassa edellytykset vanhempien väliselle yhteistyölle eivät toteudu.

Edellä kuvatussa haasteellisessa tilanteessa isät saattavat tuntea velvollisuutta tinkiä tai jopa luopua omasta asemastaan ja oikeuksistaan isänä hyvän ilmapiirin ylläpitämiseksi. Näin voi käydä etenkin, jos juridinen järjestelmä vaikuttaa olevan äidin puolella. Esimerkiksi eron jälkeen isät saattavat ajatella, että he ikään kuin uhrautuvat äidin tai lasten vuoksi suostuessaan vähäisempään yhteydenpitoon ja tapaamisiin välttämällä riitelyä, mahdollisia oikeusprosesseja, ja kiistelyä asumisjärjestelyistä. (Huttunen 2001, 105, 109, 112, 114.) Tästä huolimatta on olennaista muistaa, että eron ja asumisjärjestelyjen muutoksen jälkeenkin isillä on yhä oikeuksia ja velvollisuuksia lasten kasvatukseen ja elatuksen suhteen, vaikka vanhempien välinen suhde muuttuisikin (Mykkänen & Aalto 2010, 70). Isän vanhemmuutta tukevien sopimusten laatiminen saattaa siis olla haasteellista.

Vanhemmilta vaaditaan yhteistyötä ja tavoitteellisuutta, jotta isä ja lapsi pystyvät ylläpitämään aktiivista suhdetta. Nykyaikaisen vanhemmuuden trendinä on, että isä ja lapset pysyisivät väleissä myös eron jälkeen: neljän Euroopan maan vertailussa todettiin, että lapsilla oli pääsääntöisesti hyvät välit isäänsä

eron jälkeenkin ja vain noin 15 prosenttia lapsista ei tullut toimeen isänsä kanssa (Kalmijn 2015, 261–262). Tosin on myös huomioitava, että isien sitoutuminen vanhemmuuteen jo parisuhteen aikana saattaa olla yleisempää ylemmän sosioekonomisen aseman perheissä (Bronte-Tinkew & Horowitz 2010; McHale ym. 2004). Tavoitteena on joka tapauksessa, että myös etävanhempi saisi säilytettyä hyvän suhteen lapsiinsa.

Isien rooli täysivaltaisena vanhempina voi kärsiä, mikäli vanhempien keskinäiset välit ovat huonot. Tämä on sikäli valitettavaa, että etäisän ja lapsen hyvä suhde on myönteisesti yhteydessä myös lapsen hyvinvointiin; lapset pystyvät käsittelemään mahdollisia haasteita omassa elämässään paremmin, kun etäisän ja lapsen välit pysyvät vahvoina, ja isä osoittaa tukevaa ja lämmintä käytöstä lasta kohtaan (King & Sobolewski 2006). Pääsääntöisesti myös etäisä ja lapsi tulevat paremmin keskenään toimeen, kun tapaamisten määrä ja tiheys ovat suurempia (Kalmijn 2015, 262). Olisi siis myös lapsen etu, että isät osallistuisivat lasten elämään täysivaltaisina vanhempina.

Ero saattaa tuoda erityisesti miehille uudenlaisia haasteita elämään. Avioeron voidaan katsoa muistuttavan sosiaalista riskiä (Koskela 2012) ja erotessa miesten sosiaalinen verkosto saattaa rikkoutua (Visser ym. 2017). Kun mies menettää puolison, lapset, sekä suhteen aikana ja sen kautta syntyneet ystävyys- ja sukulaissuhteet, joutuu hän haastavaan tilanteeseen ja syrjäytymisriski kasvaa (Koskela 2012, 38). Lisäksi tutkimuksessa (Kiss ym. 2016) liki puolet sadasta tutkitusta eroisästä ilmaisi havainneensa erilaisia fyysisiä, henkisiä ja käytöksellisiä ongelmia eron jälkeen, jonka lisäksi useat kertoivat heidän työkykynsä heikentyneen. Erolla voi siis olla hyvin konkreettisia ja monimuotoisia kielteisiä vaikutuksia.

Myös talous on yksi olennainen konkreettinen ulottuvuus isien kokemuksissa. Pohjoismaisissa kulttuureissa elatus- ja talousvastuu lankeaa pääsääntöisesti isille (Eerola & Mykkänen 2013b, 11; Kuronen & Hokkanen 2008) ja usein miehet tukevat entistä kumppaniaan taloudellisesti myös eron jälkeen, vaikka siihen ei olisikaan lakisääteistä velvoitetta (Koskela 2012, 78; Mykkänen & Aalto 2010). Elatusvastuullisia eroisiä saattaa myös huolettaa se, ettei lähivanhempi

käytä saamiaan tukia toivotulla tavalla (Philip 2014, 222). Elatusmaksuista puhutaan suomalaisessa vanhemmuuskeskustelussa kenties vähemmän, mutta suomalaismiehet saattavat vaatia itseltään elatusvastuullisen roolia, vaikka toinen vanhempi ei tätä toisikaan esille (Mykkänen 2010, 19). On siis yleistä, että elatusvastuu on isillä myös omasta tahdostaan.

Tällainen taloudellinen vastuu voi kuitenkin muotoutua eronneelle isälle rasitteeksi. Isällä ei ole välttämättä resursseja tarjota lapselle tarvittavia kasvuolosuhteita, kuten riittävää omaa tilaa tai harrastusmahdollisuuksia (Swiss & Le Bourdais 2009). Eroisät saattavatkin kokea 'hyvän isyyden' kannalta olennaiseksi, että lapsilla on sopiva uusi koti isän luona (Philip 2014, 222–223). Asumisjärjestelyt vaikuttavat myös isien vanhemmuuteen sitoutumiseen (Castillo 2010, viitattu lähteessä Eerola & Mykkänen 2014b, 50), kun elatusvelvollinen etävanhempi saattaa olla taloudellisesti heikommassa asemassa lapsiin liittyvien tukimuotojen kohdistuessa lähivanhemmalle. Isät saattavat kokea epätasa-arvoiseksi, että heidän velvollisuutensa kodin ja arjen osalta ovat lisääntyneet, mutta taloudellinen vastuu ei ole tasoittunut vanhempien välillä (Huttunen 2001, 45). Tasa-arvonäkökulmasta on myös huomionarvoista, että miehet saattavat tukea entistä vaimoaan rahallisesti eron jälkeen, mutta vastaavasti toisin päin tätä asetelmaa ilmenee harvoin (Koskela 2012, 78). Toisin sanoen samalla, kun isien vastuu kodinhoidossa kasvaa, saattavat he ajautua myös taloudellisesti haasteellisempaan tilanteeseen.

Edellä kuvasimme sitä, kuinka isien asema muuttuu voimakkaasti eron jälkeen. Esimerkiksi tapaamis-, huoltajuus- ja elatussopimukset vaikuttavat siihen, millä tavoin isät pääsevät toteuttamaan vanhemmuuttaan. Näistä tekijöistä muodostuu lähtökohdat, joiden kautta isät toimivat eron jälkeen vanhempina. Seuraavassa käsittelemme tätä käytännön toteutumista.

2.3 Isyyden toteuttaminen eron jälkeen

Yleisesti isät haluavat olla mukana toteuttamassa vanhemmuuttaan myös eron jälkeen. Monet isät kuitenkin kokevat näkevänsä lastaan liian harvoin; erityisesti

ennen eroa aktiivisesti kasvatustyöhön osallistuneet isät haluaisivat lisää säännöllistä huolenpitovastuuta eron jälkeen (Kruk 2016, 103–104). Vaikka suomalaisessa ja pohjoismaisessa perhekeskustelussa onkin havaittavissa jonkinasteista sukupuolineutraaliutta, on vanhemmuus siitä huolimatta vahvasti sukupuolitunutta eron jälkeenkin (Andreasson & Johansson 2016; Eerola & Mykkänen 2013b; Kuronen 2003, 107). Kasvatuksellinen vastuu ei siis välttämättä ole tasapainossa.

Isän vanhemmuus saa eron jälkeen moninaisia ilmenemismuotoja. Brittitutkimuksessa (n = 1067) (Poole, Speight, O'Brien, Connelly & Aldrich 2016) tunnistettiin neljä erilaista isien etävanhemmuuden kategoriaa etäänntyneistä sitoutuneisiin. Etäänntyneet isät (11 %) maksoivat usein elatusmaksuja, mutta eivät pitäneet yhteyttä lapsiinsa ja asuivat kauempana lapsista. Sitoutumattomat isät (16 %) saattoivat asua kauempana, eivätkä maksaneet elatusmaksuja tai pitäneet juurikaan yhteyttä lapsiinsa. Vähemmän sitoutuneet isät (28 %) taas asuivat korkeintaan tunnin matkan säteellä lapsista, näkivät heitä epäsäännöllisesti ja maksoivat elatusmaksuja. Sitoutuneimpien ryhmän (46 %) isät asuivat lähellä lapsiaan, maksoivat elatusmaksuja, olivat yhteydessä lapsiinsa viikoittain ja lapset olivat myös säännöllisesti yökylässä. (Poole ym. 2016.) Tämän tutkimuksen perusteella voidaan esittää, että valtaosalla isistä säilyy ainakin jonkinlainen yhteys lapsiinsa myös eron jälkeen.

Etävanhemman ja lapsen yhteinen ajankäyttö ei ole aina täysin ongelmattonta. Hokkanen (2002) toteaa olevan tavallista, että harvoin lapsiaan näkevät etävanhemmat pyrkivät ottamaan yhteisestä ajasta kaiken mahdollisen irti; ajan ja sen vähyyden ollessa määrittävä resurssi ja eräänlainen ylellisyys toimintaa priorisoidaan ja yhteistä aikaa yritetään käyttää mahdollisimman laadukkaasti. Asetelma voi johtaa niin sanottuun "Puuhamaa-isyyteen", jossa isä viihdyttää ja lahjoo lastaan, sekä yrittää tuottaa muistoja kannattelemaan seuraavaan tapamiseen saakka sen sijaan, että hän ottaisi todellista kasvatusvastuuta. Tällöin lähivanhempi saattaa tuntea itsensä huijatuksi joutuessaan suurempaan vastuuseen kurinpidosta ja arjen haasteista samalla, kun etävanhempi näyttää vain pi-

tävän hauskaa. (Hokkanen 2002.) Tästä huolimatta on yleistä, että etävanhemmatkin haluaisivat nimenomaan tavanomaisen suhteen lapseensa, joka pohjaa oleskelulle, rajojen asettamiselle ja muulle ”normaaliin” arkeen kuuluvalla toiminnalla (Hokkanen 2002; Philip 2014, 223–224). Lapsen ja etävanhemman yhteinen aika ei siis välttämättä ole tasapainossa tai toiveiden mukaista.

Eron jälkeisen vanhemmuuden toteuttaminen saattaa olla etävanhemmalle myös kuluttava kokemus. Kun etävanhempi kokee toistuvasti syklin, jossa odotus, jälleennäkeminen, ero ja kaipaus seuraavat toisiaan, saattaa se olla vanhemmalle psyykkisesti raskasta, jolloin tapaamiset saattavat harventua myös tästä syystä (Huttunen 2001, 112). Lisäksi etävanhemmuudelle luo haasteita esimerkiksi yhteisen ajan puuttuminen, välimatkat, haasteet tiedonkulussa, katkenneet sukulaissuhteet, sekä yksinäisyys (Plihtari 2010). Isät saattavatkin pyrkiä lähempään yhteyteen lasten kanssa omasta yksinäisyyden pelostaan, jota lasten läsnäolo saattaisi helpottaa (Huttunen 2001, 107). Tästä huolimatta erilaiset tukipalveluiden tarjoajat eivät välttämättä tunnista isien haasteiden johtuvan lapsiinsa kohdistuvasta eroahdistuksesta (Kruk 2016). Tällaiset henkisesti kuormittavat haasteet saattavat vaikuttaa merkittävästi isien hyvinvointiin ja vanhemmuuteen.

Eroisyys on kuitenkin muuttunut voimakkaasti viime vuosikymmenten aikana, mikä näkyy muun muassa etävanhemmuuden arvon nousuna. Nykyään eron jälkeisen isyyden toteuttamiselle onkin selkeästi enemmän vaihtoehtoja kuin vielä parikymmentä vuotta sitten (Kuronen 2003, 109–110), ja ilmapiirin muuttuessa isille on tullut uudenlaisia mahdollisuuksia rakentaa oman näköistä vanhemmuuttaan (Huttunen 2001, 45). Tämä avaa ovia uudelleisille isyyksille, vaikka edelleen taustalla vaikuttaa monia ulkoa päin tulevia odotuksia. Perinteinen mieskäsitys, joka koostuu esimerkiksi tunteiden kontrollista (esim. Huuki 2013) on tiukasti iskostettu kasvatuskulttuuriimme, ja ’hyvä isyys’ on mielletty ensisijaisesti elättäjän roolin kautta, hoivan ja kasvatusvastuun sijaan (Stevens 2015). Eronneiden isien merkitys lastensa välittävinä ja rakastavina vanhempina tulisikin jatkossa tunnistaa ja tunnustaa nykyistä paremmin (Kruk 2016, 103).

Kasvatuskulttuurimme on todennäköisesti hiljalleen muuttumassa kohti vähemmän sukupuolittuneita asetelmia.

Tasa-arvoisemmin jakautunut kasvatusvastuu vaikuttaa olevan voimistuva ilmiö. Pohjoismainen perhepolitiikka ja kasvatuskulttuuri kannustavatkin isää kohti tasa-arvoisempaa ja osallistuvampaa niin sanottua uutta isyyttä (esim. Kekäle & Eerola 2013). Esimerkiksi ruotsalaistutkimuksessa (Andreasson & Johansson 2016) isät puhuivat halustaan toteuttaa vanhemmuutta mahdollisimman sukupuolitasa-arvoisella tavalla. Tämä tarkoittaa muun muassa kasvatusvastuun jakamista. Tekijät, kuten sukupuolieroihin liittyvät rakenteelliset ja kulttuuriset odotukset kuitenkin jarruttavat toivotun tasa-arvon toteutumista. (mt. 2016.)

Usein ”perinteistä” isyyttä määrittävät yksioikoiset mielikuvat, jonka lisäksi isyyden muutosta on vuosien saatossa niin liioiteltu kuin vähäteltykin samalla, kun joidenkin miesten isyys on saattanut pysyä jokseenkin muuttumattomana (Mykkänen & Aalto 2010). Olennaista kuitenkin on se, että isyyteen on kuulunut aiemmin – ja todennäköisesti myös nykyään – miehen mallin antaminen lapsille. Vaikka miehillä on ehkä nykyisellään enemmän vapautta tehdä asioita, jotka olisivat ennen uhanneet oletettua miehisyttä, edustaa isä silti lapsilleen miehisyttä. Etenkin aiemmin isän rooli perheessä kumpusi ennen muuta miehisyyskäsitteistä, eikä työnjaollisista tai tasa-arvon näkökulmista. (Huttunen 2001, 151–152.) Isyyden toteuttamiseen vaikuttaa edelleen monet kulttuuriset odotukset, jotka muodostavat hegemonisia vaatimuksia isyydelle. Seuraavassa käsittelemme näitä hegemonisia ulottuvuuksia.

2.4 Hegemoninen isyys ja isyyden kulttuuriset juuret

Yhteisömme pitää yllä tietynlaista valta-asemassa olevaa mielikuvaa esimerkiksi määrittelemällä, mitä on kunnan mieheys tai hyvä isyys, mikä luo mahdollisuuksia ja esteitä isyyden toteuttamiselle sekä ennen eroa että sen jälkeen. Alkujaan muun muassa Connellin (1987) käyttämä käsite *hegemoninen maskuliinisuus* toimii analyyttisenä työkaluna miesten asenteiden ja toiminnan tarkastelulle suhteessa sukupuolten väliseen ja sisäiseen epätasa-arvoon ja valta-asemaan (Connell 1987;

Jewkes ym. 2015). Tämän käsitteen ja siihen liitettyjen ulottuvuuksien avulla voidaan tarkastella myös isyyttä. Hegemonisesta mielikuvasta muodostuu erilaisia kulttuurisia malleja, joita rakentavat muun muassa muistot omasta lapsuudesta, ulkoapäin tulevat yhteiskunnalliset ja sosiaaliset odotukset ja velvoitteet, sekä media ja yhteiskuntapoliittiset ratkaisut (Mykkänen & Aalto 2010, 48, 65). Näiden ulottuvuuksien pohjalta tuotetaan ja toteutetaan isyyttä.

Kulttuurisesti rakentuneiden mielikuvien perusteella miehiin ja isiin liitetään erilaisia ominaisuuksia ja määritelmiä. Hegemonisen mieskuvan mukaisesti miehisyys kuuluu esimerkiksi toiminnallisuus ja hallitsevuus, suoriutuvuus, tunteiden kontrolli, sekä fyysinen voima ja urheilullisuus (Kivijärvi, Huuki & Lunabba 2018) samalla, kun tunteiden avoin näyttäminen on yhdistetty lähinnä heikkouteen ja haavoittuvuuteen (Mykkänen 2010, 32). Tavanomaisia vaatimuksia miehelle on olla puhumaton periaatteen mies, periksiantamaton ja ahkera (Heinonen 2006). Lisäksi suomalainen mies on tunnistettavissa yleisessä puheessa varsin rajatuin piirtein: mies nähdään henkisesti ja fyysisesti vahvana elättäjänä, sekä pääsääntöisesti valkoisena heteromiehenä (Mykkänen 2010, 14–15). Vastaavia elementtejä on todettu myös kansainvälisessä tutkimuksessa (Hunter, Riggs & Augoustinos 2017): hoivaisiä kuvaillaan stereotyyppisten maskuliinisten ominaisuuksien, kuten fyysisyyden, leikkimielisyyden ja kädentaitojen kautta. Tällaiset määritelmät lokeroivat kulttuurisesti miesten toimintaa.

Perinteisesti isien rooli perheenjäsenenä ja vanhempana on nähty perheen elättäjänä. Länsimaisessa perhekulttuurissa saatetaan ajatella kodin olevan naiseuteen liitetty yksityinen tila samalla, kun julkinen elämän alue ja palkkatyö ovat miesten elintilaa (Autonen-Vaara niemi 2008, 188). Isien vastuulla on nähty olevan elannon hankkiminen perheelle, mutta syvällisempi, tunnepohjainen kokemus on jätetty pois (Huttunen 1999, 171–172), mikä on kaventanut isyyttä huomattavasti. Maskuliinisemmassa isyydessä näkyvämpiä elementtejä saattavat olla joustamattomammat sukupuoliroolit, vahva ohjauksellinen ote, sekä palkkatyön ja taloudellisen vastuun suuri merkitys (Eerola & Mykkänen 2013a, 16–18).

Kulttuurisesti ylläpidetyt mallit isyydelle voivat olla haitallisia miehille ka-
ventaessaan heidän mahdollisuuksiensa toteuttaa omanlaista mieheyttä ja van-
hemmuutta. Hegemoniseen mieskuvaan perustuva normatiivinen mielikuva
miehestä ei välttämättä vastaa miesten enemmistön todellisia ominaisuuksia tai
toimintaa, vaan erilaiset miehisyyden ilmenemismuodot vertautuvat normatiivi-
seen kuvaan siitä, millainen miehen kuuluisi olla (Connell & Messerschmidt
2005, 832). Näin normatiivisena pidetystä mieheyden ja isyyden kuvasta syntyy
hegemoninen käsitys, joka oikeuttaa tiettyjä isänä toimimisen malleja, tapoja ja
käytänteitä siten, että niitä on alettu pitämään ”terveen järjen” mukaisina (Con-
nell & Messerschmidt 2005; Huttunen 1999, 171). Hegemonisella isyydellä tarkoi-
tetaan siis hegemoniseen maskuliinisuuteen perustuvaa mallikuvaa isyydestä:
tunteitansa kontrolloivaa (Kivijärvi, Huuki & Lunabba 2018), palkkatyöhön
suuntautuvaa (Autonen-Vaaraniemi 2008) ja fyysisesti vahvaa elättäjävanhem-
paa (Mykkänen 2010, Huttunen 1999), jolla on perheestään vahva ohjauksellinen
ote sekä taloudellinen vastuu (Eerola & Mykkänen 2013a). Tämä hegemoninen
käsitys voi sulkea ulkopuolelleen muunlaisia isyyden ilmenemismuotoja tai ka-
ventaa isän mahdollisuuksia toimia vanhempana.

Isyyden mallien kulttuurinen uusiutuminen johtuu esimerkiksi siitä, että
usein kasvatuksen ja isyyden perustana ovat aiempien sukupolvien antamat mal-
lit ja ihanteet; niihin joko otetaan tietoisesti etäisyyttä tai vaihtoehtoisesti niihin
tukeudutaan (Mykkänen & Aalto 2010, 48, 65). Kuten Huttunen (2001) toteaa, isät
saattavat havaita, että heidän vanhemmuutensa on ollut riittämätöntä, ja varsin-
kin keski-ikäistyvät miehet voivat törmätä tilanteeseen, jossa heidän nuoruudes-
saan saama isämalli ei enää pädekään tämän päivän isyydessä. Oman isän an-
tama esimerkki ja vanhemmuustyylit eivät välttämättä ole toimivia, mutta sa-
malla uusista tavoista ei olla selvillä, ja he ovat saattaneet käsittää vastuun ja huo-
lenpidon hyvin erilaisina kuin lasten äiti. (mt. 2001.) Lisäksi vaikka mies tunnis-
taisi oman isänsä antaneen huonoa mallia, saattaa silti seuraavakin polvi omak-
sua tällaiset käyttäytymismallit näin uusintaen haitallisia perhe- ja kasvatuse-
moteja (Koskela 2012, 75). Samalla isät eivät useinkaan saa vanhemmaksi tulles-

saan tukea tunteiden käsittelyyn omilta isiltään, sillä aiemman sukupolven miehiltä ja miehisestä kulttuurista puuttuu tällainen puhetapa (Mykkänen & Huttunen 2008, 169). Vaikka isät siis tunnistaisivat sukupolvelta toiselle siirtyviä vanhemmuuden puutteita, ei uusia ja toimivampia malleja välttämättä ole omien kokemusten kautta saatavilla vanhojen tilalle, koska hegemoninen mieskuva määrittää isyyttä edelleen vahvasti.

Enenevissä määrin on kuitenkin alkanut nousta myös uudenlaisia maskuliinisuuden ja isyyden ilmenemismuotoja, jotka puskevat irti vanhoista rajoituksista. Jo parikymmentä vuotta sitten esimerkiksi Huttunen (2001) totesi, ettei enää ole yhteistä ymmärrystä suomalaisen hyvän isän ihanteesta, johon aiemmin pystyttiin vetoamaan. Omien kokemusten lisäksi malleja vanhemmuudelle otetaan muun muassa mediasta, ja tässä kontekstissa onkin nähtävissä muutosta siinä, minkälaisena isä esitetään. Troppin ja Kellyn toimittamassa teoksessa (2016) kuvaillaan monipuolisesti sitä, kuinka mieskuva ja se, miten miehet esitetään populaarikulttuurissa ja viihteessä on ollut voimakkaassa muutoksessa; nykyään esimerkiksi pohjoisamerikkalaisissa televisiosarjoissa ja elokuvissa esitellään usein hyvin toisen kaltaisia isä- ja mieshahmoja kuin vielä pari vuosikymmentä sitten. Samalla myös Suomessa esimerkiksi populaarikirjallisuudessa ovat isät saaneet enenevissä määrin ääntään kuuluviin (Mykkänen 2010, 12), minkä lisäksi kansainvälisessä kirjallisuudessa ja erilaisissa oppaissa puhutaan enenevissä määrin miehistä hoivaisinä ja ensisijaisessa hoitovastuussa olevina, eikä niinkään enää pelkästään perinteisenä elatusvastuullisena (Hunter ym. 2017). Uusi isyys on siis alkanut saada hiljalleen kulttuurista jalansijaa.

On silti muistettava, ettei muutos ilmapiirissä ja isyyden toteuttamisessa ole tapahtunut yhtäkkiä, vaan ilmiöstä on keskusteltu pitkään: esimerkiksi miehen auktoriteetin katoamisesta ja isien pehmentymisestä on keskusteltu jo ainakin 1850-luvulla (Mykkänen & Aalto 2010, 32), eikä aiempi isyyuskään ole kenties ollut lokeroitua ja staattista (Mykkänen 2010, 17). Isyyden muutos vaatii kuitenkin sekä sosiaalisia että rakenteellisia muutoksia vakiintuakseen, ja hegemoninen

isyys ja maskuliinisuus muuttuvatkin aina suhteessa aikaan ja kontekstiin (Messerschmidt & Messner 2018). Muutos on siis hidasta, ja näyttääkin siltä, että niin sanottu uusi isyys elää ennemmin hegemonisen isyyden rinnalla.

Näistä lähtökohdista miesten voidaan katsoa olevan odotusten ja asenteiden ristitulella määritellessään omaa toimintaansa ja isyyttään. On kuitenkin olennaista huomioda, ettei maskuliinisuus itsessään ole negatiivinen asia, eikä sitä tulisi esittää yksinomaan tuomittavana piirteenä (Jewkes ym. 2015). Hegemonisesta maskuliinisuudesta puhuttaessa on oltava tarkkana kriittisellä tasolla, sillä kyseessä on kuitenkin pohjimmiltaan abstrakti ja mielikuvatasolle sijoittuva ilmiö. Teoretisointi saattaaakin pahimmillaan olla irrallaan kontekstista, historiasta ja yhteiskunnallisesta tilanteesta, ja enemmänkin omien henkilökohtaisten näkemysten ja kokemusten ohjaamaa (Messerschmidt & Messner 2018). Tätä näkökulmaa käsitellessä tulisikin olla tietoinen siitä, kuinka historialliset muutokset ja sukupuolten väliset arvotukset ja jatkumot vaikuttavat meidän mies- ja isäkäsitteemme (Connell 1987). Aiheen tutkimus vaatiikin siis neutraalia ja analyttistä otetta.

Tässä luvussa käsitelimme ensimmäistä tutkimaamme ilmiötä eli eroisyyttä. Kuten totesimme edellä, on ero usein kriisi ja erityisesti miehille sosiaalinen riski. Hegemonisen maskuliinisuuden ihanne heijastuu siihen, kuinka isyyttä toteutetaan jo ennen eroa. Ero kuitenkin tuo näkyväksi sellaisia asioita, joihin tarvitaan myös vähemmän maskuliinisina pidettyjä tapoja ja tottumuksia, kuten tunteiden näyttämistä ja hoivaamista. Monelta mieheltä puuttuu tähän malli ja sosiaalinen tuki, joka voi luoda haasteita miesten eron jälkeiselle isyydelle. Isyys voi kaventua ja pahimmillaan hävitä kokonaan, etenkin jos yhteiskunnalliset toimielimet suosivat äitejä lapsen ensisijaisena vanhempana. Kaventunut isyys ei ole kenenkään etu, joten vanhemmat tarvitsevat tasa-arvoista vastuunjakoja ja yhteistyötä. Seuraavassa tarkastelemme yhteistyövanhemmuutta, joka osaltaan voi tukea erityisesti isien eron jälkeistä vanhemmuutta ja kasvatuksellisia tasa-arvopyrkimyksiä.

3 ERON JÄLKEINEN YHTEISTYÖVANHEMMUUS

3.1 Kasvatusvastuun jakaminen eron jälkeen

Toinen käsittelemämme ilmiö, yhteistyövanhemmuus, on eron jälkeistä vanhempien keskistä jaettua kasvatustoimintaa. Yhteistyövanhemmuudessa kaksi tai useampi aikuinen tekee yhteistyötä lapsen eduksi (esim. Hock & Mooradian 2013). Erotamme yhteistyövanhemmuuden muista samaan aihepiiriin viittavista käsitteistä, joita ovat esimerkiksi yhteisvanhemmuus, yhteishuoltajuus ja jaettu vanhemmuus siten, että tässä yhteydessä tarkoitamme vanhempien kasvatusyhteistyöllä nimenomaan eron jälkeistä aikaa. Eron jälkeen vanhemmuuden luonne muuttuu, sillä se ei ole enää suoraan integroituna arkeen, vaan vaatii määrätietoisempaa työskentelyä vanhemmuuden eteen erityisesti etävanhemmalta. Ero koskeekin nimenomaan vanhempien keskinäistä suhdetta, eikä vanhempana oloa (Huttunen 2001, 49). Vanhemmat eivät siis lopeta vanhempana oloa parisuhteen päättyessä, vaan heillä säilyy yhteinen kasvatusvastuu.

Tätä yhteistä kasvatusvastuuta toteutetaan yhteistyövanhemmuuden avulla. Yhteistyövanhemmuudella tarkoitetaan tilannetta, jossa vanhemmat jakavat vastuun lapsen hoidosta ja tukevat toisiaan lapsen kasvatukseen liittyvissä asioissa (Feinberg 2003, 2). Yhteistyövanhemmuuden voidaan nähdä olevan ikään kuin yritys, jossa vanhemmat työskentelevät yhdessä jakaen lapsen kasvatukseen liittyvää vastuuta (Hock & Mooradian 2013). Feinberg (2003, 5) määrittelee yhteistyövanhemmuuden muodostuvan neljästä eri komponentista; yhteisymmärryksestä lapsen kasvatukseen liittyvissä arvoissa, työnjaosta, toisen vanhemman tukemisesta tai heikentämisestä sekä jaetusta vuorovaikutuksesta. Yhteistyövanhemmuus voi olla toimivaa, vaikka kaikki neljä osaa eivät esiintyisikään yhtä aikaa ja tasavertaisina, vaan jokin komponentti saattaa olla muita vahvempi tai vähäisempi (Feinberg 2003, 5). Yhteistyövanhemmuus liittyy vahvasti vanhempien väliseen suhteeseen (Feinberg 2003, 2), mikä tekee yhteistyön toteuttamisen eron jälkeisessä tilanteessa hyvin haastavaksi, mikäli eroon liittyy paljon vahvoja, negatiivisia tunnekokemuksia (Visser ym. 2017).

Yhteistyövanhemmuutta on tutkittu myös kansainvälisesti, ja esimerkiksi Pohjois-Amerikassa termit 'co-parenting', 'coparenting' ja 'cooperative coparenting' ovat olleet kauemmin käytössä kuin suomalaisessa tutkimuksessa (ks esim. Feinberg 2003; Hock & Mooradian 2013). Suuri osa eron jälkeistä yhteistyövanhemmuutta koskevasta tutkimuksesta onkin Yhdysvalloista, eikä yhteistyövanhemmuuden toteutumisesta Euroopassa ole vielä kovinkaan paljoa tutkimustietoa (Kalmijn 2015, 252). Koska yhteistyövanhemmuuden tutkimus on – viimeaikaisesta kasvusta huolimatta – suhteellisen uutta myös kansainvälisesti, on tällainen yhteistyövanhemmuutta koskevien termien sekoittuminen ja osittainen epäselvyys tavanomaista (McHale ym. 2004). Tästä syystä tarvitaan lisätutkimusta, johon tämäkin tutkielma osaltaan pyrkii vastaamaan.

Suomessa yhteistyöhön perustuvan jaetun vanhemmuuden asetelma on kulttuurisesti, ammatillisesti ja lainsäädännöllisesti tavoiteltu tilanne (Forsberg & Autonen-Vaaranieniemi 2019, 24; Kuronen & Hokkanen 2008, 27). Perusteina eron jälkeenkin jatkuvalla vanhempien yhteistyöllä on esimerkiksi aiempien läheisten suhteiden jatkuminen, sekä usko siihen, että lapset tarvitsevat kasvun kannalta molempia vanhempiaan. Lisäksi työaikojen ollessa epäsäännöllisiä saattavat lasten hoitamiseen liittyvät järjestelyt olla helpompia toteuttaa vanhempien tehdessä yhteistyötä. Joissain tapauksissa taas kumpikaan vanhemmista ei halua ottaa täyttä vastuuta yksin, jolloin yhteinen huolto voi olla tarpeellinen kompromissi. (Hokkanen 2002.) Moni tekijä siis puoltaa yhteistyövanhemmuuden toteuttamista.

Ero on väistämättä suuri muutos koko perheelle. Koska vanhemmuus ei pääty eroon, joutuvat vanhemmat neuvottelemaan uudelleen vanhemmuutensa merkityksestä, lasten asumisesta, sekä kasvatuskäytännöistä parisuhteen päättyessäkin (Hokkanen 2002, 122). Eron jälkeen vanhemmuuden erilaiset osa-alueet, kuten huolenpityö sekä kasvatus- ja talousvastuu, tulevat herkemmin näkyviksi, jolloin nämä osat joudutaan yhteensovittamaan uudelleen (Kuronen 2003, 113–114; Swiss & Le Bourdais 2009). Tämänkaltaisella yhteistyöllä pyritään turvaamaan lapsen turvallinen ja kehitystä tukeva kasvuympäristö myös uudessa asetelmassa.

On olennaista, että vanhemmat kykenevät yhteistyöhön, kun he eron yhteydessä joutuvat neuvottelemaan esimerkiksi huoltajuusjärjestelyistä. Swissin ja Le Bourdaisin (2009) tutkimuksessa todettiin, että vanhempien kyky neuvotella lapsen laillisesta huoltajuudesta ennustaa usein toimivaa yhteistyötä myös eron jälkeen suhteessa lapseen. Mikäli ero sujuu ilman suuria konflikteja, saattavat vanhemmat saada tehtyä myös suullisia sopimuksia. On joka tapauksessa olennaista yhteistyövanhemmuuden toteutumisen kannalta, että jonkinlainen sopimus huoltajuusjärjestelyistä saadaan tehtyä. (Swiss & Le Bourdais 2009, 626). Huoltajuus- ja tapaamisjärjestelyistä sopiminen luo raamit ja lähtökohdat yhteistyövanhemmuuden rakentamiselle.

Koska ero on merkittävä kriisi elämässä, ei eron jälkeisen yhteistyön toteuttaminen aina ole mutkatonta. Yksi haasteista on vanhempien roolin ja heidän keskinäisen suhteensa muutos. Vanhemmat joutuvat eroprosessin keskellä ja sen jälkeen olemaan yhä äiti ja isä, vaikka he eivät olekaan enää yhtenäinen perheyksikkö kumppaneina (Linnavuori 2007, 16–17). Eron jälkeinen tilanne pyritään normalisoimaan ja tasaamaan elämäntilanteen, rutiinien ja ihmissuhteiden uudelleenmäärittelyn kautta, jotta arki sujuisi mahdollisimman hyvin omalla painollaan (Hokkanen 2002, 131–132). Tämä ei välttämättä ole yksinkertaista, mutta on lapsen edun mukaista, että vanhemmat pyrkivät aktiivisessa yhteistyössä eron jälkeisen elämän toimivaan uudelleenorganisointiin. Yhteistyövanhemmuudesta on hyötyä myös molemmille vanhemmille. Seuraavassa teemme yhteenvetoa siitä, miksi yhteistyövanhemmuus on kaikkia osapuolia hyödyttävä ratkaisu.

3.2 Yhteistyövanhemmuus on lasten ja vanhempien etu

Toteutuessaan eron jälkeinen toimiva yhteistyö auttaa koko perhettä sopeutumaan uuteen tilanteeseen. Yleisen kasvatuskäsityksen mukaan on yleensä lapsen edun mukaista, että kontakti molempiin vanhempiin säilyy myös eron jälkeen (esim. Huttunen 2001, 107). Yhteistyövanhemmuus ja vanhempien rakentamat välit helpottavat kummankin vanhemman positiivisen yhteyden säilymistä

lapsen, joka vuorostaan auttaa lasten sopeutumisessa ja selviytymisessä uudessa elämäntilanteessa (Amato, Kane & James 2011, 511; Fransson, Bergström & Hjern 2015; Visser ym. 2017). Myös Amaton ym. (2011) tutkimuksessa todettiin, että nimenomaan yhteistyövanhemmuuteen pyrkivien vanhempien lapset kärsivät eron jälkeen vähiten käytösongelmista ja -häiriöistä. Tämän lisäksi näillä lapsilla säilyi läheisempi suhde ja yhteys isäänsä, josta yleensä tuli eron jälkeen etävanhempi (mt. 2011). Myös kymmenen kansainvälisen tutkimuksen tarkastelussa (Fransson ym. 2015) todettiin, että vuoroasuvilla on vähemmän psyykkisiä ongelmia ja korkeampi hyvinvointi, kuin saman ikäisillä lapsilla, jotka asuvat vain yhden vanhemman luona. Eron jälkeinen yhteistyövanhemmuus on siis myös lapsinäkökulmasta tavoiteltava asetelma.

Toteutuva yhteistyö eron jälkeen luo turvaa ja tasapainoa kaikkien osapuolten eron jälkeiselle elämälle. Sen lisäksi, että yhteistyövanhemmuus muodostaa erittäin tärkeän osan lapsen turvallisesta kasvuympäristöstä, siitä on hyötyä myös vanhemmille, jotka kykenevät tasapainottamaan myös omaa elämäänsä paremmin (Feinberg & Kan 2008). Vanhempien sopeutuminen taas on yhteydessä siihen, kuinka hyvin lapset sopeutuvat uuteen tilanteeseen (Hokkanen 2002, 119). Yhteistyövanhemmuus on tärkeää erityisesti isien näkökulmasta, sillä isien jäädessä etävanhemmaksi, tapaamistiheys lapsen kanssa laskee (Terävä & Böök 2019, 13). Yhteistyöhön perustuva eron jälkeinen vanhemmuus takaa näin onnistuessaan tasapuolisen vanhemmuuden jakamisen. Turvallinen ja vakaa tilanne onkin siis kaikkien osapuolten etu.

Tällaisen hyvän kasvuympäristön turvaaminen vaatii kuitenkin molemmilta vanhemmilta sitoutumista ja panostamista yhteistyöhön. Erosta huolimatta vanhempien tulisi pyrkiä kunnioittamaan toisiaan, joka vaatii eron tuomien tunteiden käsittelyä (Kauppinen 2013) ja vanhempien keskinäisten riitojen jättämistä sivuun (Beckemeyer, Coleman & Ganong 2014). Kun vanhempien välit säilyvät asiallisina eron jälkeenkin, on vastuun jakaminen kahden kodin välillä helpompaa. Vanhempien riidattomuus vähentää myös lapsiin liittyvää vanhempien välistä kitkaa (Hokkanen 2002, 124). Uuteen tilanteeseen sopeutuminen vaatii vanhemmilta anteeksiantoa ja pyrkimystä yhteistyöhön. (Visser ym. 2017.) Voidaan

todeta, että riidaton yhteistyö toimii koko perheen voimavarana haastavassa elämänvaiheessa.

Mikäli kuitenkin vanhempien keskinäiset välit ovat eron jälkeen riitaiset, saattaa toimivan yhteistyösuhteen rakentaminen olla erittäin haasteellista. Lamelan, Figueiredon, Bastosin ja, Feinbergin (2016) tutkimuksessa yhteistyövanhemmuutta tarkasteltiin neljän ulottuvuuden kautta, jotka olivat – Feinbergin (2003) määrittelyä mukaillen – yhteisymmärrys, konflikteille altistuminen, tukeminen/heikentäminen ja työnjako. Vanhemmat, jotka kykenivät toimivaan, riidattomaan yhteistyöhön eron jälkeen elivät positiivisempaa eron jälkeistä perhe-elämää, ja heidän lapsensa osoittivat parempaa ongelmien sisäistä ja ulkoista käsittelyä. Samalla riitaantuneiden vanhempien ryhmässä havaittiin alemmaa elämäntyytyväisyyttä, sekä huomattavasti suurempia eroon liittyviä negatiivisia vaikutuksia. (Lamela ym. 2016.) Saman suuntaisesti myös toisessa tutkimuksessa todettiin vanhempien riitaantuneiden välien olevan yhteydessä lasten suurempiin sisäisiin ja ulkoisiin ongelmiin (Elam, Sandler & Wolchik 2016).

Kun vanhemmat kykenevät yhteistyöhön eron jälkeen, pääsevät molemmat vanhemmat tasapainoisemmin osallisiksi erilaisiin arjen kokemuksiin ja rutiineihin. Parhaimmillaan yhteistyövanhemmuudessa molemmat vanhemmat osallistuvat tasapuolisesti hoivan ja ulkoisten edellytysten turvaamiseen; tämä ei tarkoita pelkästään hoito- ja kasvatussuoritteiden jakamista puoliksi, vaan myös ilot ja surut jakaantuvat molemmille vanhemmille (Huttunen 2001, 174, 176). Yhteistyövanhemmuuden toteutumisessa on kuitenkin käytännön tasolla paljon vaihtelua. Näitä piirteitä käsittelemme seuraavaksi.

3.3 Yhteistyövanhemmuuden ilmeneminen eroperheissä

Erovanhemmuuden toteuttaminen eroaa kulttuurisesta toiseen. Tutkimuksessa (Kalmijn 2015), jossa tutkittiin eron jälkeisiä isä-lapsi-suhteita Englannissa, Saksassa, Alankomaissa ja Ruotsissa todettiin, että näistä maista eron jälkeinen yhteistyövanhemmuus oli yleisintä Ruotsissa, jossa myös eron jälkeiset perhesuhteet olivat vahvimpia. Tutkimuksessa (mt., 271) Ruotsi Pohjoismaana erottui

kulttuurisesti verrokeista: yleisemmät yhteishuoltajuus- ja yhteistyövanhemmuusjärjestelyt mahdollistivat paremmat lapsen ja etävanhemman välit. Tulokset heijastanevat ainakin osin pidemmälle vietyyn sukupuolten tasa-arvoon. Ruotsissa myös lasten vuoroasumisjärjestelyt ovat olleet kasvussa ja huomattavasti yleisempiä kuin esimerkiksi Suomessa (Andreasson & Johansson 2016). Tämä ei kuitenkaan itsessään automaattisesti tarkoita jaettua kasvatusvastuuta ja yhteistyövanhemmuutta (mt. 2016, 9). Pohjoismaisen kasvatuskulttuurin voi kuitenkin katsoa luovan ainakin hyvät mahdollisuudet yhteistyövanhemmuudelle.

Kulttuurista riippumatta voidaan löytää myös joitain universaalilta vaikuttavia piirteitä. Esimerkiksi Yhdysvalloissa, jossa kasvatuskulttuuri ei niinkään tue eron jälkeistä etävanhemmuutta, voidaan havaita, kuinka vanhempien kyky tehdä yhteistyötä ja toteuttaa vanhemmuutta yhdessä eron jälkeenkin auttaa isiä säilyttämään paremman ja säännöllisemmän yhteyden lapsiinsa (Carlson ym. 2008). Vanhempien kyky toimivaan vuorovaikutukseen ja hoitovastuun jakamiseen lisää isän ja lapsen välistä kanssakäyntiä, sekä parantaa heidän keskinäistä vuorovaikutustaan (Sobolewski & King 2005, 1198). Näyttää siis, että erityisesti etävanhemman ja lapsen suhde hyötyy yhteistyön tekemisestä eron jälkeisessä tilanteessa.

Yhteistyö ei ole ainoastaan käytännön toimintatapojen määrittelyä, vaan koko kasvatusvastuun kantamista yhdessä. Usein vanhempien ollessa vielä yhdessä lasten hoitamiseen ja kotityöhön liittyvä työnjako on saattanut olla hyvin selkeä, mutta eron jälkeen saatetaan ajautua eriytyneeseen vanhemmuuteen, jossa kokonaisvastuu lapsesta on vuorotellen sillä vanhemmalla, jolla lapsi kulloinkin on (Kuronen & Hokkanen 2008, 35). Pahimmillaan juridinen ja nimellinen yhteishuoltajuus toteutuukin ainoastaan paperilla (Kuronen 2003, 110), jolloin varsinainen kasvatusvastuu on ainoastaan toisella vanhemmista. Tämä voi olla asetelmana vanhemmille kuormittava, sillä vetovastuussa oleva vanhempi saattaa kokea olevansa yksin ja omillaan vanhemmuuden toteuttamisen kanssa.

Eron jälkeinen vanhemmuus ei silti välttämättä tule luontaisena yhteistyöstä huolimatta. Kuten Huttunen (2001) toteaa, miehille naisten toiminta ja itsevarmuus äiteinä saattaa näyttää synnynnäiseltä, vaikka vanhemmuuskin on harjoiteltavissa; miehet eivät vain välttämättä huomaa tai ole näkemässä tätä pitkään jatkuvaa äitien "salaista" harjoittelua. Miehet kuitenkin yleensä oppivat hoitamaan rutiinilla kotitöitä ja lapsista huolehtimista jo avioliiton aikana tai viimeistään asuessaan yksin eron jälkeen. (Huttunen 2001, 122). Erovanhempana arjen tasolla lapsesta huolehtiminen saakin enemmän sukupuolineutraaleja piirteitä, kun vanhempi kokee joutuvansa tekemään kaiken itse lapsen ollessa hänellä (Hokkanen 2002, 126–127). Eron jälkeen isille tuleekin usein näkyväksi uudenlaisia vanhemmuuden elementtejä, jolloin heidän on paitsi harjoitettava uusia taitoja ja arjen askareita, myös määriteltävä uudelleen omaa toimijuuttaan isänä ja miehenä.

Eron jälkeisen yhteistyövanhemmuuden toteutumiseen saattaa vaikuttaa myös ulkoiset tekijät, kuten sosioekonominen asema. Euroopassa yhteishuoltajuus ja sitä kautta myös yhteistyövanhemmuus ovat yleisempiä ylemmän sosioekonomisen luokan perheissä, ja näissä perheissä myös etävanhempana toimivat isät ja lapset tapaavat säännöllisemmin ja heidän välinen suhteensa on laadukkaampi (Kalmijn 2015, 263–264). Tämä huomioitiin myös toisessa tutkimuksessa (Swiss & Le Bourdais 2009, 641–644), jossa todettiin heikomman sosioekonomisen aseman vaikuttavan haitallisesti esimerkiksi siten, ettei etävanhemmalla ole tarvittavia resursseja, kuten asuintilaa ja rahaa, järjestää yönylvierailuja, jolloin luonnollisesti myös pidemmät tapaamiset ovat harvinaisempia. Näin ollen taloudellinen tilanne saattaa vaikuttaa yhteistyövanhemmuuteen vanhemman omasta tahdosta ja halusta riippumatta.

Kuten olemme kuvanneet, on eron jälkeisen yhteistyövanhemmuuden toteutumisessa merkittävääkin vaihtelua, johon vaikuttavat moninaiset tekijät. Yhteistyövanhemmuuden toteutumista on kuvattu usein kolmen päätyyppiin kautta: 1) vakaan yhteistyövanhemmuustyylin vanhemmat nojaavat yhteistyöhön asettaen lapsen edun etusijalle, 2) ristiriitaisesti yhteistyövanhemmuutta to-

teuttavat vanhemmat riitelevät keskenään ja esimerkiksi mahdollisesti sabotoivat toisen osapuolen vanhemmuutta, sekä 3) yhteistyövanhemmuudesta esimerkiksi mielenterveysongelmien tai väkivallan vuoksi irtisanoutuneet vanhemmat. (Amato, Kane & James 2011, Terävä & Böök 2019, Lamela & Figueiredo 2011.) Näistä tavoiteltava asetelma on ensimmäinen, jossa vanhemmat takaavat yhteistyön kautta lapselle turvallisen ja vakaan kasvu ympäristön.

Toimiva yhteistyövanhemmuus edistää siis sekä lasten että vanhempain hyvinvointia ja takaa sen, että suhde lapseen säilyy kummallakin vanhemmalla. Ero muodostaa yhteistyön tekemiselle kuitenkin hyvin haastavan ympäristön, ja Feinberg (2003, 2) toteaa, että yhteistyövanhemmuus ei ole irrallaan vanhempien välisestä suhteesta, vaan se liittyy siihen vahvasti. Näin ollen vanhempien omat vahvat tunnekokemukset voivat vaikeuttaa yhteistyön tekemistä eron jälkeen. Onnistunut yhteistyö kuitenkin ennustaa muun muassa lasten hyvinvointia, josta syystä myös alan ammattilaisten - kuten psykologien ja lastenlääkäreiden - tulisi kannustaa nykyistä painokkaammin vanhempia yhteistyövanhemmuuteen (Lamela & Figueiredo 2016). Esimerkiksi erilaiset tukiohjelmat, joissa pyritään vahvistamaan vanhempien keskinäistä kommunikaatiota, voivatkin edesauttaa myös lasten hyvinvointia riippumatta siitä, onko vanhemmilla enää keskinäistä parisuhdetta (Carlson ym. 2008). Eron jälkeinen tilanne on siis monilta osin hyvin haastava, ja samaan aikaan tulisi pitää huoli siitä, että lasten kasvuympäristö säilyy turvallisenä; tämä yhtälö vaatii vanhemmilta paljon voimavaroja. Oikeanlaisen tuen avulla vanhempien yhteistyötä voitaisiinkin vahvistaa niin, että eron jälkeinen elämä säilyy mahdollisimman hyvänä.

Kuten aiemmin todettiin, sosiaalisesti rakentunut ja ilmennetty vanhemmuus muodostuu vallitsevan kulttuurin kontekstissa; vanhemmuuden rakentamiseen vaikuttaa erilaiset arvot, asenteet ja näkemykset. Nämä ulkoa päin tulevat seikat vaikuttavat myös yksilön omiin arvoihin, asenteisiin ja näkemyksiin, ja niistä tulee erilaisia sisäistettyjä malleja. Feinberg (2003, 3) huomauttaa, että myös yhteistyövanhemmuus muodostuu erilaisissa kulttuurisissa ja alakulttuurisissa konteksteissa, joiden normit määrittävät muun muassa sitä, kuinka suku-

puoli vaikuttaa perhesuhteiden organisoitumiseen. Voisi siis ajatella, että erilaiset hegemonian värittämät ajatukset, asenteet ja kokemukset isyydestä ja isistä vaikuttavat yhteistyövanhemmuuden muotoutumiseen luoden erilaisia mahdollisuuksia ja rajoituksia isyydelle samalla, kun ero aiheuttaa haasteita luomalla erilaisia jännitteitä vanhempien välille. Asetelma on isien näkökulmasta haastava ja asettaa erilaisia paineita isyyden toteuttamiselle. Tarvitaankin lisää tutkimusta siitä, millä tavoin erilaiset sisäistetyt ja ulkoa tulevat vaatimukset ja mallit vaikuttavat yhteistyövanhemmuuden toteutumiseen. Tämä tutkielma pyrkii osaltaan vastaamaan siihen. Samalla tuotetaan uutta tietoa siitä, kuinka isiä voitaisiin tukea niin, että koko perhe voisi paremmin eron jälkeisessä tilanteessa.

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli ymmärtää paremmin eroperheiden yhteistyövanhemmuuden toteutumista. Tavoitteena oli tutkia, kuinka yhteistyövanhemmuus toteutuu nimenomaan eronneiden isien näkökulmasta; tämä on lähestymiskulmana mielenkiintoinen, sillä vanhemmuuteen vaikuttavat erilaiset kulttuuriset ideologiat, odotukset ja asenteet vanhemman sukupuolesta riippuen (esim. Connell & Messerschmidt 2005; Eerola & Kekäle 2014; Mykkänen & Aalto 2010). Vaikka isyyttä ja mieheyttä on enenevässä määrin nostettu myös julkiseen keskusteluun, on isien omat ajatukset jääneet suurelta osin etenkin erotutkimuksessa kuulumatta (Eerola & Mykkänen 2014a). Tämän pro gradu -tutkielman tarkoitus oli lisäksi vastata tähän tutkimukselliseen aukkoon ja saada isien omaa ääntä kuuluviin. Keskeisenä ajatuksena oli se, kuinka jatkossa pystyttäisiin paremmin tukemaan isien eron jälkeistä yhteistyövanhemmuutta.

Tutkimus toteutettiin osin poikkitieteellisellä otteella, jossa pääpaino oli (aikuis)kasvatustieteessä, johon yhdistyi sukupuolentutkimusta, erityisesti kriittistä miestutkimusta. Peilasimme tutkimuksessamme eroisien kokemuksia teoriaosuudessa esiteltyihin hegemonisiin odotuksiin miehistä ja isyydestä, ja tarkastelimme näiden kulttuuristen odotusten ja normien toteutumista eron jälkeisessä isyydessä. Taustaoletuksenamme oli, että kulttuuriset ihanteet heijastuvat miesten mahdollisuuksiin toteuttaa vanhemmuutta, joka saattaa osaltaan aiheuttaa vanhemmuuden epätasaista jakautumista eron jälkeisessä tilanteessa. Tämä taas voi estää tai haitata yhteistyövanhemmuuden toteutumista. Yhteistyövanhemmuuden osalta taas oletimme, että toimiva vanhempien välinen yhteistyö vaikuttaa myönteisesti eron jälkeisen vanhemmuuden toteuttamiseen.

Tutkimuskysymyksemme olivat:

1. Millaista on eron jälkeinen isyys?

Tällä tutkimuskysymyksellä pyrimme saamaan tietoa siihen, millaisena isät näkevät oman vanhemmuutensa. Lisäksi tarkastelimme, millaista isien eron jälkeinen vanhemmuus on, ja miten näissä isyyden ominaisuuksissa ja ilmenemismuodoissa näkyy mahdolliset kulttuuriset hegemoniseen isyyteen liittyvät asenteet.

2. Millaista on isien eron jälkeinen yhteistyövanhemmuus?

Tämän tutkimuskysymyksen kautta tutkimme isien eron jälkeisen yhteistyövanhemmuuden toteutumista. Tarkastelimme sopimuksia esimerkiksi huoltajuus- ja tapaamissopimuksia, ja niiden osuutta eroisyyden mahdollistajana tai rajoittajana. Tarkastelimme myös yhteistyövanhemmuuden arjen käytäntöjä erilaisissa tilanteissa.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimuskonteksti

Tämä pro gradu -tutkielma liittyy Ensi- ja turvakotien liiton ja Jyväskylän yliopiston (Terävä & Böök 2019) yhteiseen ”Yhteisvanhemmuus eron jälkeen” -hankkeeseen, jossa tutkitaan eron jälkeistä yhteisvanhemmuutta ja arkea isien, äitien ja perheammattilaisten näkökulmista. Ensimmäisessä vaiheessa hankkeessa haastateltiin perhe- ja sosiaalityötä tekeviä ammattilaisia eron jälkeisestä yhteistyövanhemmuudesta. Tämän aineiston pohjalta teimme kasvatustieteen kandidaatin tutkielman keväällä 2018. Hankkeen toisessa vaiheessa haastateltiin eronneita äitejä ja isiä. Tämä pro gradu -tutkielma keskittyy nimenomaan toisessa vaiheessa kerättyyn 11 eroisän haastatteluun.

Vaikka yhteistyövanhemmuus onkin suhteellisen uusi käsite suomalaisessa tutkimuksessa, on sitä silti ilmiönä tarkasteltu enenevässä määrin. Yhteistyövanhemmuutta on edistetty esimerkiksi tuoreella käsikirjalla (Hietanen, Keinonen & Kettunen (toim.) 2019), jossa avataan käsitettä ja siihen liittyviä tekijöitä sekä sitä, kuinka yhteistyövanhemmuutta pystytään tukemaan erilaisissa konteksteissa. Lisäksi kansainvälisessä tutkimuksessa on enenevässä määrin alettu tarkastelemaan yhteistyövanhemmuuden hyötynäkökohtia (esim. Hock & Mooradian 2013; Lamela & Figueiredo 2016; Visser ym. 2017). Isyyttä taas on tarkasteltu esimerkiksi niin sanotun uuden, hoivaavan ja kasvatustavallisen isyyden kautta (esim. Hunter ym. 2017; Eerola & Mykkänen 2014; Mykkänen 2010), mikä toimii vastaparina hegemonisille mielikuville isyydestä (esim. Connell & Messerschmidt 2005; Koskela 2012). Tällainen aiempi tutkimus luo raamit ja tutkimuksellisen kontekstin myös tälle tutkielmalle.

Tutkielmamme on luonteeltaan laadullinen tutkimus, jossa aineistoa tarkastellaan teemoittelevan sisällönanalyysin kautta. Laadullisen, eli kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on kuvata todellista elämää mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2016, 161), jolloin tämän tutkielman aiheen ja käsiteltyjen ilmiöiden kannalta laadullinen tutkimus oli looginen

valinta. Laadullinen tutkimus sopii erinomaisesti tarkoitukseemme kuvata, ymmärtää ja antaa teoreettisesti mielekästä tulkintaa tutkittavasta ilmiöstä, eikä niinkään pyrkii tilastollisiin yleistyksiin (Eskola & Suoranta 1998, 61). Tämän tutkielman lähtökohtana oli nimenomaan eroisien, äänten saaminen kuuluville, johon kvalitatiivinen lähestymistapa soveltuu määrällisiä metodeja paremmin (Hirsjärvi ym. 2016, 164).

Tutkielmamme pyrkii kuvailemaan ilmiötä, jota ei ole juurikaan tutkittu isien näkökulmasta. Tämä tutkielman tavoite ohjasi valitsemaan tutkimusstrategiaksi fenomenologisen lähestymistavan, eli tarkastelimme tutkittavien kokemuksia eroisyydestä ja yhteistyövanhemmuudesta. Fenomenologinen lähestymistapa pyrkii saavuttamaan ihmisten kokemuksellista tietoa ja ymmärtämään ja tulkitsemaan sitä (Laine 2010, 28). Tässä tutkielmassa fenomenologinen tutkimusote viittaa etenkin isien äänten esilletuomiseen, mutta myös valitulla tutkimusmenetelmällä eli teemahaastattelulla saavutettu tieto on luonteeltaan kokemuksellista; isien kertomukset peilaavat sitä, millaisina he itse ovat asiat kokeneet. Laineen (2010, 29) mukaan ihmistä tulee ymmärtää tämän itsensä todellisuudelle asettamien merkitysten kautta. Vaikka tarkastelemme myös erilaisia toteutuneita käytänteitä, kuten yhteistyövanhemmuuden toteutumista eri konteksteissa, on otettava huomioon, että näitä käytänteitä tarkastellaan tutkittavien omien kokemusten kautta, jolloin kertomukset käytänteistä eivät ole välttämättä faktuaalista kuvaamista.

Sen lisäksi, että haastattelujen kautta saavutettu tieto on luonteeltaan intentionaalista eli haastateltavan asettamien merkitysten kautta saavutettua (Laine 2010, 29), täytyy tiedon luonnetta tarkasteltaessa ottaa huomioon myös tutkijoiden oma vaikutus. Fenomenologista tutkimusta tehdessä tulee pystyä laajentamaan omaa perspektiiviä sekä refleктоimaan kriittisesti (Laine 2010, 34). Tutkimuksen aikana siis pysyimme tietoisina omista lähtökohdistamme, ja näin pyrimme ennakkoluulottomuuteen isyyttä ja yhteistyövanhemmuutta tarkastellessa. Fenomenologinen tutkimusote edellyttää myös oman ihmiskäsityksen tiedostamista (Laine 2010, 28), joka edesauttaa avoimena pysymistä tutkittavan kokemuksille; tutkimuksessa emme tuomitse, emmekä ennakoiki isien kokemuksia.

Tällaiset seikat huomioon ottaessaan tutkijan mahdollinen henkilökohtainen vaikutus tuloksille lievenee ja tutkimuksen luotettavuus paranee.

Fenomenologisessa lähestymistavassa on tärkeää pyrkiä välttämään liiallisia tulkintoja (Lehtomaa 2011, 165), joka näkyy tämän tutkimuksen tarkoituksessa pyrkiä nimenomaan kuvailemaan vähemmän tunnettua ilmiötä, joka korostuu erityisesti toisessa, yhteistyövanhemmuutta koskevassa tutkimuskysymyksessä. Isyyttä koskevan ensimmäisen tutkimuskysymyksen analyysi oli teoriasidonnaista, jolloin ei voida enää täysin puhua fenomenologisesta lähestymistavasta. Tutkimuksessamme fenomenologinen lähestymistapa tarkoitti ennen kaikkea suhdetta tutkittavaan ilmiöön, kun taas itse analyysitapanamme oli sisällönanalyysi. Teoriasidonnaisessa tutkimuksessa analyysi ei perustu suoraan teoriaan, mutta sitä kytketään siihen; teoria mahdollisesti vahvistaa aineistosta tehtyjä löydöksiä, tai vaihtoehtoisesti voidaan havaita, ettei empiria ja aiemmat tutkimustulokset vastaa toisiaan (Eskola & Vastamäki 2001). Tähän vertailuun pyrimme erityisesti jatkoanalyysivaiheessa.

5.2 Tutkimusaineiston keruu ja tutkittavat

5.2.1 Tutkimusaineiston keruu

Tutkimuksessa käytimme ”Yhteisvanhemmuus eron jälkeen” - hankkeeseen kerättyä haastatteluaineistoa. Emme osallistuneet aineiston keruuseen tai haastattelu- ja tutkimussopimusten tekoon, vaan saimme yhteensä yksitoista haastattelua, joista osa oli valmiiksi litteroituna. Tämän lisäksi litteroimme haastatteluäänitteistä osan. Tutkimuksen haastattelut toteutettiin teemoiteltuna puolistrukturoituna yksilöhaastatteluina. Haastattelijoina toimi Ensi- ja Turvakotien liiton työntekijät ja jokaiselle haastattelulle oli varattu noin tunti aikaa. Haastattelut toteutettiin 30.10.2018 ja 17.12.2019 välisenä aikana. Kaikki paitsi kolme Pohjois-Suomessa tehtyä haastattelua toteutettiin pääkaupunkiseudulla.

Aineistonkeruussa aihepiiri oli haastatteliijoille heidän työnsä kautta tuttu, jolloin haastatteluissa pystyttiin keskittymään olennaisimpiin asioihin haastatte-

lijoiden ohjatessa keskustelua kokemuksensa ja ammattitaitonsa kautta. Tällainen haastattelijan tarkkanäköisyys ja aiheeseen perehtyneisyys lisää haastattelututkimuksen luotettavuutta (Hirsjärvi & Hurme 2008). Hyvien tutkimuseettisten tutkimuskäytänteiden mukaisesti tutkittavien suoria tunnisteita, eli esimerkiksi paikkojen tai tutkittavien nimiä, ei käytetä ja ne hävitettiin aineistonkeruun jälkeen varhaisimmassa tutkimuksen toteuttamisen kannalta mahdollisessa vaiheessa (Kuula 2011, 109–112).

Tiedonkeruumenetelmänä puolistrukturoitu tai puolistandardoitu haastattelu sijoittuu tarkasti rajatun lomakekyselyn ja avoimen strukturoimattoman haastattelun väliin; kaikille haastatelluille esitetyt yhteiset kysymykset ohjasivat keskustelua tutkimuksen kannalta olennaisiin suuntiin, mutta tutkittavilla oli silti aikaa ja tilaa johdatella keskustelua itselleen merkityksellä tavalla. Haastattelun voidaan katsoa olevan menetelmänä joustava ja se sopii moniin erilaisiin tutkimustarkoituksiin. (Hirsjärvi & Hurme 2008.) Tämän tutkielman kannalta olennainen vahvuus haastattelussa oli se, että tutkittaville annettiin mahdollisuus omien näkemysten, tunteiden ja ajatusten esille tuomiseen vapaamuotoisesti.

Haastatteluissa käytettiin runkona haastattelulomaketta, jossa oli yhteensä 21 kysymystä ja 9 näihin liittyvää täsmentävää jatkokysymystä. Kysymykset oli jaettu kuuteen alakategoriaan, jotka olivat ”taustaa” (3 kysymystä), ”arjen muutoksia” (5 kysymystä), ”suhde lapseen” (2 kysymystä), ”minä vanhempana” (3 kysymystä), ”lapsen toinen vanhempi” (5 kysymystä) ja ”yhteistyövanhemmuus” (3 kysymystä). Lisäksi muutamassa tapauksessa haastattelija antoi lopuksi mahdollisuuden lisätä vapaamuotoisesti omia ajatuksia avoimien ”terveysiä alalla työtä tekeville” -muotoisten kysymysten kautta.

Tutkimuksessa kaikki haastattelut teki nainen. Kuten Alasuutari (2011, 145) toteaa: *”haastattelija toimii sen käyttäytymismallin mukaan, jota hän on sukupuolensa ja kulttuurisen ryhmänsä edustajana oppinut ”vaistonvaraisesti” noudattamaan.”* Tämä on sikäli olennaista tämän tutkielman kannalta, että on pohdittava, kuinka avoimesti ja vapautuneesti miehet kykenevät puhumaan vastakkaiselle suku-

puolelle monilta osin haastavista ja tunteita herättävästi aiheista. Joillekin miehille tuntemattomalle naiselle, tai vanhemmuusasetelmassa äidille, puhuminen saattaa olla helpompaa, kun taas toiset saattavat käyttäytyä haastattelutilanteessa sulkeutuneemmin. Tässä tutkielmassa tutkittavat kuitenkin puhuivat haastatteluissa pääsääntöisesti avoimesti, sillä aineisto oli sisällöltään monipuolista ja rikasta. Haastattelijan sukupuoli on kuitenkin maininnan arvoinen myös siksi, että tässä tutkielmassa yhtenä olennaisena osa-alueena on nimenomaan sukupuoliroolit ja niihin liittyvät normit.

Vaikka tutkimuksen otoskoko oli pienehkö ($n = 11$), tuottaa teemahaastattelu silti merkittävästi analysoitavaa dataa (Hirsjärvi & Hurme 2008), mikä näkyi myös aineistossamme. Noin tunnin kestäneissä haastatteluissa tutkittavat saivat aikaa ja mahdollisuuden avata heidän omia näkemyksiään ja kokemuksiaan rauhassa ja harkitusti, jolloin haastatteluihin tuli tämän tutkielman kannalta huomattavasti olennaista tietoa. Laadullisessa tutkimuksessa pienehkö otoskoko ei olekaan haaste itse analyysin ollessa laadukasta ja mahdollisimman perusteellista, eikä laadullisen tutkimuksen pääasiallisena tavoitteena olekaan tuottaa määrällisen tutkimuksen kaltaista yleistettävää tietoa (Eskola & Suoranta 1998).

5.2.2 Tutkittavat

Laadullisessa tutkimuksessa puhutaan usein harkinnanvaraisesta ja tarkoituksenmukaisesta näytteestä (Eskola & Suoranta 1998). Koska haastateltavia oli eri puolilta Suomea, he olivat eri ikäryhmistä, heillä oli erilaiset koulutustaustat ja työskentelivät erilaisissa ammateissa, voidaan heidän katsoa edustaneen kohtalaisen hyvin perusjoukkoa. Tällainen tutkittavien heterogeenisuus lisäsi tutkimuksen luotettavuutta (Alasuutari 2011, Eskola & Suoranta 1998). Toisaalta on myös otettava huomioon, että tietynlaisten sosiaalipalveluiden – ja näin myös tämän tutkimuksen piiriin – saattoi hakeutua isiä, jotka ovat mahdollisesti keskimääräistä valmiimpia jakamaan ja arvioimaan kokemuksiaan.

Tutkimusaineistomme oli yhteensä yksitoista ($n = 11$) eronneen isän yksilöhaastattelua. Isien elämäntilannetta kysyttiin erillisellä taustatietolomakkeella. Haastateltujen iät olivat haastatteluhetkellä välillä 30–57 vuotta, joista

suurin osa ($n = 8$) oli alle 45-vuotiaita. Suurin osa haastatelluista asui pääkaupunkiseudulla, mutta myös muualta Suomesta oli osallistujia. Tutkittavista kolmella on ammattitutkinto, viidellä korkeakoulututkinto ja kahdella korkeakoulututkinto kesken, yhdeltä tutkittavalta ei saatu tietoa koulutustaustasta. Haastatteluhetkellä isistä oli työelämässä kaikki paitsi yksi, joka opiskeli täysipäiväisesti korkeakoulussa. Siviilisäätyä koskevassa kysymyksessä haastateltavista kaksi kertoi olevansa haastattelujen hetkellä sinkkuja, kolme eronneita, neljä parisuhteessa ja kahdella oli uusperhe.

Isillä oli 1–4 lasta, joista valtaosa oli ala-asteikäisiä tai sitä nuorempia. Joukosta poikkesi vanhin haastatelluista, jolla oli jo kotoa muuttaneet aikuiset lapset, sekä kotona vielä asuvat teini-ikäiset lapset. Lasten lähivanhempi oli pääsääntöisesti lasten äiti ja yhteishuoltajuus yleisin huoltajuusjärjestely ($n = 10$), mutta yhteishuoltajuuden käytännön toteutumisessa ja järjestelyissä oli suurestikin vaihtelua. Lisäksi osassa tapauksista huoltajuussovittelu oli haastatteluhetkellä kesken tai riitautunut. Kahden tutkittavan lasten äidillä oli yksinhuoltajuus ainakin osasta lapsia. Uusperheessä elävät laskivat taustatietoja kysyttäessä perheeseensä myös nykyisen kumppanin lapset aiemmasta suhteesta.

Huoltajuusjärjestelyt ja tapaamissopimukset vaikuttivat siihen, kuinka usein isät näkivät lapsiaan: osalla oli käytössä vuoroviikkoasuminen, osalla tapaamissopimuksena oli esimerkiksi joka toinen viikonloppu ja yksi arki-ilta viikossa. Yhdellä oli riitautuneen tilanteen vuoksi kulunut 8 kuukautta edellisestä tapaamisesta. Tämän lisäksi tutkittavien tausta poikkesi merkittävästi siinä, kuinka kauan erosta oli kulunut: suurimmalla osalla erosta oli kulunut noin 3–4 vuotta, yhden ero oli astunut voimaan vain vuotta ennen haastattelun tekoa ja yhden erosta oli arviolta 7,5 vuotta.

5.3 Eettiset ratkaisut

Tieteentekoa ja tutkimusta ohjaavat eettiset normit ja niihin liittyvät ratkaisut, joita tutkijat tekevät. Ensinnäkään tutkijan oma vakaumus tai ominaisuudet, kuten uskonto tai kansallisuus, eivät saa vaikuttaa tutkimukseen. Myös tieteellinen

pyyteettömyys ja järjestelmällinen epäily on otettava huomioon. Lisäksi tutkimuksen tulosten tulee olla julkisia, ja tutkimuksen toteutuksen avointa ja läpinäkyvää. Hyvä tutkimusetiikka vaatii myös tutkijalta muun muassa tieteellistä tietoa ja taitoa, metodien tuntemusta ja suunnitelmallisuutta. (Kuula 2011, 25–26, 34–35.) Tässä luvussa avaamme tutkielman teossa tekemiämme eettisiä ratkaisuja.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2009) ohjeistuksen mukaisesti ihmistieteissä tulee noudattaa seuraavia kolmea pääperiaatetta: tutkittavan itsemääräämisoikeutta on kunnioitettava, tutkimuksessa on vältettävä tutkittaviin kohdistuvia haittoja, sekä tutkimukseen osallistuvan yksityisyys on suojattava ja tietosuoja turvattava (esim. Kuula 2011). Tässä tutkimuksessa tutkittavat saivat itse päättää osallistumisestaan, tutkimuksesta ei aiheutunut tarpeetonta stressiä ja tutkimuksen jokaisessa vaiheessa noudatettiin tutkittavien yksityisyyden suojaamisen peruseriaatteita aineistoa käsiteltäessä.

Aineiston käsittelyssä noudatettiin ihmistieteiden eettisten normien ja tietosuojalainsäädännön mukaisesti tunnistettavuuden ehkäisyä (Kuula 2011, 200–219). On sekä tutkittavien tietosuojan, että onnistuneen tutkimusprosessin turvaamisen kannalta olennaisen tärkeää, että tutkimuksessa huomioidaan eettisiä kysymyksiä sensitiivistä aihetta käsitellessä (Kallinen, Pirskanen & Rautio 2015, 141). Tutkielmamme aihe on sikäli sensitiivinen, että eroon liittyy usein voimakkaita tunteita ja jopa traumaattisia kokemuksia. Lisäksi tutkimus raportoitiin siten, ettei yksittäisiä tutkittavia ole tunnistettavissa tekstistä (Kuula 2011, 64).

Tutkielmassa käytetty aineiston hankintamenetelmä, eli teemahaastattelu, sopii hyvin arkaluontoisia aiheita käsittelevään tutkimukseen (Kallinen ym. 2015, 51). Eroprosessista, entisestä kumppanista ja suhteesta omiin lapsiin saattaa olla haastavaa puhua ja aiheet voivat herättää monenlaisia tunnereaktioita. Näin ollen aihetta tulikin lähestyä sensitiivisesti. Yksilöhaastattelu oli hyvä metodi sensitiivisen aineiston hankintaan, sillä tilanteessa ei ollut ulkopuolisia tai ylimääräisiä läsnä, ja tutkittavilla oli aikaa ja tilaa kuvailla turvallisessa ympäristössä omia kokemuksiaan ja mielipiteitään varsinaisten tosiasiakysymysten sijaan (Kallinen ym. 2015, 57, 51). Tämän lisäksi aineiston käsittelyssä noudatettiin

hienovaraisuutta; esimerkiksi tutkittavien taustoja ei avattu tutkimuksen kannalta tarpeettoman tarkasti.

Myös tässä tutkielmassa on käytetty sellaisia hyväksytyjä ja luotettaviksi todettuja tietosuojatekniikoita, kuin luokittelun karkeistaminen ja aineiston satunnaistaminen (Tietosuojaryhmä 2014), eli tunnisteet poistettiin ja haastattelujärjestys sekoitettiin sattumanvaraisesti. Valmiiksi litteroidut aineistot toimitettiin etukäteen pseudonymisoituna, jonka lisäksi litteroimamme haastattelut pseudonymisoitiin. Pseudonymisoinnin jälkeen haastattelujen keskinäinen järjestys sekoitettiin: haastatteluille annettiin nimet H1 – H11 (haastateltava 1 jne.). Haastateltujen perheenjäsenten pseudonyymit jätettiin tuloksista pois ja analyysissä käytettiin sen sijaan haastatellun suhdetta kyseiseen henkilöön (esimerkiksi [lasten äiti]), ja tutkittavien lapsista ei käytetty sukupuolittuneita ilmaisuja, vaan kaikista puhuttiin yleisesti lapsina. Analyysistä tuloksista ja pohdinnasta jätettiin pois kokonaan paikkakuntien nimet ja aineiston kuvailussakin asuinalueet karkeistettiin kahteen luokkaan: pääkaupunkiseutuun ja Pohjois-Suomeen.

Aineiston käsittelyssä ja analyysissä noudatettiin Jyväskylän yliopiston tietosuojapolitiikkaa ja ohjeita henkilötietojen ja aineiston käsittelyyn tieteellisessä tutkimuksessa (Jyväskylän yliopiston tietosuojapolitiikka 2018). Tutkittavat allekirjoittivat kirjalliset tutkimussuostumuksen heidän haastattelujensa antamisesta tutkimuskäyttöön tähän hankkeeseen. Aineiston rekisterinpitäjänä toimi hankkeessa tutkijana toimiva pro gradu -ohjaaja. Litteraatteja ja haastattelulenteita säilytettiin sähköisessä muodossa Jyväskylän yliopiston suojatulla oppilasemalla opinnäytteen valmistumisen ajan, jonka jälkeen sähköisessä muodossa olleet tiedostot poistettiin ja tulostetut litteraatit, sekä niihin liittyvät muistiinpanot tuhottiin asiaankuuluvin menetelmin. Pro gradu -ohjaajalta saadusta aineistosta allekirjoitettiin Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunnan sitoumus tutkimusaineiston käytöstä.

Sen lisäksi, että kaikissa haastatteluissa haastattelijat ja tutkittavat olivat eri sukupuolta, oli myös tutkijoiden huomioitava mahdolliset omat taustansa. Tutkimuksen tulee olla luotettavuuden varmistamiseksi niin sanotusti puolueetto-

mia, eli tutkijoiden omat taustat, asema, ikä tai sukupuoli eivät saa vaikuttaa tutkimukseen, eivätkä tutkijat saa suodattaa saatua informaatiota oman kokemuksen kautta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 133). Samalla on tiedostettava, ettei tutkija-kaan pysty täysin etäännyttämään tunteettomasti ihmisten kohtaamisessa ja tutkimuksessa (Kuula 2011, 141), mutta voimakkaiden mielipiteiden tai tunteiden ilmaisua on vältettävä. Tieteessä odotuksena on riippumattomuus, sitoutumattomuus ja ristiriidoista erillään pysyminen (mt., 155). Oman aseman ja taustan tiedostaminen, sekä tutkittaviin ja aineistoon keskittyminen auttavat tällaisten laadulliseen tutkimukseen sisäänrakennettujen mahdollisten ongelmakohtien välttämässä.

Tutkimusluvut hankittiin hankkeen alussa neljästä kaupungista. Nämä kaupungit eivät välttämättä olleet tutkittavien asuinkuntia. Lisäksi tutkittavilta itseltään kysyttiin tutkimussuostumus. Tutkimusluvut hankittiin ennen nykyisten tietosuojakäytäntöjen voimaan tuloa, jolloin tähän hankkeeseen ei ole laadittu erillistä tietosuojailmoitusta. Suostumus- ja tutkimustiedote laadittiin aiempien, tuolloin voimassaolleiden käytäntöjen mukaisesti.

5.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysissä noudatettiin yleisiä laadullisen ihmistutkimuksen käytänteitä. Analyysin tukena olivat muun muassa Hirsjärven ym. (2016), Tuomen ja Sarajärven (2016), Braunin ja Clarken (2006) ja Pattonin (2002) analysointia käsittelevät teokset. Tässä osiossa esittelemme analyysin etenemistä ja käyttämiämme metodeja vaiheittain. Avaamme taustoja, miksi ja miten käytössä olleet menetelmät ja vaiheet toimivat tämän kaltaisessa tutkimuksessa, sekä kuvaamme analyysiprosessin käytännön toteutusta. Tämä tutkimuksen ja aineiston analyysin läpinäkyvyys lisää tutkimuksen luotettavuutta ja toistettavuutta (Braun & Clarke 2006; Hirsjärvi ym. 2016). Tutkielmassa tarkastelimme sisällönanalyysin avulla teoriasidonnaisesti isyyttä ja aineistolähtöisesti yhteistyövanhemmuutta.

Aineisto pyrittiin kääntämään tallenteista tekstimuotoon mahdollisimman sanatarkasti, ja litteroidut tekstit olivat tyyliltään ja kieliasultaan lähellä tutkittavien autenttista puhetta. Olennaista on, että puhuttu aineisto siirrettiin tekstimuotoon siten, että tutkimuksen kannalta olennaiset asiat tallentuivat sellaisena, kuin tutkittavat sen omana kokemustodellisuutenaan ovat esittäneet (Braun & Clarke 2006, 88). Tällöin tutkimuskäytössä pystyttiin hyödyntämään lähdemateriaalia mahdollisimman tehokkaasti ja tuloksien kannalta luotettavasti (Hirsjärvi ym. 2016). Yhteensä litteroitua haastattelumateriaalia oli 204 sivua (fontti 12, riviväli 1,5; yhteensä 79986 sanaa). Raportointivaiheessa osaa sitaateista jouduttiin hieman selkeyttämään lauserakenteelta ja puhekielisiltä ilmaisuilta väärinymmärrysten ja epäselvyyksien ehkäisemiseksi. Lisäksi ilmoitamme raportoinnissa teemojen ja luokittelujen esiintymismääriä eri haastatteluissa, jonka myös osaltaan lisäsi tuloksien luotettavuutta (Braun & Clarke 2006).

Alkuvaiheessa oli olennaista rajata aineisto tutkimuksemme kannalta mielekkäällä tavalla. Tällä tavoin aineiston käsittely ei levinnyt liian laajaksi ja tutkimus pystyi tuottamaan eksaktia ja kohdennettua tutkimustietoa (Braun & Clarke 2006.) Koska puolistrukturoitu teemahaastattelu tuottaa paljon mielenkiintoista dataa tutkittavista (Eskola & Vastamäki 2001), oli olennaista jo tutkimuksen alussa päättää ne asiat, joihin tutkimus pääasiallisesti keskittyi. Tässä tutkielmassa nämä olennaisimmat asiat olivat eroisyyteen, hegemoniseen isyyteen ja yhteistyövanhemmuuteen ja sen käytännön toteuttamiseen liittyvät asiat. Näistä muodostui myös analyysin neljä pääteemaa.

Aineistoon tutustumisvaiheessa tekstiaineistot luettiin läpi kokonaisuuksina, mukaan lukien omia näkökulmiamme vähemmän koskevien teemahaastattelukysymyksen vastaukset, jotta tämän tutkimuksen kannalta olennaista tietoa ei jää analysoinnin ulkopuolelle. Yleissilmäyksessä aineisto koodattiin haastattelijoiden vastausvuorojen mukaisesti juoksevalla numeroinnilla, jolla helpotettiin luokittelua ja teemoittelua, sekä merkityksellisiin kohtiin palaamista myöhemmässä vaiheessa. Laajan tekstiaineiston analysointia helpotettiin pelkistämällä osuuksia olennaisuuksiin. (esim. Schmidt 2004, 253–255.) Litteraateista pyrittiin

löytämään tutkimuskysymyksiä ja käsiteltyjä teemoja hyvin ja osuvasti ilmentäviä sitaatteja, joiden kautta ilmiöitä pystyi avaamaan tehokkaasti.

Rajasimme aineistoa aiemmin mainittujen neljän pääteeman (eroisyys, hegemoninen isyys, yhteistyövanhemmuus, yhteistyövanhemmuus käytännössä) mukaisesti. Tutkielmamme kontekstissa olennaisimpia ja eniten tutkittuihin ilmiöihin liittyvää mielenkiintoista dataa antoivat haastattelukysymykset, joissa tutkittavia pyydettiin kertomaan omasta isyydestään, sekä yhteistyövanhemmuudesta ja sen toteutumisesta. Ensimmäisen läpikäynnin jälkeen analyysistä jäi analyysistä pois kokonaisia osuuksia, jotka eivät olleet tämän tutkimuksen kannalta olennaisia. Tällaisia olivat esimerkiksi haastateltujen entisiä kumppaneita, eli lasten äitejä, koskevat kysymykset.

Käyttämämme sisällöllisen teema-analyysin etuna on sen joustavuus ja monikäyttöisyys, jolloin pystyimme muodostamaan tutkitusta ilmiöstä yksityiskohdaisen, mutta samalla moniulotteisen kuva (Braun & Clarke 2006, 78). Sisällönanalyysi sopii myös sikäli käyttötarkoituksiimme, että sisällönanalyysiä voi käyttää sekä aineisto- että teoriasidonnaisesti (Elo & Kyngäs 2008). Temaattisessa sisällönanalyysissä voidaan tutkia kokemuksia, annettuja merkityksiä ja tutkittavien kokemaa todellisuutta (Braun & Clarke 2006), eli juuri niitä osa-alueita, jotka tässä tutkielmassa tarkasteltiin. Teemoilla tarkoitimme aineistossa – ei vain yksittäisessä haastattelussa – toistuvia, laajalti ilmeneviä asioita, jotka muodostivat laajempia ilmiökokonaisuuksia, säännönmukaisuuksia ja/tai kaavamaisuuksia, jotka vuorostaan jakautuivat useisiin alateemoihin (Braun & Clarke 2006, 82–85). Esimerkkinä tällaisesta alateemasta aineistossamme oli se, kuinka useat tutkittavat (n = 6) toivat oma-aloitteisesti esille elatukseen ja talouteen liittyviä asioita.

Analyysin alkuvaiheessa tiivistimme aineistoa, jotta olennaiset asiat saatiin selkeämmin esille (Hirsjärvi ym. 2016). Aineiston tiivistämisessä, teemoittelussa ja klusteroinnissa pyrittiin noudattamaan johdonmukaisuutta (Braun & Clarke 2006), joka myös lisäsi tutkimustulosten luotettavuutta. Käyttämämme analyysiyksikkö oli lauseet ja ajatuskokonaisuudet. Tutkittavien kokemukset ja näkemykset pyrittiin siis tiivistämään kokonaisuuksiksi; joissain tapauksissa tämä tarkoitti useammassa puheenvuorossa olleiden, selkeästi toisiinsa liittyneiden

ajatusten ja lauseiden yhdistämistä yhdeksi selkeämmäksi ajatuskokonaisuudeksi.

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä tarkasteltiin eroisyyttä ja isien toimintaa teoriasidonnaisesti. Sisällönanalyysin ollessa enemmän teoriasidonnaista käsitteet eivät muodostu aineistosta, vaan ne tuotiin aiemmin esitellystä teoreettisesta viitekehystä (Tuomi & Sarajärvi 2018). Teoriapohjanamme toimi hege- monista isyyttä kuvaavat käsitykset, sekä sen vastapari, nykyaikaisempi niin sanottu uusi isyys. Tarkastelimme isien haastatteluja näiden käsitysten kautta; poimimme teorian valossa olennaisia eroisyyteen liittyviä ulottuvuuksia aineistosta ja muodostimme niistä kokonaisuuksia, joissa isät kuvailevat vanhemmuutensa eri ulottuvuuksia. Näistä ulottuvuuksista rakensimme kaksi eroisyyden alateemaa; 1) millaista on isien vanhemmuus, eli millaisista tekijöistä isyys tutkittavien kertomuksissa koostuu, sekä 2) millaista on isien jälkeinen elämä, eli kuinka isyys on muuttunut eron jälkeen ja millaista isien toiminta on. Kokosimme aineistosta näihin teemoihin sopivia sitaatteja ryhmitellen niitä alateemoiksi.

Taulukossa 1 on esimerkki ensimmäisen tutkimuskysymyksen teoriasidonnaisen lähestymistavan analyysipolusta. Analyysin lähtökohtana on kirjallisuuskatsauksessa esitellyt teoreettiset lähtökohdat. Keräsimme aineistosta sitaatteja, joissa käsiteltiin näitä aiheita, jonka jälkeen tarkastelimme niiden yhteensopi- vuutta suhteessa teoriataustaan. Näistä muodostettiin kuvaa siitä, millaista eroisyys todellisuudessa isien kertomuksissa on.

TAULUKKO 1. Esimerkki teoriasidonnaisesta analyysipolusta: Tunteiden kontrolli ja pehmeät arvot.

Teoriatausta	Isät kontrolloivat tunteitaan, eivätkä ilmennä niin sanottuja pehmeitä arvoja (esim. Huuki 2013; Kivijärvi, Huuki & Lunabba 2018)
Aiheeseen liittyviä sitaatteja	H4: Se varmaan kertoo minusta aika hyvin, että oon rakastava ja lämmin ja niin ku läheinen H9: Välillä mää oon ehkä liiankin pehmo. – – Huolehtivainen ja kyllä mää oon omasta mielestä aika rakastava.
Alateema	Isät puhuvat pehmeistä arvoista, kuten läheisyys ja rakkaus.
Yläteema: Uudenlaisen isyyden painottuminen	Isät edustava ennemminkin uudenlaista isyyttä, kuin perinteisiin normeihin nojaavaa hege- monista isyyttä.

Toista tutkimuskysymystä, jossa tarkastelimme yhteistyövanhemmuutta, analysoitiin aineistolähtöisesti. Koska yhteistyövanhemmuus on suomalaisessa tutkimuksessa suhteellisen tuore käsite, oli perusteltua lähestyä ilmiötä nimenomaan aineiston kautta tuottaen uutta tietoa siitä, miten isät itse näkevät asian. Tuomi ja Sarajärvi (2018) kuvaavat aineistolähtöistä laadullista aineiston analyysiä kolmi-vaiheisesti: aluksi aineisto pelkistetään eli redusoidaan, jota seuraa ryhmittely eli klusterointi ja teemoittelu, jonka jälkeen lopuksi aineisto abstrahoidaan eli käsitteellistetään teoreettisella tasolla. Tällaisen teemoittelevan sisällönanalyysin vahvuutena on, että se on tehokas työkalu laajojenkin aineistojen nopeaan, yksinkertaiseen, mutta myös yksityiskohtaiseen organisointiin ja raportointiin (Braun & Clarke 2006, 79).

Yhteistyövanhemmuutta tutkiessa jaoinme ilmiötä koskevat sitaatit kahteen eri alateemaan, yleisiin yhteistyövanhemmuutta koskeviin asiakokonaisuuksiin ja yhteistyövanhemmuuden käytännön toteutumiseen. Kokosimme yhteistyövanhemmuuden käytännön toteutumista ilmentävät vastaukset omiksi ryhmikseen, jotka kvantifoimme. Yhteistyövanhemmuuden toteutumista eri konteksteissa kysyttiin omilla haastattelukysymyksillään, jotka luokittelimme vastausten pääasiallisen sisällön mukaisesti aina yhdeksi vastaukseksi haastateltua kohti, eli vastaukset kvantifioitiin eri luokkiin. Taulukossa 2 on esimerkki tällaisesta aineistolähtöisestä analyysistä: Ilmiötä tarkasteltiin haastattelukysymysten kautta, jotka kuuluivat jompaankumpaan yhteistyövanhemmuuden alateemaan. Tässä esimerkissä (taulukko 2) yhteistyövanhemmuutta tarkastellaan yhteistyön toteutumisen näkökulmasta.

TAULUKKO 2. Esimerkki aineistolähtöisestä analyysipolusta: yhteistyövanhemmuuden toteutuminen tiedonkulussa.

Haastattelukysymys	21b) Millaista on tiedonkulku lapsen asioissa?		
Teema	Yhteistyövanhemmuuden toteutuminen käytännössä		
Sitaatteja	<p>H7: Tiedonkulku toimii ihan hyvin. – – Kaikki tarpeellinen kulkee, mitä kysytään ja tiedustellaan, ettei siellä mitään peitellä.</p> <p>H11: --lapset joutunu oleen semmosii viestinviejiä.</p> <p>H2: Mulle ei kerrota mistään mitään, vaikka mulla kuitenkin tiedonsaantioikeuskin on niin... Ni tää vaikeuttaa pirun paljon silleen että.</p> <p>H8: Meillä kommunikaatio toimii, me puhutaan puhelimesta, viestitellään.</p>		
Luokittelu	Tiedonkulku toimii (H7, H8)	Lapset ovat välikädessä (H11)	Tiedonkulku ei toimi (H2)

Lopuksi koostimme yhteenvetona kuvan siitä, millainen oli tyypillinen eroisä tutkittavien puheessa. Tätä yhteenvetoa koostimme tutkimalla, millaiset asiat olivat näkyneet vahvimmin ja useimmin isyyttä eri näkökulmista tarkastellessa. Näin muodostimme isien vastauksista eräänlaisen arkkityypin siitä, millainen oli tutkittavista muodostunut 'keskimääräinen' eroisä. Tyypittelyssä etsittiin haastatteluissa yleisimmin toistuvia asioita ja samankaltaisuuksia yhdistelemällä vastauksista kokonaisuuksia (Eskola & Suoranta 1998). Tätä tyypillistä eroisää vertailimme teoriapohjan antamaan kuvaan hegemonisesta isyydestä ja isiin kohdistuvista odotuksista.

Tyypitellessä jätimme syrjään kaikki ne ilmiöt ja ulottuvuudet, jotka eivät suoraan koskeneet tutkittua asiaa, tässä tapauksessa hegemonista isyyttä. Teoriasidonnainen analyysimme oli tässä tapauksessa näin myös enemmän tutkijavetoista, sillä tutkijoiden osuus tulkitsijoina aineiston ja teorian välillä ollessa suurempi. (Braun & Clarke 2006, 84.) Analyysimme oli osin myös poikkitieteellistä, sillä omat taustamme muun muassa kriittisen miestutkimuksen saralla vaikuttivat teoriasidonnaisten osuuksien käsittelyyn.

Tyypiteltyämme tuloksia eronneesta isästä, kokosimme taulukkoon (taulukko 3) tulosten keskeisimpiä piirteitä, joita olivat arvot, arvojen pohjalta rakentunut vanhemmuuden rooli, sekä roolin mukaisen vanhemmuuden toteuttaminen. Tämä jako noudatteli ensimmäisestä tutkimuskysymyksestämme saatuja tuloksia. Tämän jälkeen poimimme taulukkoon teoriaosuudesta samoja piirteitä ja vertasimme niitä keskenään saadaksemme tyypittelyyn perustuvan kokonaiskuvan siitä, kuinka hegemoniset odotukset ja asenteet esiintyvät isien elämässä. Yhteneväisyyksien lisäksi kiinnitimme huomiota myös eroavaisuuksiin. Nämä havainnot kokosimme tulosten hegemonista isyyttä koskevaan alalukuun.

TAULUKKO 3. Haastateltujen eroisuuden vertailua hegemonisten mielikuvien kanssa.

	Eronnut isä	Perinteinen hegemoniaa ilmentävä isä
Arvot	Rakkaus, lempeys, lämpö, huolenpito, oikeudenmukaisuus, kannustaminen	Toiminnallisuus, suoriutuvuus, tunteiden kontrolli, hallitsevuus
Rooli	Rento, ohjaaja / opettaja, yhteiset, rajojen ja pelisääntöjen sopiminen, perhekeskeinen	ohjauksellinen ote, perheen elättäjä, etäinen
Toteutus	Keskustelu, fyysinen läheisyys	Puhumaton, palkkatyössä

Yhteenvedossa ja pohdinnassa muodostimme tuloksien perusteella laajempia päteviä kuvauksia tutkituista ilmiöistä. Loppuvaiheen abstrahoinnissa käsitellyt asiat eivät enää edustaneet tai olleet kytköksissä suoraan yksittäisiin tutkittaviin, vaan ne muuntuvat yleisemmälle käsitteelliselle ja teoreettiselle tasolle (Metsämuuronen 2006). Abstrahoinnissa pyrimmekin siis muodostamaan yksittäisten tutkimustulosten pohjalta eräänlaista käsitteellistä siitä, millaista on eroisuus ja millaista on heidän yhteistyövanhemmuutensa (Tuomi & Sarajärvi 2018).

Seuraavassa esittelemme tutkimuksemme tuloksia siitä, millaisena isät kokevat eroisuuden ja sen pohjalta rakentuvan yhteistyövanhemmuuden. 'Eron jälkeisen isyyden rakentuminen' -tulosluvussa vastaamme tutkimuskysymykseen siitä, millaista on isien vanhemmuus eron jälkeen; minkälaisia arvoja siihen liittyy ja kuinka se näkyy käytännön toteutuksena sekä suhteessa lapsiin. Tämän jälkeen esittelemme, minkälaista isien elämä vanhempana on eron jälkeen;

kuinka se on muuttunut ja minkälaiseksi isien elämä lasten kanssa on muotoutunut eron jälkeen. Toisessa tulosluvussa, *Isien yhteistyövanhemmuuden muodostuminen eron jälkeen*, siirrymme käsittelemään toiseen tutkimuskysymykseen isien kokemasta yhteistyövanhemmuudesta. Käymme läpi isien näkemyksiä ja heidän kokemuksiaan yhteistyövanhemmuudesta, jonka jälkeen tarkastelemme yhteistyövanhemmuuden käytännön toteutumista eri konteksteissa. Lopuksi muodostimme tuloksista tyypillisen eroisän, jota peilasimme hegemonisen maskuliinisuuden teoriaan etsimällä yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia.

6 ERON JÄLKEISEN ISYYDEN RAKENTUMINEN

6.1 Käytännön isyys rakentuu arvojen pohjalle

Omaa isyyttä kuvailtiin usein pehmeiden arvojen kautta. Nämä arvot loivat pohjan ja lähtökohdat isien vanhemmuuden toteuttamiselle. Osa tutkittavista arvioi omaa isyyttään perinteisesti feminiinisiksi miellettyjen ulottuvuuksien, kuten lempeyden, rakkauden ja pehmeiden kautta: "Se varmaan kertoo minusta aika hyvin, että oon rakastava ja lämmin ja niin ku läheinen" (H4), "Välillä mää oon ehkä liiankin pehmo. – – Huolehtivainen ja kyllä mää oon omasta mielestä aika rakastava." (H9) Isät mainitsivat myös oikeudenmukaisuuden, kannustavaisuuden, huolehtivaisuuden sekä esimerkiksi vastuuntuntoisuuden vanhemmuutensa arvopohjaksi, kuten eräs haastateltavakin kuvaa: "– – Koitan mahdollisimman tunnollisesti kantaa vastuun kaikesta velvollisuuksista nykyään enemmän." (H11) Lisäksi isät puhuivat myös sellaisista tekijöistä, kuin luotettavuus ja rauhallisuus vanhempana:

H2: [olen] hoitanu kaikki silleen täysin luotettava ollu, mitä mä oon niin ku luvannu ja jotain, ni mä oon aina hoitanu, et lapset on tullu mulle ja osallistunu kaikkiin heidän niin ku kehityskeskusteluihin ja muihin tälläsiin et ja täsmällisesti ja muuta.

H1: Ainakin mä oon hirveen niinkö rauhallinen ja sit mulla on tosi pitkä pinna, että en mä niinkö, ei mulla hermot sillä tavalla kontrolloimattomasti [mene, että] alkaisin huutamaan tai jotain – –

Edellä kuvatut pehmeämmät ja välittävät arvot luovat pohjan vanhemmuuden toteuttamiselle. Tämä mahdollistaa rennon, joustavan ja vapautuneen isäroolin toteuttamista: "– – Mä oon niin ku rento ja leppoisa isä niin ku jutella ja muuta että." (H2) Vaikka asennoituminen ja vanhemmuustyö olisivatkin rentoja ja pehmeisiin arvoihin nojaavaa, kasvatuksessa tarvitaan myös rajojen asettamista. Haastatelluista suurin osa (n = 7) puhui niin sanotuista yhteisistä pelisäännöistä, sekä arkitoiminnan rajaamisesta:

H1: No en [ole] mikään hirveän tiukka, mutta siis en anna kyllä periksikään kovin herkillä, että on meillä, no, meillä on aika hyvin menny [lapsen] kanssa, että ku on niin ku tietyt säännöt, minkä puitteissa mennään, ni sit ei tarvi tapella säännöistä, kun ne on silleen, pysyy samana.

- H2: [yritän] kasvattaa lapsia nyt siihen, että on säännöt ja he auttavat kotitöissä ja ynnä muuta, koska muuten itse uuvun siihen jatkuvaan passaamiseen.
- H9: – – Mä en käske lapsia, mää, sanotaanko, sen mitä mää oon oppinut, niin lapsia ei kannata hirveästi käskeä. Totta kai säännöt pitää oppia, lait ja asetukset ja niin moraalii, etiikka, kaikki tällaiset tietenkin. Mutta nekin pystyy siis niin ku oikeasti käskemättäkin opettamaan, että ihan ohjaamalla.

Kuten edellisessä sitaatissa tulee esiin, isyyttä rakennetaan vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Keskustelu ja hyvä suhde lapseen mahdollistaa isien vanhemmuuden määrittelyn ja toteuttamisen yhteistyössä lasten kanssa. Isät vaikuttivat haluavan opettaa, että haastavat tilanteet voidaan purkaa keskustelemalla. Useat isät puhuivatkin kommunikaation merkityksestä kasvatuksessa:

- H8: – – Sit mä hyvin avoimesti puhun, keskustelen, kuuntelen heitä. – – Me puhutaan myös hyvin semmosista henkilökohtaisistakin asioista, mikä mä kuvittelen, että 15-vuotiaalle on vaikea puhua, jos tulee kaverisuhteessa jotain ongelmia.
- H4: Koskaan ei oo semmosta tilannetta, et ei sais kertoa, että mikä on, mikä painaa ja semmosta. Elikkä sitä mä yritän juurruttaa niihin lapsiin, että aina voi tulla sanomaan, jos joku harmittaa, että ei tuu rangaistuksia siitä että. – – Ei oo semmosta niin ku rangaistusjuttua ollenkaan, että enemmänkin aina, et semmonen keskustelu sit vaikka kiukuttaa, niin sittenhän kiukuttaa. Vähän ajan päästä otetaan syliin ja keskustellaan sitte asioista, että ei oo mikään kiire mihinkään ku selvitetään.

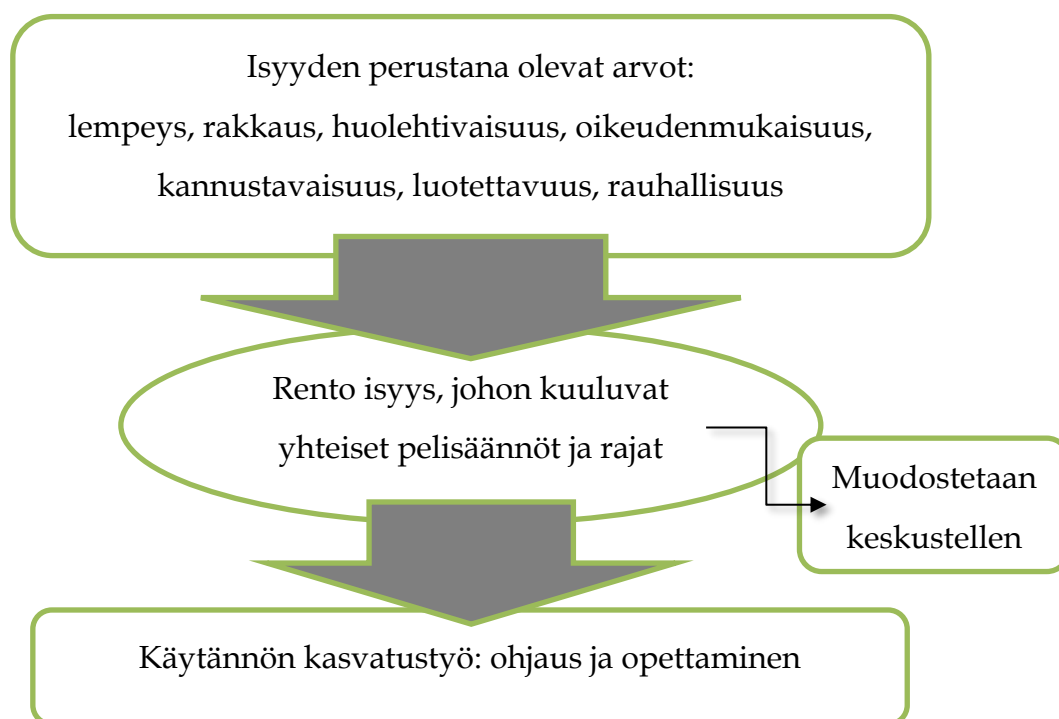
Edellisessäkin esimerkissä käy ilmi, että isät kuvailivat uskovansa avoimuuteen ja keskusteluun ennemmin kuin rangaistusten käyttämiseen kasvatustapahtumina: “Mä en usko, että lasta sais rangaista esimerkiksi semmosessa, että jos sillä on kiukkupäivä, ei jaksa kerätä huoneestaan leluja, että ne viedään tyyliin viikoksi pois ne lelut. Kyllä silloin keskustellaan siitä, että miksi on tärkeä kerätä ne lelut ja kerätään yhdessä vaikka.” (H9) Tällaisessa tilanteessa siis isä myös perusteli lapselleen, miksi yhteiset pelisäännöt ovat tärkeitä.

Kun isät rakentavat suhdetta positiivisten arvojen kautta ja keskustellen, mahdollistaa se myönteistä vanhemmuuden käytännön toteutusta eli kasvatustyötä. Monet isät (n = 5) kuvailivatkin tilanteita ja kokemuksia, joissa he ovat olleet opettajan tai ohjaajan roolissa lapsilleen. Tällaisissa tilanteissa oli nähtävissä isien uskoa omaan vanhemmuuteen ja rooliin ohjaajana:

- H6: No, lähinnä siis se, että semmoset taidot, mitä mä tiedän, että päiväkotii ei oo opettanut, niin miltei kaikki, mitä lapset osaa niin on peräisin minulta
- H9: Mutta sitten tuota ne käytöstavat, mitä mä oon opettanut, ohjannut – miten sen nyt sanoo – niin ku kaikille meidän tytöille, niin ni mä oon tosi ylpeä siitä, että se mun tapa opettaa

ne on ollut just se oikea, millä ne sisäistää sen helposti ja nopeesti ja jopa oikeasti ottaa siis niin ku käyttöön ne

Tutkittavat kuvailevat siis isyytensä koostuvan erilaisista olennaisista elementeistä. Turvallinen arvopohja, johon kuuluu sellaisia asioita kuin lempeys, rakkaus, oikeudenmukaisuus ja luotettavuus, luo perustukset isyyden toteuttamiselle. Tämä mahdollistaa rennon vanhemman roolin, johon kuitenkin kuuluu olennaisesti rajojen asettaminen ja yhteiset pelisäännöt. Näitä kasvatuksen ja toiminnan rajoja muodostetaan vuorovaikutuksessa lasten kanssa keskustellen. Kun yhteiset toimintatavat on saatu keskustelun kautta selkeiksi, pystyvät isät toteuttamaan vanhemmuuttaan myös käytännön kasvatustyönä. Tämä isien vanhemmuuden rakentuminen on kuvattu kuviossa 1.

KUVIO 1. Erosien isyyden rakentuminen.

Vaikka tutkittavat kokivatkin vanhemmuuden myönteisenä kokemuksena, useat isät tunnistivat omassa vanhemmuudessaan myös heikkouksia, epävarmuutta ja kehittymisen tarvetta. Tässä yhteydessä eräs haastateltu mielti myös sukupolvelta toiselle siirtyneitä haitallisia käyttäytymismalleja:

-- et kun mun vanhemmat oli vähän silleen, et ne horrasti tota... et tämmöset ristiriitilanteet oli heidän tapansa hoitaa huutamalla. Niin sit mä oon huomannut sen, että se on tarttunut muhun itteenikin sama homma. Et se niin ku, että jos vähän menee alakynteen

herkästi se, desibelit nousee ja se menee huutamiseksi itelläkin. Mut sitä mä oon sitten yrittänyt hoitaa pois ja käyny vähän, ihan terapiassa asti sitä asiaa hoitanut. (H5)

Tällainen tarve kehittyä ja rakentaa omaa vanhemmuuttaan vaatii isiltä itsetietoisuutta ja kykyä ymmärtää omia vajavaisuuksia: “ – – mä uskallan myöntää virheeni. Mä en koe tarvitsevani ehdotonta auktoriteettia vanhempana. Että tota mun mielestä se, tulee paljon tervepäisempiä lapsia, jos tota osottaa jo pienestä pitäen, että vaikka nyt isä voi ollakin huippu ja mitä, mutta tässä on kuitenkin ihminen ja erehtyväinen.” (H5) Osa haastatelluista ilmaisikin kokevansa, että he oppivat kasvatusta jatkuvasti eivätkä ole “valmiita” vanhempina. Tällöin kasvuprosessi vanhempana on lasten kanssa jaettu yhteinen kokemus: “Se, että mä haluan- kasvan lasten kanssa yhtä aikaa ja sillein niin kun en pidä niitä sillei tyhmänä, vaan siis sellaisena, että mä opin niiltä itsekin kaikenlaista koko ajan” (H9), “Varmaan koen olevani pähkinänkuoressa opiskelijana tässä vielä isänä.” (H5)

Suurin osa isistä (n=8) mainitsi myös suhteen lapsiin olevan positiivinen, eikä kukaan isistä ilmaissut suhteen olevan huono. Isät kuvasivat suhdetta hyvänä, lämpimänä, läheisenä ja tiiviinä: “Äärettömän läheinen. Että sehän on kun lapsista puhutaan niin tuntuu kyyneleet ei oo kaukana silmistä, että se tulee niin vahvalla tunteella se että.” (H10) Lapset toivat myös eron jälkeiseen elämään sisältöä ja merkityksiä: “Mut mä koen, et mun elämäni on tyhjää ilman lapsia, en pidä siitä olotilasta. Mutta niin lasteni kanssa mä koen olevani täynnä elämää.” (H6) Hyvä ja lämmin suhde ilmeni sekä fyysisenä läheisyytenä että yhdessä keskustelemisena. Kosketuksella myös ylläpidettiin hyvää suhdetta:

Kyllä mä tota itse pidän niin kun suhdetta tosi, tosi hyvänä, että mä yritän niinku tarjota molemmille lapsille sitä läheisyyttä ja kosketusta, et he voi voi niin ku tulla, tulla tota noin niin sitten tai vaikka poikakaan nyt ei silleen tuu, ni hän sit kuitenkin istuu vierellä sohvalla ni otan otan niinku sit, laitan käden hänen niskaan tai olkapäälle tai muuta, että et huomioin sen että hän niinku tykkää siitä, että on niinku hänelle, hänelle tärkeetä – – (H2)

Kolme isistä kuvasi hyvän suhteen näkyvän erityisesti vanhemman ja lapsen välisenä keskusteluna: “ – – ja kyl mä sanoisin, että mulla on aika hyvät, avoimet

suhteet kaikkii näihin [lapsiin], että puhutaan hyvin paljon.” (H8) Hyvää suhdetta ylläpidettiin myös erilaisten arjen käytänteiden, kuten yhteisen ruokailun ja leikkimisen kautta.

6.2 Isyyden toteuttaminen eron jälkeisessä elämässä

Isyyden muuttuminen eron jälkeen. Suurin muutos isien eron jälkeisessä vanhemmuudessa oli roolin muuttuminen vanhempana. Isät kuvasivat roolin muutosta muun muassa kummankin vanhemman roolin omaksumisena: “ – – tavallaan koska joka toinen viikko joutuu olemaan isä ja äiti, niin mä oon oppinut olemaan myös äiti.” (H8) Roolin muutokseen liittyi myös uudenlaisen vastuun ottaminen ja vastuun jakaminen lasten kanssa: “Mut mä oon oppinut tekemään ne kaikki kotityöt ja myös jakamaan vastuuta niille kersoille, että jos kaikki tämmöset siivoushommat, yhteiset asiat, ruoanlaitot, pyykit ja vaatteet ja kaikki tämmöset.” (H8) Kotitöiden lisäksi vastuunotto ulottui myös lapsista huolehtimiseen: “No tavallaan nyt kun ei oo siinä ketään päsmäröimässä ikään kuin ni sit on, sit on ottanut enemmän siitä vastuuta siitä kotiasioista. Et just, poikien hoitamisesta – –” (H11) Toisen aikuisen puuttuminen siis helpottaa itsenäistä toimintaa, mutta myös pakottaa siihen.

Isät kuvasivat eron jälkeistä muutosta myös suhteessa lapsiinsa. Ero toisesta vanhemmasta oli pysäyttänyt viettämään aikaa lasten kanssa ja tuonut onnistumisen kokemuksia: “ – – onnistumiset ni on tota ton yhdessä tekemisen kautta... Ennen ois saattanut tulla kuulonkaan, että kun on työt ja noin että.” (H11) Uudenlainen vastuunotto oli tiivistänyt isien ja lasten suhdetta: “Meillä on muodostunut semmonen aika syvä yhteys, voi olla poikkeuksellisen syväkin yhteys silleen, että on pitänyt ottaa ite sitten vastuu siinä ihan täysin... kun on oltu kahestaan.” (H7) Kun lasten kanssa vietetty aika on vähentynyt, on se myös käytetty paremmin hyväksi: “Suhde poikiin on tavallaan tota noin lähentynyt, oikeestaan voi sanoa et et vaikka ollaan ajallisesti vähemmän yhdessä ni ollaan kuitenkin läheisemmin yhdessä. Et tota siinä on koetettu ottaa sitten enemmän siitä vähäisestä ajasta irti kun.” (H11)

Kaikki muutokset eivät kuitenkaan ole olleet positiivisia muutoksia. Ero on ollut vanhemmille stressaava kokemus, jonka koettiin vaikuttaneen myös isien ja lasten suhteeseen. Esimerkiksi eräs isä kuvasi syyllisyydentunnetta siitä, että hän oli menettänyt malttinsa: “Osittain siihen on vaikuttanu se, että mun nuorimmainen kärsii siitä, että jos minä olen kuormittunut ja joskus olen sen takia ollut vähän... tai no, aiempaa vihaisempi jossain tilanteissa. Oon reagoinu lasten johonkin kiukutteluun aiempaa voimakkaammin, hän kärsii siitä.” (H6) Toinen isä kuvasi myös huolta etääntymisestä: “Mut kyl sitä hyvin paljon jännittää, ettei nyt vaan mitään ois... Että erkaantuu.” (H11) Tällöin isä pelkää myös oman asemansa menettämistä lapsensa elämässä.

Isille oli tärkeää olla läsnä lasten arjessa ja seurata lasten kehitystä. Moni haastateltavista (n = 5) kuvasi eron jälkeistä kaipuuta sekä lapsiin että perhe-elämään: “Kaipaa kuitenkin niitä hetkiä perheenä sitten kun siinä, siinä jää väkisin-kin niitä niille viikoille, kun lapset on äitillänsä niin paljon kokematta sitä lapsen arkea ja elämää.” (H10) Isät tahtoivat myös viettää nykyistä enemmän aikaa lastensa kanssa ja toivoivat voivansa olla mahdollisimman paljon läsnä lasten arjessa: “No kyl mä toivon... oon toivonut jossain vaiheessa, että vois niinku enemmän”. (H7)

Muutoksista huolimatta isät kuvailivat eron jälkeistä elämäänsä ja lasten kanssa toimimistaan hyvin arkisten asioiden kautta. Isien ja lasten yhteiseen ajanviettoon kuuluu arkirutiinien, kuten esimerkiksi kaupassakäynnin ja hammaspesun hoitamista yhdessä. Lisäksi yhteistä aikaa täyttävät lasten harrastukset, kuten erilaiset urheiluharrastukset, sekä osin myös lasten ja isien yhteiset puuhat, kuten Pokemon Go:n pelaaminen ja erilaiset liikuntamuodot ja ulkoilu. Isät puhuivat perusarjen hoitamisesta lasten ollessa heillä, eikä teoriassa viitattua niin sanottua “puuhamaa-isyyttä” paria yksittäismainintaa lukuun ottamatta ollut havaittavissa. Tätä arkista elämää kuvattiin esimerkiksi seuraavasti: “Perusarkeahan yrittää kuitenkin siltikin viettää. Että ei se oo semmosta jatkuvaa tekemistä, vaan se on ihan semmosta olemista sitten.” (H10)

Elatussopimukset. Isyyden toteuttamiseen vaikuttaa vahvasti se, millaisia sopimuksia vanhemmat saavat aikaan eron jälkeen. Taustateoriassa kuvasimme,

kuinka isät jäävät eron jälkeen usein elatusvastuullisen rooliin. Tämä tilanne ei ole välttämättä kovinkaan tasa-arvoinen ja saattaa aiheuttaa etävanhemmalle erilaisia haasteita. Tutkittavista suurin osa ($n = 6$) toi esille elatukseen liittyviä seikkoja, jotka pääsääntöisesti koskivat nimenomaan epäreiluksi koettua asetelmaa, jossa kulut ja vaatimukset elatuksesta kasautuivat isille ja äidit saivat kaiken taloudellisen tuen. Tällöin taloudelliset vaatimukset ja saatu tuki eivät olleet tasa-painossa, eikä niitä koettu oikeudenmukaisina. Esimerkiksi kaksi isää kertoi kokemuksistaan seuraavasti:

- H3: Ja kuitenkin, kuitenkin niinkö ongelmakenttä oli se, että mää en ollu silloin töissä, että mä olin opiskelija, mulle ei tullu rahaa mistään, mä olin toimeentulon asiakas ja silti kuitenkin koko ajan mietittiin vaan, että kuinka paljon mää pystyn maksaa työssäkäyvälle äidille elatusmaksua. – – Esimerkiks nyt kun mä sain töitä, niin hän tota oli hyvin nopeasti sitä mieltä, että pitää ruveta maksamaan elatusmaksuja ja hän tarvii rahaa ja viime kerralla ku sain töitä niin seuraavana päivänä, kun mä kerroin hänelle, että työpaikka on tullu, ni hän soitti, että osta pojalle lapaset, että poika on nyt luistelemassa ilman hanskoja. Mää sanon, että 'aijaa, se on sulla ja sää saat elatustuet ja sää saat lapsilisät ja kaiken mahdollisen, että tuota ei mulla, ei mulla ole vielä tullu palkkaa. – – Ja sitte, sitte just tässä tuota hänen [lasten äidin] mielestään pitäisi maksaa niinkö elatusmaksut ihan taulukoitten mukaisesti, mutta kuitenkin hänen ei tarvii vastaavasti vastata lasten menoista edelleen, vaan tai siis kummanki pitäis vastata menoista, mutta kumminki elatusmaksua pitäis maksaa eli niin.
- H6: Niin sen kymmenen kuukauden jälkeen äiti päätti, että koska hän haluaa lapsista kaikki sosiaaliudet niin, että hänen on saatava lasten kaikki osoitteet. Ja mä olin sitä mieltä, että lasten osoitteet on jaettava, että meidän molempien taloudellinen toimeentulo on turvattu. – – Mua huolettua oma työtilanne ja sitten tää, että kun sosiaaliudet on sidottu pelkästään lasten osoitteisiin – tai ei kaikki, nyt esimerkiks toimeentulotukeahan sais harkinnanvaraisena jonkin verran – niin se, että yhteiskunta tukee vain toista vanhempaa ja toista perheyksikköä, on iso huolenaihe. – – Et tää nykyinenkin malli on ihan hullu, että äitiäkään ei saisi siihen tilanteeseen pakottaa, missä minä oon ollu. – – Tavallaan resursseja pitäis suoda sille vanhemmalle, joka niitä käyttää lasten hyväksi. Eli esimerkiks tilanne on just se, että mie saan viis euroa per päivä lapsista sen perusteella, mitä he nyt 12 päivää keskimäärin kuukaudessa on. Ja kuitenkin lasten melkein kaikki kustannukset syntyy mun luona.

Edellä olemme kuvanneet, kuinka isät toteuttavat käytännön vanhemmuuttaan pehmeiden arvojen pohjalta. Isien rooli vanhempana muuttuu usein eron jälkeen ja he jäävät usein esimerkiksi elatusvastuullisen asemaan. Nämä tekijät luovat raamit isien vanhemmuudelle, jonka toteutuminen vaatii yhteistyötä lasten äidin kanssa. Seuraavassa esittelemme, millaista tuo yhteistyö on.

7 ISIEN YHTEISTYÖVANHEMMUUDEN MUODOSTUMINEN ERON JÄLKEEN

7.1 Isien ajatuksia ja kokemuksia yhteistyövanhemmuudesta

Yleisesti ottaen isät pitivät yhteistyövanhemmuutta hyvänä ja tavoiteltavana asiana sekä isän että lasten näkökulmasta: "Se on niin ku tosi tärkeitä... tärkeitä tehdä sitä yhteistyötä, sovitaan niitä aikatauluja yhteen isän ja äidin sillee, että se lapsi saa, mitä tarvii ja pääsee toteuttaa itseensä." (H7) Yhteistyöltä toivottiin usein (n = 7) tasavertaisuutta vanhempien kesken, johon haastateltavat liittivät vastuun jaon sekä lapsen liittyvien asioiden päättämisen yhdessä, jolloin isät halusivat myös olla tietoisia lasta koskevista asioista:

Mut että niin ku asioista sovitaan yhdessä ja, ja että... Mut enne kaikkee niin ku molemmat vanhemmat on mukana päätöksenteossa jollain tavalla. Ei välttämättä siten, että molemmat päättää yhdessä, mutta jollain tavalla ollaan mukana kaikessa siinä niin ku lapsen arjessa ja tuolla tavalla. No, se on sitä niin ku kaikessa yksinkertaisuudessaan niin ku yhteen hiileen puhaltamista lapsen parhaaksi. (H5)

Yhteistyötä tulisi tehdä nimenomaan lapsen edun vuoksi: "Mun mielestä se on lasten hyvinvoinnin kannalta varmaan tärkein asia, mitä voi olla. Et se yhteistyö vanhempien välillä toimii." (H8) Haastatteluissa tuotiin esiin myös se, kuinka vanhemmuuden yhdessä jakaminen on nimenomaan lapsen etu: "– – ois hyvin tärkeää pystyä molempiin vanhempiin sitä suhdetta luomaan." (H5) Yksi haastateltavista taas ei tiennyt, mitä yhteistyövanhemmuuden termillä tarkoitetaan, joka kenties osaltaan kielii käsitteen tuoreudesta.

Toimivaa yhteistyötä kuvattiin esimerkiksi riidattomuuden ja vastuun jakamisen kautta. Suurin osa haastatelluista koki, että vanhempien keskinäinen yhteistyö on ollut pääasiallisesti toimivaa eron jälkeen: "No siis ylipäänsä minun mielestä [yhteistyö] toimii, toimii hyvin ja niinkö, no se tuntuu hyvältä, että niinkö asiat ku ei tarvi vääntää asioista silleen, ei tarvi tapella, se on ehkä kaikista tärkein, koska tappelu on niin turhaa hommaa." (H1) Rakentava yhteistyö vaatii vanhemmilta luottamista toiseen, sekä tilan antamista toisen vanhemmuudelle ja

sen toteuttamiselle: "Annetaan kyllä vastuu toiselle, jos sen viikon aikana on jotakin menoa ja muuta, että se huolehtii se vanhempi siitä, että niin ku sillai ei niin ku muistuteta toista, että kyllä niin ku vastuu kannetaan ja vastuu otetaan." (H10)

Yhteistyön tekeminen eron jälkeen vaatii vanhemmilta omien tunteiden säätelyä, ja se koettiin haastavaksi etenkin, jos ero on ollut riitaisa. Suurin osa isistä (n = 6) mainitsi vanhempien keskinäisten välien olevan ratkaisevassa osassa yhteistyötä tehtäessä. " - - vaatii meiltä vanhemmilta onnistuakseen sen, että meille jollain tavalla pystytään se meidän keskinäinen kauna siirtään sen vanhemmuuden tieltä pois." (H10) Haastateltavat toivoivat riidatonta yhteistyötä: "Mutkatonta yhteistyötä, ei saa sit niitä hiekkapapereita olla välillä." (H10), mutta osa haastateltavista koki riitojen olevan este yhteistyön toteutumiselle, etenkin jos vanhempien eron taustalla oli ollut ristiriidat kasvatuskäytäntöiden suhteen:

Mun mielestä aika ristiriitainen termi koska edes parisuhteessa, toimivassa parisuhteessa niin on aika usein erimielisyyksiä kasvatuseriaatteista esimerkiksi ja sitten jos ne erimielisyydet on johtaneet eroon, niin sitten on aika vaikea sopia jostakin yhteisistä pelisäännöistä aika usein. (H3)

Lasten etu oli yksi tärkeimmistä syistä vanhempien keskinäisten välien pitämisessä asiallisina: "Kyl se, mun mielest se pitäs nimenomaan tarkoittaa se, että asennekysymys, että aikuiset voi olla eri mieltä ja voi olla rajustiki eri mieltä - - että ne lasten asiat hoijetaan niin ku asiallisesti - - pitää olla se tieto ja luottamus siihen, että se toinen vanhempi hoitaa sen oman osansa." (H4) Lähtökohtana eron jälkeiselle yhteistyövanhemmuudelle oli yhteisten lapsien edun huomioiminen. Lapsen hyvinvoinnin ja kasvun turvaaminen vaatii vanhemmilta yhteistyötä ja halua toteuttaa vanhemmuutta myös eron jälkeen. Usein lapsille halutaan mahdollistaa yhteistyössä eroprosessissa ja sen jälkeen riidaton ja turvallinen kasvuympäristö riippumatta vanhempien keskinäisistä haasteista:

Kaikesta huolimatta, vaikka oltiin eri mieltä asioista ja oli eri näkemykset - toinen osoitti toista sormella ja toinen toista - niin siinä on yhtä asiaa, mikä tavallaan meitä yhdisti, oli tosiaan ne neljä lasta. Ja kaikkea siitä huolimatta, niin me sovittiin, että nyt tässä on tärkeintä että lapset ei joudu kärsimään. Et heidän hyvinointi on etusijalla, mitä hyvänsä tehdään, mitä hyvänsä päätetään ja miten hyvänsä tässä tulee käymään. - - semmonen

jonkunlainen yhteisymmärrys saatiin aikaseks. Ja sit kun oli se yhteinen perusta, että lasten hyvinvointi, niin kyl se sitten helpotti ... Et koska meillä on se yhteistyö on toiminut, et me ei olla koskaan lastemme edessä riidelly. (H8)

Yhtenä tärkeänä elementtinä eron jälkeistä yhteistyötä rakennettaessa on vanhempien kyky ja halu joustaa ja tulla vastaan päätöksenteossa, sekä pyrkimys löytää yhteisiä ratkaisuja: “ – pystytään sopimaan asioita hyvin, niinkö käytännön asioista ja menoista ja tuommosista ja molemmin puolin löytyy semmosta joustoa ja muuten – –” (H1) Toisilla kuitenkin vanhempien keskinäisistä väleistä ja selvittämättömistä asioista johtuvat seikat haittasivat yhteistyötä: “Yhteistyön toteutumista vaikeuttaa ne käsittelemättömät tunneasiat siellä mejän välillä ja sit sellanen tietynlainen joustamattomuus siinä tunteissa.” (H7)

Joustaminen helpottaa sopimuksien tekoa ja helpottaa arjen aikatauluttamista: “ – – pystytään sopimaan asioita hyvin, niinkö käytännön asioista ja menoista ja tuommosista, ja molemmin puolin löytyy semmosta joustoa ja muuten – –” (H1) Joustaminen on myös isille keino päästä kontaktiin lapsensa kanssa: “Mä oon valmis niin kun ihan kaikkeen, mää oon myöntäny aina kaikki, totta kai, kunhan näen [lasta]...” (H9) Isien joustamisella kuitenkin oli myös rajansa. Toisinaan saatettiinkin kokea, että toinen osapuoli käyttää joustamista ja asioissa vastaan tulemistä hyväksi, mikä saattoi aiheuttaa tietoisesti kitkaa vanhempien välille:

– – joutu repeemään vähä joka suuntaan ja sit vielä joka ilta olemaan lapsia vahtimassa niin ku ex-rouvan kämpillä siinä, niin se oli tota aika helvettiä se. Mut sitte tota minä lopetin sen yhteistyön sillä tavalla. Sanoin, että nämä on sit joko mun kanssa tai sit on sinun kanssa, että ei tästä tule mittään, että viiden minuutin varotusajalla hyppään sitten sinne vahtimaan lapsia, jos jotain tulee – – niin en minä oo semmonen varamies, jolle voi vaan dumpata lapset, että ei se niin ku onnistu mitenkään. – – Ja toki kyl mä rehellisesti sanottuna tiedän, että se hankaloittaa sitä sopimista, kun minä sanoin, että minä en suostu pomppimaan sekunnin varotusajalla yhtään mihinkään. (H4)

Edellä kuvailimme vanhempien yhteistyötä eron jälkeen. Isät näkivät yhteistyön tavoiteltavana asiana, joka vaatii sitoutumista ja joustamista. Useimmat isistä kuvailivat yhteistyötä enimmäkseen toimivaksi, vaikkakin osalla tilanne oli riitaanutunut. Seuraavassa esittelemme, kuinka isät kertoivat tämän yhteistyön toteutumisesta eri käytännön tilanteissa eron jälkeen.

7.2 Yhteistyövanhemmuuden toteutuminen arjessa ja sopimuksissa

Tarkastelimme erilaisia tilanteita, joissa vanhemmilla on mahdollisuus toteuttaa yhteistyötä ajaakseen lapsen etua. Tärkeänä pohjana yhteistyölle on vanhempien keskinäinen kommunikointi ja tiedonkulku, johon kuuluu viestien ja lasten kanalta olennaisen informaation välittäminen. Yhteistyön toimiminen tai sen mahdollinen puuttuminen taas näkyy esimerkiksi tilanteissa, joissa lapset siirtyvät vanhemmalta toiselle esimerkiksi vuoroviikkojen siirtymätilanteissa. Mikäli vanhemmat kykenevät yhteistyöhön ja molemmat vanhemmat säilyvät osallisina lasten elämässä, voivat vanhemmat tehdä yhteistyötä käytännön tasolla lasten elämään kuuluvissa tilaisuuksissa. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten juhlat, sekä kouluun tai päiväkotiin liittyvät tapahtumat. Näistä erilaisista yhteistyövanhemmuuden toteutumisen konteksteista kysyttiin jokaisesta erikseen omilla haastattelukysymyksillään.

Huoltajuus- ja tapaamissopimukset. Haastateltavista neljällä oli sovittuna lasten kanssa oleminen vuoroviikoin. Kolme haastateltavista tapasi lastaan säännöllisesti joka viikko; usein tapaamiset oli jaksotettu viikkonumeroiden perusteella parittomiin ja parillisiin viikkoihin, jolloin tapaamiset ajoittuivat joko viikonloppuun tai arkiviikkoon.

Osa haastateltavista (n = 4) taas tapasi lastaan vähemmän kuin kaksi kertaa viikossa. Näistä parilla oli sopimus, jonka mukaan lapsi oli joka toinen viikko viikonloppuisin ja joka toinen viikko tämän lisäksi yhden arkipäivän. Kaksi isistä ei tavannut joko juuri lainkaan lastaan tai "silloin tällöin". Vain harvat (n = 2) kuvasivat sopimusten syntyneen ilman ulkopuolista apua: "Toi tuntuu hyvältä, että pystytään sopiin käytännön asioista, konkreettisista asioista. Ja siellä kuitenkin kalentereissa on joustoo, kun tiedetään hyvissä ajoin etukäteen päivä, niin sitten se tuntuu hyvältä." (H7)

Useat (n = 4) isät olivat saaneet sopimukset aikaan ulkopuolisen sovittelun avulla: "Mehän käytiin sovittelussa huoltajuudesta, perheasioiden sovittelussa, et se... No, sitä me selkeesti tarvittiin sitä sovittelua, että se sovittelu oli hyvä

juttu, et siellä me saatiin tää sopimus aikaiseks.” (H5) Lähes puolet (n=5) haastattavista kuvasi huoltajuus- ja tapaamissopimusten olevan jollain tavalla riitaantuneita: “ – – kun hän taas näissä sopimusasioissa yrittää vaatia kohtuuttomia ja joutuu sitten oikeasti asianajajien ja asiantuntijojen kautta selittämään, että ei tää asia näin toimi niin sitten siinä kohtaa on joskus riidellykin aika pahasti.” (H3) Oikeusprosessi voi olla aikaa vievä, pitkä ja raskas: “Päällimmäinen asia on, että olen edelleen huoltajuusprosessia niin oikeudessa, hovioikeus menee syyskuussa. Tätä tilannetta on jatkunu kolme vuotta kohta, pelkkää oikeusprosessia.” (H6) Toisinaan sopu oli jo saatu aikaan esimerkiksi Follo¹-sovittelun avulla, mutta vastapuoli oli sittemmin riitannuttanut asian:

Me oltiin siellä Follo-sovittelussa – – saatiin siellä ihan hyvä sopu, sopu ja uusi follo piti olla tossa kesäkuun alussa, mutta sitten ennen ku, juuri ennen ku se aktualisoitu, niin hän sitten, ex-rouva siis haki, käräjillä sen keskeytystä sen Follo-sovittelun. Ja sitten, tota, meni kesän yli, ja nyt ne määräs syyskuun puoleen väliin sitten käräjäoikeuden esikäsittelyn näistä. (H4)

Kommunikointi. Tutkittavista valtaosa (n = 8) kertoi haastatteluissa pääasiallisesti riidattomasta kommunikaatiosta, tai ainakin pyrkimyksestä siihen, vaikka satunnaisia ristiriitatilanteita tulisikin. Esimerkiksi suurimmaksi osaksi riidaton eroprosessi oli luonut pohjaa kitkattomammalle kommunikaatiolle eron jälkeenkin: “Mulla ja [lasten] äidillä ei juuri ole riitoja, mitään riitoja, mutta meillä ei ollut mitään rasittavaa konfliktia muuta kuin tästä huoltajuudesta, mutta ei varsinaista riitelyä, ei kasvokkain eikä viesteissä” (H6) ja myös erosta kulunut aika oli saattanut lieventää ristiriitaisuutta: “vuosien varrella niinkö tota vähentynyt semmonen niinkö ristiriitakommunikointi.” (H3)

Muutamalla (n = 3) kuitenkin oli myös selkeitä ongelmia kommunikoinnissa, joka vaikeutti yhteistyötä ja suunnitelmallisuutta: “ – – ei ole semmosta normaalia niin kun kommunikointia, normaalia asioista sopimista, et se menee niin kun hän on halunnut ja muuta.” (H2) Vanhempien välit voivat myös erinäisistä

¹ Follo-sovittelu on asiantuntija-avusteista sovittelua, jossa huoltoriidan sovittelijana toimii tuomari asiantuntijan avustamana. Follo-sovittelut on tarkoitettu vanhemmille, jotka eivät ole saaneet ratkaistua ristiriitoja muiden tarjottujen palveluiden kautta. (Oikeusministeriö 2016)

olosuhteista johtuen olla tulehtuneet, mikä näkyy kommunikaation riittäisyytenä: “välit on sellaiset, että mää saan siitä huutoa ja kiukuttelua tekstiviestein ja puheluin.” (H9).

Tiedonkulku. Yli puolet tutkittavista (n = 6) kuvasi lapsen liittyvän tiedonkulun olevan hyvää tai tyydyttävää. Tämä vaikutti olevan myös isien toive, eivätkä he halua jäädä lapseensa liittyvissä asioissa ulkopuolelle: “ – – ja sit mä niin ku pyysin sitä, että mua ei niin ku jätetä pimentoon [lapsen] asioissa, et niin ku... Ja että pyydetään mun mielipidettä. Niin sitä [lasten äiti] on toteuttanut ihan tosi hyvin.” (H5) Esimerkkinä hyvästä tiedonkulusta käytettiin esimerkiksi tiedottamista lasten hammashoidosta: “Jos vaikka on käynyt hammaslääkärissä, ni pannaan raportissa, että mitä se hammaslääkäri kerto – –” (H10)

Osalla isistä tiedonkulku oli rajoittunut harvempaan tekstiviestittelyyn. Se, kuinka paljon lasten äiti välittää tietoa isälle lasten asioista aiheutti osalle isistä harmia, kun isät kokivat jäävänsä pimentoon lastensa asioissa: “Mulle ei kerrota mitään, vaikka mulla kuitenkin tiedonsaantioikeuskin on niin... Ni tää vaikeuttaa pirun paljon sillein että” (H9). Tiedonkulku saattoi olla myös yksipuoleista, kun vain isä kertoi riittävästi lapsen asioista: “Mä kerron ja haluaisin olla asenteeltani semmonen, että kerron kaikesta oleellisesta äidille. Äiti kokee, että hänen ei tarvii oikeastaan mistään muista ku akuutista terveyteen liittyvästä kertoa minulle. Ei hän ei kerro käytännössä juuri yhtään mitään” (H6). Lapsia vastuullistettiin ja käytettiin tiedonkulussa välikappaleena, jonka osa isistä näki haitalliseksi: “Lasten äiti on alkanut jonkun verran kommentoimaan [lapsen] kautta, et hän laittaa [lapselle] WhatsAppiin, että ei tarvi tuoda luistimia tai muuta et – – Mikä nyt tietysti on mun mielestä aika vaivaannuttavaa, että pojalle annetaan niin ku vastuuta siitä – –” (H2)

Siirtymät. Lapsen siirtyessä vanhemmalta toiselle, joutuvat vanhemmat sopimaan käytännön järjestelyistä ja aikatauluista yhteistyössä. Vanhempien keskinäiset välit vaikuttavat yleensä siirtymien sujuvuuteen, ja vain yhdellä haastatellulla siirtymätilanteita ei ollut riitaantuneen huoltajuustilanteen vuoksi lainkaan. Vanhemmat eivät välttämättä olleet tekemisissä keskenään lasten vaihtessa taloudesta toiseen: “No sehän on tavallaan ratkaistu sillein, et mehän ei

nähdä toisiamme me aikuiset... – jos tota noin haen tai vien ni se on ihan sieltä että tulevat pihalle ja hyppäävät kyytiin autolla Ja ihan samanlainen niin kun toisessa päässä.” (H11) Tämän lisäksi vanhemmat eivät kohtaa, kun siirtymissä käytetään kolmatta osapuolta, eli koulua tai päiväkotia: “Semmonen kolmiyhteyston tarhan kans. Tarha toimii vähä semmosena puskurina, et ku mä en jaksaa riidellä [lasten äidin] kanssa, niin minä ilmoitan vaan, että millon haen ja millon tuon ja, et se toimii silloin kaiken parhaiten, kun minun ei tarvi sopia hänen kanssaan asioista.” (H4)

Yli puolet (n = 6) tutkittavista kuitenkin kertoi siirtymätilanteiden sujuvan hyvin, ja vanhemmat saattoivat vaihtaa kuulumisia tai kerrata lapsen liittyviä tapahtumia: “– hakemassa [lasta] ni juuaan kahavit ja tämmöstä niin ja ihan lepposa tunnelma.” (H1) Siirtymätilanteessa myös lapsille tulee turvallinen ja tervetullut olo molempien vanhempien kotiin vaihtaessa:

Elikkä ne meiän vaihtotilanteet ei oo ollu riitatilanteita, vaan ne on ollu just sitä, että miettään, mitä tavaroita tarvii vaihtaa, kommunikaatiota keskenään, että mitä tavaroita milloin tarvitaan elikkä se on ollu, se on ollu hyvää meiän vanhemmuudessa ja lapsilla on varmasti luottamus siihen, että on tervetulleita kumpaankin kotiin ja kumpikin vanhempi haluaa antaa lapsen sille toiselle. (H3)

Juhlat. Juhlat, kuten syntymäpäivät, jouluku, uusivuosi ja juhannus ovat yleensä perheelle tärkeitä tapahtumia. Parisuhteen päättymisen jälkeen vanhemmat joutuvat kuitenkin usein neuvottelemaan uudelleen näiden toteuttamisesta. Muutamissa tapauksissa (n = 3) juhlat oli eron jälkeenkin pystytty järjestämään yhteisesti, kuten: “nyt sit on pidetty [äidin] luona aina synttärit, mä oon yleensä siinä niin ku mukana järkkäämässä kans kaverina siellä. – [jouluna] isolla lössillä, että on niin ku meidänki vanhemmat ja [lasten äidin] vanhemmat ja kaikki, koko suku siellä. Ne on varmasti tuota [lapselle] mukavia, ku on kaikki ihmiset samassa paikassa.” (H1) Yhteistyövanhemmuus ja siihen liittyvät järjestelyt ja sopimukset saattavat siis myös äkillisesti muuttua jossain vaiheessa. Eräs haastateltu kertoi, kuinka yhteisten juhlien järjestäminen oli erovanhemmuuden alkuvaiheessa onnistunut, mutta tilanne oli muuttunut huoltajussopimusten riitaantumisen jälkeen: “Me eron jälkeen onnistuttiin puoli vuotta järjestämään lapsille

yhteiset kaverisynttärät... Kymmenen kuukautta oli sitä yhteistyövanhemmuuden aikaa.” (H6)

Suurin osa haastatelluista (n = 8) oli päätenyt kumppaninsa kanssa ratkaisuun, joissa juhlat järjestetään erikseen. Esimerkiksi lapset saattoivat olla osan joulun pyhistä toisella vanhemmalla ja osan toisella, syntymäpäiväjuhlat saatettiin järjestään eri kodeissa omana aikanaan, tai juhlapyhät oli jaettu vuorovuosittain: “- - että mun mielestä [lapset] pystyy luottamaan, että kumpikin pystyy nämä asiat hoitamaan ja vanhemmat pystyy keskenään sopimaan, kuka niistä on millonkin vastuussa, että ei se, niistäkään ei oo riitoja, riitoja syntynyt - -” (H3). Eräs isä kertoi tosin jääneensä ulkopuolelle juhlista vanhempien välisen riitaisen tilanteen vuoksi:

Mua ei kutsuta mihinkään, mä en saa osallistua mihinkään, mä en oo koskaan saanut osallistua mihinkään syntymäpäiviin, joulun... Joulut, esim. nytkin ois mulla joulu, mutta [lapsi] ei oo koskaan päässyt. Isänpäivinä ei, lomat ei oo, siis no... Niin ni hyvin inhottavasti se häneltä tuntuu, kun hän aina oottaa, niin kun nytkin ootti joulua mun luona ja näin. (H9)

Koulun/päiväkodin tilaisuudet. Yleensä molemmilla vanhemmilla on pyrkimys osallistua koulujen ja päiväkotien juhliin ja tilaisuuksiin, kuten vanhempainiltoihin Toisinaan ratkaisuna jouduttiin esimerkiksi toisen vanhemman toiveesta järjestämään vanhemmille erikseen vanhempainkeskustelut:

Äiti on halunnut, että me ollaan niissäkin erikseen, vaikka sit siellä päiväkodissakin sanotaan, että tänne on kaikki tervetulleita ja näin. Mut mä oon sit kunnioittanu, tehny tilaa sinnekin... Tilaa, että tota, ei se ainakaan helpota tilannetta, jos mä kävisin- yritän sinne [äidin] ylitse mennä... Mennä sinne. Et puoliks on niin ku menty niihin. (H7)

Toisinaan vanhemmat taas ovat molemmat mukana, mutta toisilleen konkreettisesti tilaa antaen: “Koulun tilaisuudet esimerkiksi ollaan molemmat, me ollaan siellä eri puolella salii, kuten nyt esimerkiksi jotkut harrastepelitkin - -” (H11) Koulun tilaisuuksien sujuminen ongelmitta edellyttää vanhempien keskinäisten riitojen jättämistä taka-alalle lasten etua varten:

Ja sitten tota ollaan käyty, päiväkodin juhlissa oltiin molemmat, eikä niin ku, et maltettiin olla riitelemättä siinä. Lapset tykkäs ja oli, oli onnellisia, ilosia. Että varmaan he ajatteli, että on mukavaa, että on molemmat vanhemmat mukana siellä niin ku niissäkin kinkeissä. (H4)

Raamit yhteistyövanhemmuuden toteuttamiselle ylipäänsä tulevat vanhempien keskinäisten sopimusten kautta. Haastatelluista kaksi ei tavannut juurikaan lapsiaan, jolloin mahdollisuudet vanhemmuudelle ja yhteistyölle olivat vähäiset. Suurin osa vanhemmista oli saanut tehtyä sopimukset huoltajuudesta ja tapaamisesta joko suullisesti tai kirjallisina, usealla (n = 5) oli riitaantunut. Käytännön toteutumisen peruspilarina oli toimiva kommunikointi ja tiedonkulku. Lasten edun mukaisesti suurin osa haastatelluista pyrki riidattomaan vuorovaikutukseen, vaikka liki puolet koki samalla, etteivät he saaneet riittävästi tietoa lasten asioista.

Kun vanhemmat pystyivät sopimaan ja kommunikoimaan asioista, kykenivät lapset viettämään aikaa myös isän luona. Suurin osa kuvasi lasten siirtymätilanteiden olevan sujuvia ja samalla vaihdettiin yleensä kuulumisia. Lopuksi, vaikka ero olisikin ohjannut vanhemmat eri suuntiin, yhdisti heitä silti lapsen asiat. Tällaisia olivat esimerkiksi juhlat, kuten syntymäpäivät ja joulut, joita suurin osa vanhemmista järjesti eriytetysti. Koulun tai päiväkodin tilaisuuksissa, kuten kevätjuhlissa ja vanhempainilloissa oli toteutuksessa hajontaa. Taulukossa 4 on yhteenveto edellä käsitellyistä yhteistyövanhemmuuden ilmenemismuodoista erilaisissa konteksteissa. Jokainen 11 tutkittavasta laskettiin vastausten pääsanoman mukaisesti yhdeksi maininnaksi jokaisessa kohdassa.

TAULUKKO 4. Yhteistyövanhemmuuden toteutuminen erilaisissa käytännön tilanteissa. (n = 11)

Huoltajuus ja tapaaminen	Suulliset sopimukset = 2	Sopimukset kirjallisina = 4	Riitaantunut = 5
Kommunikointi	Pääasiallisesti riidatonta = 8		Riitaantunut = 3
Tiedonkulku	Riittävää = 6	Riittämätöntä = 5	
Siirtymät*	Sujuvaa = 6	Vanhemmat eivät kohtaa = 2	Kolmannen osapuolen kautta = 2
Juhlat	Yhteisesti = 3	Isä ei osallistu = 1	Eriytetysti = 8
Koulun/päiväkodin tilaisuudet*	Yhteisesti = 6	Läsnä, mutta erillään = 2	Eriytetysti = 2

* Yhdeltä tutkittavalta ei vastausta.

Seuraavaksi siirrymme edellä esitellyistä tuloksista koostetun tyyppiesimerkin kuvailuun. Tarkastelimme yhteenvetoina sitä, millainen kuva haastattelujen puheissa muodostui tyyppillisestä eroisästä. Tämän jälkeen peilaamme tätä kuvaa teoriaosuudessa esiteltyihin hegemonisiin isyyden ja mieheyden odotuksiin ja asenteisiin.

8 EROISÄT JA HEGEMONINEN ISYYS

8.1 Tyypillinen eroisä

Tutkittavien vastausten perusteella muodostimme yleiskuvauksen siitä, millainen tyypillinen eroisä rakentuu tämän aineiston pohjalta. Taustatiedoista koostimme yleiskuvauksen keskimääräisestä tutkittavasta. Tutkittavien joukon tyypillinen isä on korkeakoulutettu noin 41 -vuotias työssäkäyvä mies. Hänellä on kahden lapsensa yhteishuoltajuus ja hän on uudessa suhteessa.

Aineistosta tyypitellyn tyypillisen eroisän vanhemmuus rakentuu sellaisten pehmeiden arvojen varaan, kuin lempeys, lämpö ja huolehtivaisuus. Isälle on tärkeää toimia oikeina pitämiensä arvojen mukaisesti, kuten olla oikeudenmukainen ja kannustava vanhempi. Tämän tutkimuksen aineiston perusteella tyypillinen eroisä on rento, ja hänelle on tärkeää kasvattaa lasta rakentavassa vuorovaikutuksessa tämän kanssa luottaen kommunikaatioon rangaistusten sijaan. Tyypillinen eroisä näkee itsensä lapsen ohjaajana tai opettajana, joka rentoudestaan huolimatta asettaa lapselle rajat ja luo näin struktuurin arjelle.

Ero on parantanut isän suhdetta lapseen. Lapsi on isälle tärkeä ja rakas ja tuo merkitystä elämään eron jälkeenkin. Tyypillinen eroisä osoittaa kiintymystään lapselle sekä fyysisen kosketuksen kautta että keskustellen tämän kanssa. Eron jälkeen isä viettää lapsen kanssa vähemmän aikaa ja kaipaa lastaan tämän ollessa toisen vanhemman luona. Lapsen ollessa isän luona elämä rakentuu hyvin arkisten asioiden varaan, josta myös isä itse nauttii ja joita hän kaipaa lapsen poissa ollessa. Eron jälkeen isä on joutunut omaksumaan aiemmasta poikkeavan roolin, jossa vastuuta on täytynyt ottaa enemmän sekä lapseen että kotiin liittyvistä asioista.

Tyypillinen eroisä pitää yhteistyövanhemmuutta tavoiteltavana asiana ja on lapsen edun vuoksi valmis tekemään töitä sen eteen. Yhteistyö entisen puolison kanssa toimii pääasiassa hyvin, vaikka vaatiikin paljon tunteiden säätelyä sekä joustoa. Tyypillinen eroisä ei toiveistaan huolimatta tapaa lastaan yhtä pal-

jon kuin äiti, ja tarvitseekin usein ulkopuolista apua tapaamissopimusten järjestyksessä. Isän kommunikointi äidin kanssa on kuitenkin pääasiassa riidatonta ja isä toivoo, että tiedonkulku on sujuvaa päästäkseen osallistumaan lapsen elämään täysivaltaisesti. Aineistomme tyypillinen eroisä on asiallisissa, mutta ei kovin läheisissä väleissä äidin kanssa, ja esimerkiksi lapsen juhlat vietetään usein erillään. Eroperheessä isä ottaa tavallisesti elatusvelvollisen roolin.

8.2 Hegemoninen isyys

Seuraavaksi tarkastelemme, millä tavoin hegemoniseen isyyteen liittyvät piirteet heijastuivat tutkimuksemme aineistosta tyypittelemästämme tavanomaisesta eroisästä.

Kulttuuristen mallien näkyminen eroisän tyypittelyssä. Tulkitsemamme tyypillisen isän kuva poikkeaa monilta osin hegemonisen isyyden määritelmästä, mutta toisaalta tukee teoriaa uudenaikaisesta isyydestä sekä monenlaisista isyyksistä (esim. Eerola & Kekäle 2014). Ero näkyi etenkin arvoissa; hegemonisen isyyden arvoina ovat maskuliinisina pidetyt piirteet, kuten toiminnallisuus, suorittavuus, tunteiden kontrolli ja hallitsevuus (esim. Kivijärvi ym. 2018). Näistä yksikään ei näyttäisi olevan aineistomme tyypillisen nykyaikaisen eroisän vanhemmuuden pohjana, vaan sen sijaan aineistosta löytyi ennemminkin pehmeitä ja feminiinisinä pidettyjä arvoja, kuten lempeys ja huolehtivaisuus.

Hegemoniseen isyyteen liitetty ohjauksellinen ote vanhemmuuteen (Eerola & Mykkänen 2013, 16–18, 21) tuli ilmi aineistossamme. Tutkittavien esiin tuoman rajojen ja yhteisten pelisääntöjen asettamisen voi myös nähdä olevan osa hegemoniseen isyyteen liitettyä ohjauksellista kasvatusotetta. Muutoin tässä aineistossa muodostettu tyypillinen eroisä vaikuttaisi olevan arvojensa ja omaksunsa roolin perusteella lähes vastakohta perinteiselle, hegemoniselle isyydelle, mikä näkyi esimerkiksi siinä, kuinka hallitsevuuden sijaan isät kasvattivat lapsiaan keskustellen ja kommunikoiden. Tunteiden kontrollin (esim. Kivijärvi ym. 2018) sijaan isät osoittivat hellyyttä fyysisen läheisyyden avulla, sekä kertoen

vahvoista kiintymyksen tunteistaan. Lapsen merkitys oli isille suuri ja he tahtoivat olla tiiviisti läsnä lapsen elämässä eron jälkeenkin, mikä eroaa hegemonisen maskuliinisuuden ihanteesta niiltä osin, että isät olisivat keskittyneet kodin sijaan enemmän julkiseen elämään (Autonen-Vaaraniemi 2008, 188).

Ero vaikuttaa olevan isille muutos kohti tasavertaisempaa vanhemmuutta. Hegemonisen maskuliinisuuden ihanteiden mukaisesti kotia on pidetty lähinnä äideille kuuluvana alueena isien keskittyessä muun muassa työhön ja elannon hankkimiseen (Autonen-Vaaraniemi 2008, 188). Tyypillinen eroisä kuitenkin kuvasi omaksuneensa eron jälkeen uuden roolin suhteessa lapsiin ja kotiin. Isät kertoivat suhteensa lapsiin lähentyneen eron myötä, jolloin myös vastuunotto lisääntyi. Arkisten asioiden merkitys kasvoi eron myötä ja isät kokivat saavansa enemmän tilaa toteuttaa isyyttään, mikä viittaa perinteisten sukupuoliroolien rikkoutumiseen eron jälkeisessä tilanteessa.

Ulkoapäin tulevat mallit, vaatimukset ja rajoitukset. Eniten hegemoniset käsitykset näkyivät ulkoapäin tulevissa vaatimuksissa, odotuksissa ja rajoituksissa. Eron jälkeisessä tilanteessa ulkoapäin tulevat asenteet ja odotukset voivat kaventaa isän mahdollisuuksia toteuttaa isyyttään jopa käytännön tasolla, vaikka isät itse puhuivat ennemminkin uudenlaisen isyyden arvoista ja roolista.

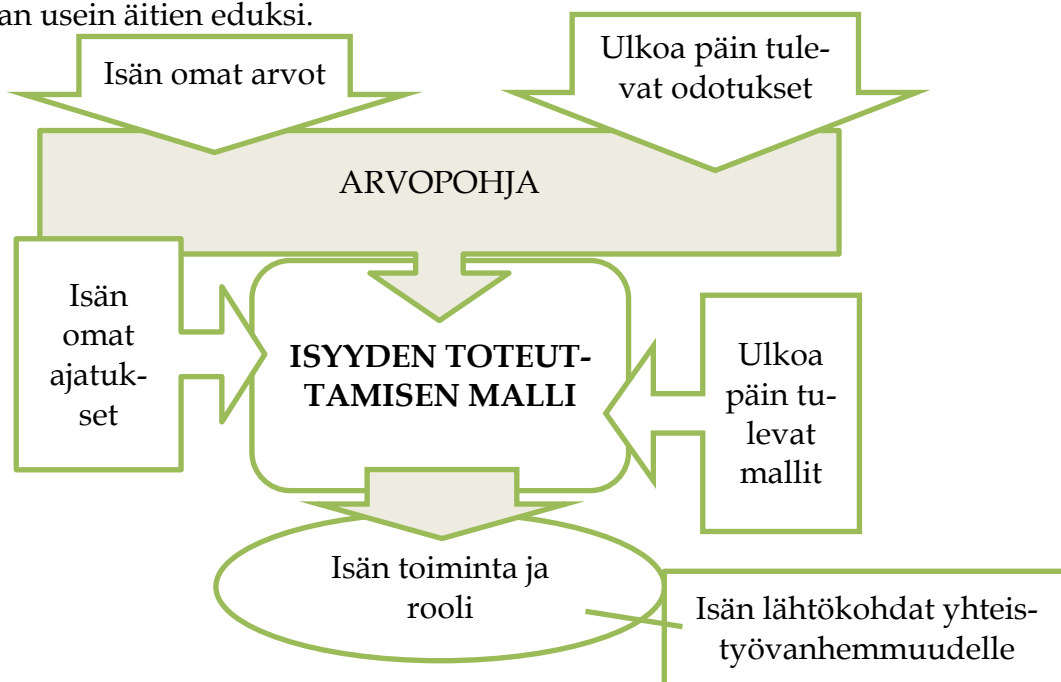
Tyypillinen eronnut isä oli valmis työstämään omia, yhteistyötä vaikeuttavia tunteitaan. Isät kykenivät joustamaan entisen puolisonsa kanssa tavataksaan lapsiaan mahdollisimman paljon, sekä taataksaan lapsen edun toteutumisen. Eron jälkeen määritellyt sopimukset vanhemmuudesta eivät kuitenkaan usein tukeneet tätä tavoitetta, vaan tyypillisesti isät tapasivat lapsiaan vähemmän kuin äidit. Tapaamisten painottuminen äideille kielii äitikeskeisestä vanhemmuuden kulttuurista, jossa äidit säätelevät isyyden toteutumista käytännön tasolla (Tuovinen 2014, 128). Tämän voi katsoa juontuvan stereotyyppisistä sukupuolirooleista, joissa äiti on lämmin vanhempi ja hallitsee kodin elintilana miehen ollessa etäinen ja hallitessa julkisen tilan (Autonen-Vaaraniemi 2008, 188).

Isien joustaminen yhteistyön toteutumiseksi oli myös toisinaan ulkopuolisen pakon tai paineen sanelemaa. Isät saattoivat joustaa liiallisestikin miellyt-

tääkseen äitiä, jotta he saivat tavata lapsiaan. Aineistossa oli myös mainintoja viranomaisten epäreiluna koetusta äitejä suosivasta toiminnasta, jolloin monet isät toivoivatkin tullessa paremmin kuulluksi. Myös tämä luo kuvaa äitikeskeistä vanhemmuuden kulttuuria, jossa isät nähdään toissijaisina vanhempina äitiin nähden (esim. Broberg & Hakovirta 2014) jopa viranomaisten toimesta. Tämä asettaa isät tilanteeseen, jossa heille ei välttämättä näyttäydä muita mahdollisuuksia kuin joustaa yli omien resurssiensa.

Vaikka ero toi tasavertaisen vanhemmuuden toteuttamisen näkökulmasta isille useita positiivisia vaikutuksia, näyttää siltä, että eron jälkeinen tilanne muokkaili hegemonista maskuliinisuutta ja stereotyyppisiä sukupuolirooleja elätuksen suhteen. Isien perinteinen rooli perheen elättäjänä (esim. Stevens 2015) jatkui eron jälkeen, ja moni aineistomme isä kokikin elatukseen liittyvät sopimukset epäreiluina ja tasa-arvo-odotusten vastaisina.

Tutkimuksemme antaa viitteitä siis siitä, että erityisesti ulkoa päin tulevat asenteet asettivat isien vanhemmuuden käytännön toteuttamiselle rajoituksia. Isät itse ilmensivät uudenlaista, pehmeämpää ja läsnä olevampaa isyyttä, jossa korostuu tasavertaisuus äidin kanssa, kun taas tapaamis- ja elatussopimukset ratkaistaan usein äitien eduksi.

KUVIO 2. Isyyden toteuttamisen mallin rakentuminen omista lähtökohdista ja ulkoa päin tulevista vaikutuksista.

Kuviossa 2 on tiivistettynä tämän yhteenvetoluvun pääajatuksia isyyden rakentumisesta suhteessa odotuksiin ja hegemoniseen isyyteen. Isyyden pohjana ovat arvot, jotka muodostuvat isän itsensä tärkeiksi kokemista arvoista, sekä ulkoa päin tulevista hegemonisista odotuksista. Tutkittavat itse toivat esille niin sanotun uuden isyyden (esim. Hunter ym. 2017; Eerola & Mykkänen 2014) mukaisia pehmeämpiä tekijöitä. Samalla isät saavat ulkoa päin hegemonisia mielikuvia hyvän isän mallista, joihin kuuluu esimerkiksi elatusvastuullisen rooli. Arvopohjan, isien omien ajatusten ja ulkoa päin tulevien mallien kautta rakentuu isien henkilökohtainen isyyden toteuttamisen malli: millainen isä oikein olen? Tämä malli ohjaa isien toimintaa ja roolia vanhempana myös erotilanteessa. Tästä asetelmasta lähdetään rakentamaan yhteistyövanhemmuutta toisen vanhemman kanssa.

9 POHDINTA

9.1 ”Missä se isän tarina on?”

– – että miksi yleisemmin se tarina, joka kirjataan on äidin tarina? Missä se isän tarina on? Se jää kirjaamatta, ja tuomioistuimissa se on kaikista pahinta. (H6)

Tämän tutkielman tavoitteena oli tuoda esiin isien kokemuksia isyydestä ja eron jälkeisestä yhteistyövanhemmuudesta ja tutkia, minkälaiset erilaiset isyyteen liittyvät tekijät vaikuttavat yhteistyövanhemmuuden käytännön toteutumiseen. Tulosten perusteella tyypillinen eroisä edustaa ennemmin uutta nykyaikaista isyyttä perinteisen hegemonisen isyyden sijaan. Tulokset osoittivat myös, että isät kokevat yhteistyövanhemmuuden tavoiteltavana asiana ja tahtovat tehdä yhteistyötä entisten puolisoitensa kanssa. Ulkoa päin tulevat hegemoniseen mieskäsitteeseen liittyvät asenteet ja odotukset saattavat kuitenkin kaventaa isien vanhemmuutta siten, ettei tasavertainen vanhemmuus välttämättä toteudu yhteistyövanhemmuuden näkökulmasta.

Vaikka tässä tutkielmassa olemme käsitelleet eroisyyttä ja yhteistyövanhemmuutta osin erillisinä kokonaisuuksina, liittyvät nämä kaksi ulottuvuutta tiukasti yhteen muodostaen tutkielmamme pääasiakokonaisuuden. Tässä yhtälössä isät ovat toimijoita ja toteuttamassa vanhemmuuttaan, tässä tapauksessa nimenomaan eron jälkeistä yhteistyövanhemmuutta. Tässä tutkielmassa myös erottelemme tietoisesti yhteistyövanhemmuuden käsitteen yhteisvanhemmuudesta. Kuten Feinberg (2003, 2) toteaa, *coparenting* ei ole irrallaan vanhempien välisestä suhteesta, vaan sitä toteutetaan niillä resursseilla, joita vanhemmilla sillä hetkellä on. Ero nostaa pintaan voimakkaita tunteita, joiden ristiaallokossa vanhempien tulisi tehdä yhteistyötä; tällöin kyse on nimenomaan tietoisesta työn tekemisestä ja haastavien tunnereaktioiden työstämisestä. Tästä syystä käytämme *coparenting*-termistä suomennosta yhteistyövanhemmuus yhteisvanhemmuuden sijaan.

Osa tämän tutkielman tarkoitusta oli tunnistaa eron jälkeisen isyyden muodostumisen taustalla vaikuttavia kulttuurisia hegemoniseen isyyteen liittyviä tekijöitä. Eroisän tyypittely toi esiin, että hegemoniseen maskuliinisuuteen viittavia piirteitä ei juurikaan esiintynyt isien omassa vanhemmuudessa, vaan isät edustivat ennemmin tasavertaisempaa uutta isyyttä. Tulosten perusteella isyys oli myös muuttunut eron jälkeen ja vaikuttaakin siltä, että isyys saattaa ennen eroa olla lähempänä hegemonista isyyttä. Tätä tukee myös Huttusen (2001) näkemys siitä, että usein juuri isät joutuvatkin arvioimaan vanhemmuuttaan ja rooliaan uudelleen eron jälkeen. Tämä asettaa yhteistyövanhemmuuden toteuttamisessa isille erilaiset lähtökohdat kuin äideille, kun isät joutuvat käsittelemään sekä eroon liittyviä tunnereaktioita että uudenlaisen vanhemmuusroolin omaksumista. Tämän vuoksi on tärkeää, kuten Aalto (2013, 86) mainitsee, että isyyttä tarkastellaan myös maskuliinisuuteen liittyvien kysymysten valossa.

Connell (1987) kehitteli hegemonisen maskuliinisuuden käsitteen sukupuolten välisen – ja miessukupuolen sisällä olevan – epätasa-arvoisuuden ja erilaisten valta-asemien paljastamisen avuksi. Kun isyyttä tarkastellaan nimenomaan hegemonisen maskuliinisuuden kautta, voidaan tehdä näkyväksi erilaisia sukupuoleen liittyviä epätasa-arvoisia seikkoja vanhemmuudessa. Hegemoniasta syntyy oikeana pidetty isyys (Connell & Messerschmidt 2005; Huttunen 1999, 171), mikä ei kuitenkaan välttämättä ilmennä valtaosan isyyttä (Connell & Messerschmidt 2005, 832). Hegemonia kuitenkin toimii isyyttä määrittelevänä voimana, ja kuten tutkielmassa kävi ilmi, saattaa se vaikuttaa se isien osalta muun muassa viranomaisten tekemiin päätöksiin. Stereotypioita ilmentävä äitikeskeinen kulttuuri oli tulkittavissa tutkittavien puheesta esimerkiksi puhuttaessa lapsen elatukseen ja tapaamisiin liittyvistä sopimuksista. On selvää, että vanhempien välinen tasa-arvo on vähimmäisvaatimus yhteistyön toteutumiseksi.

Hegemonisia käsityksiä olisi siis syytä pyrkiä purkamaan. Mykkänen ja Aalto (2010, 9) muistuttavat, että isyyden menneisyys on luultua moninaisempaa: vallitsevaa menneisyyskuvaa hallitsevat hyvin yksioikoiset, miltei pelkkiin mielikuviin pohjaavat käsitykset ”perinteisistä” isistä. Perinteisestä poikkeavia isämalleja on ollut myös aiemmin, ja nämä poikkeukset kertovatkin siitä, mikä

oli mahdollista ja ajateltavissa olevaa isyyttä. (Mykkänen & Aalto 2010, 9, 26–27.) Talcott Parsonin 1950-luvulla teoretisoima funktionaalinen, sukupuolirooleihin perustuva ydinperhemalli (esim. Jallinoja 2014, 18–34) toistuu kuitenkin edelleen kaikuina esimerkiksi siinä, minkälaisiin ratkaisuihin eron jälkeisessä tilanteessa päädytään. Ideaali ydinperheestä ei siis suinkaan ole kokonaan kuopattu, vaan täytyy muistaa uudenlaisen isyyden olevan uutta verrattuna menneeseen, perinteiseen isyyteen. Mikäli perinteinen isyys nähdään menneisyyskuvaa moninaisempana, monenlaisena isyytenä, voidaan sen kautta purkaa ja tarkistaa ydinperheideologian liturgiaa ja "perinteisen isän" hegemoniseksi muodostunutta hahmoa (Mykkänen & Aalto 2010, 26–27). Tämä uudelleentarkistaminen voisi vapauttaa isät hegemonian otteesta ja luoda mahdollisuuksia tasavertaisemmalle vanhemmuudelle sekä ennen eroa että sen jälkeen.

Lisäksi tutkielmamme tavoitteena oli tuoda esiin isien oma ääni ja nimenomaan isien kokemukset yhteistyövanhemmuudesta. Hegemonisten isyyden mallien vastaisesti tuloksista kävi ilmi, että isien vanhemmuuden rakentumisen taustalla oli pehmeitä arvoja, joiden pohjalta muodostui rento ja rajoja asettava isyys, jota ilmennetään lapsen kanssa keskustellen ja fyysistä läheisyyttä osoittaen. Isien tukeminen nimenomaan näiden arvojen kautta auttaa isiä muodostamaan tasapainoisen vanhemmuuden, joka hyödyttää myös lasta; tulosten perusteella kuvailtu isyys muistuttaa hyvin paljon Baumrindin (1991) erotteleman vanhemmuuden nelikentän auktoritatiivista vanhemmuutta, jossa korostuu vanhemman ja lapsen välinen lämmin suhde sekä aikuisen asettamat rajat lapsen käytökselle (esim. Aunola 2019). Tämän vanhemmuustyylin on todettu olevan lapsen kehitykselle suotuisin.

Tämän tutkielman tavoitteena oli myös tuottaa tietoa siitä, kuinka eronneita perheitä voidaan tukea tavoittelemaan toimivaa yhteistyövanhemmuutta. Pelkkä tieto eron haitoista tai yhteistyövanhemmuuden hyödyistä ei välttämättä riitä antamaan vanhemmille tarvittavia eväitä yhteistyön toteuttamiselle, jos taustalla on erilaisia epätasa-arvoistavia asioita. Tutkimuksemme haastatteluissa isät kertoivat, kuinka tapaamisoikeudet ratkaistaan usein äitien eduksi. Isät usein myös jäävät etävanhemmiksi ja näin tapaavat lastaan äitejä harvemmin (Terävä

& Bööck 2019, 13). Näin ollen tasa-arvo yhteistyövanhemmuuden taustalla ei toteudu. Mikäli isillä ei lähtökohtaisesti ole samoja toteutuneita oikeuksia kuin äideillä, ei yhteistyövanhemmuuteen olennaisesti liittyvä vastuun jakautuminenkaan voi toteutua täysin. Tällöin hyvästä tahdosta ja yrityksestä huolimatta tuettukaan erovanhemmuus ei välttämättä johda toimivaan yhteisvanhemmuuteen, jos esimerkiksi isä itse tai erotyötä tekevä ammattilainen ei tiedosta taustalla vallitsevia kulttuurisia vaikutteita, kuten hegemonisen isyyden ihanteita. Erotyötä tekevät ammattilaiset tarvitsevatkin tietoa ja osaamista siitä, minkälaisia esimerkiksi hegemoniseen isyyteen liittyviä tekijöitä ja erilaisia valtaasetelmia on vanhemmuuden rakentumisen taustalla voidakseen tukea vanhempia yhteistyövanhemmuuden toteutumisessa.

Toisaalta Feinberg (2003, 5) muistuttaa, että yhteistyövanhemmuuden kaikkien neljän ulottuvuuden ei tarvitse olla tasapainossa. Tässä tutkimuksessa tyypillisen eroisän kommunikointi äidin kanssa oli pääasiassa riidatonta, jolloin Feinbergin (2003, 5) yhteistyövanhemmuuden ulottuvuuksista voisi vuorovaikutuksen ajatella olevan suhteellisen toimivaa. Tämä vaikuttaisi olevan aineiston perusteella yhteistyövanhemmuuden toimivin ulottuvuus tyypillisen eroisän perheessä. Kaksi muuta ulottuvuutta, toisen vanhemman tukeminen ja työnjako, eivät sen sijaan vaikuttaneet kovin toimivilta. Isät kuvasivat välejä äidin kanssa asiallisiksi, muttei kovin läheisiksi, jolloin toisen vanhemman tukemisesta voi jäädä emotionaalinen osuus toteutumatta. Tapaamisten painottuminen vastoin isien omaa tahtoa äideille ei myöskään kieli tasapainoisesta työnjaosta. Feinbergin (2003) ulottuvuuksista neljäs oli yhteneväiset arvot lapsen kasvatuksessa, joiden suhteen tässä tutkielmassa ei varsinaisesti saatu tuloksia. Riidaton kommunikointi ja lapsen edun ajaminen saattavat kuitenkin antaa viitteitä siitä, että vanhempien välillä vallitsisi ainakin jonkinlainen konsensus kasvatukseen liittyvien arvojen suhteen.

Toimivaa yhteistyövanhemmuutta voidaan tukea parhaiten, kun tiedostetaan missä tuetaan, kuinka tuetaan ja miksi juuri kyseisissä asioissa tarvitaan tukea. Tämä tutkielma osoitti, että tuen tarve liittyy erityisesti vanhempien väliseen työnjakoon sekä keskinäiseen tukeen vanhemmuudessa. Vaikka huomiomme

tässä tutkielmassa ei kohdistukaan äiteihin, on heillä silti kiistatta vaikutus siihen, millaiseksi vanhempien välinen tuki muodostuu.

Mikäli isä kokee äidin toimivan isän vanhemmuuden portinvartijana (esim. Mykkänen ja Huttunen 2008), voi tukeminen olla haastavaa ja suhde valankäytön värittävä. Työnjaon suhteen ongelmalliseksi muodostuu muun muassa ulkoa päin tulevat hegemoniaa ilmentävät asenteet, jotka voivat vaikuttaa muun muassa käytännön sopimukseen, kuten tapaamisiin, jolloin isyys kaventuu ja ohenee. Kuten aiemmin on todettu, isät saattavat pyrkiä miellyttämään äitejä luopumalla omista oikeuksistaan saadakseen edes pienen palan vanhemmuutta (esim. Koskela 2012, 33–35). Tämä tutkielma vastasi myös osittain kysymykseen siitä, miksi juuri näissä kyseisissä asioissa tarvitaan tukea; kulttuuriset käsitykset taustalla pyörivänä voimana muovaavat vanhempien käytännön toimintaa ja rooleja, jotka voivat johtaa vanhempien väliseen epätasa-arvoiseen asemaan.

Isien oma tahtotila oli vahvasti yhteistyövanhemmuuden puolella, jolloin siihen pitäisi kannustaa ja tukea entistä voimakkaammin. Yksi keino on vahvistaa miehen roolia vanhempana tukemalla tätä aktiivisena ja vastuullisena vanhempana (Kruk 2016), myös ennen eroa, ja näin rikkoa hegemonisia käsityksiä. Erot ovat tulleet jäädäkseen, ja nykyinen tilanne on epätasa-arvoinen isille (esim. Forsberg & Autonen-Vaaranieniemi 2019) ja vaikuttaa sekä lapsen että vanhempien hyvinvointiin. Tuettu yhteistyövanhemmuus voisi kuitenkin olla keino tasa-arvoistaa tilannetta.

9.2 Tutkimuksen rajoitukset ja jatkotutkimusaiheet

Tämän pro gradu -tutkielman luotettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon se, millaisia tutkittavia oli hakeutunut haastateltaviksi tutkimukseen. Haastateltavat olivat taustoiltaan hyvin heterogeeninen ryhmä ja kuvaavat suhteellisen hyvin eroisien perusjoukkoa (Alasuutari 2011, Eskola & Suoranta 1998), mutta on olennaista, että he olivat nimenomaan isiä, jotka kuuluivat esimerkiksi erilaisiin eroryhmiin ja muiden vastaavien palveluiden piiriin. Tätä vasten voidaan pohtia, olivatko tutkitut keskimääräistä erovanhempaa valmiimpia avautumaan

ja keskustelemaan sensitiivisistä ja tunnerikkaista asioista, kuten eroprosessi ja isyys. On syytä myös pohtia, ovatko eroryhmiin osallistuneet vanhemmat muita sitoutuneempia vanhemmuuteen, jolloin heidän tuottama puheensa ei välttämättä vastaa vähemmän isyyteen sitoutuneiden puhetta. Näin ollen tuloksemme hegemonisen isyyden toteuttamisen osalta voisivat olla toisenlaisia, mikäli tutkittavat olisivat olleen vähemmän valikoituneita.

Lisäksi tutkielman otoskoko oli pienehkö, vaikkakin laadulliseen tutkimukseen riittävä (Eskola & Suoranta 1998). Laajemmat tutkimukset saattaisivat kuitenkin tuottaa paremmin siirrettävää (Eskola & Suoranta 1998) tutkimustietoa hegemonisesta isyydestä ja yhteistyövanhemmuudesta. Haastatteluissa myös kysyttiin tämän tutkielman lähestymiskulman kannalta vähemmän olennaisia asioita. Esimerkiksi isyyden kulttuurisista odotuksista ja asenteista ja niiden vaikutuksista vanhemmuuteen voisi kysyä jatkossa kohdennetummin ja rajatumminkin. Sama pätee myös yhteistyövanhemmuuteen; vaikka yksilöhaastattelut tuottivatkin monipuolisesti ja laajasti analysoitavaa aineistoa (Eskola & Vastamäki 2001; Hirsjärvi & Hurme 2008), olisi haastatteluista varmasti tullut sisällöllisesti vielä tämän tutkielman käyttötarkoitukseen sopivampi, mikäli olisimme itse laatineen haastattelurungon.

Tässä tutkielmassa keskityimme nimenomaan isien kokemuksiin ero- ja yhteistyövanhemmuudesta. Päädyimme tähän ratkaisuun, koska hitaasta muutoksesta huolimatta yhä edelleen isät eivät saa tutkimuksessa riittävästi ääntään kuuluviin (Forsberg & Autonen-Vaaraniemi 2019; Eerola & Mykkänen 2014). Vaikka ilmiön rajaaminen onkin perusteltua, tiedostamme tällaisen asetelmaltaan sukupuolittuneen tutkielman tuottavan vain osan ilmiön kokonaiskuvasta. Olisikin siis jatkotutkimuksen paikka tarkastella yhteistyövanhemmuutta äitien osalta sukupuoleen liittyvien kysymysten näkökulmasta; myös äitiys muodostuu kulttuuristen asenteiden varjossa.

Tämä tutkielma antoi viitteitä, että isyys muuttuisi kohti tasavertaisempaa vanhemmuutta eron jälkeen. Olisi mielenkiintoista tutkia lisää, millä tavalla ero ja onnistunut yhteisvanhemmuus muuttavat isyyttä ja siinä esiintyviä hegemo-

nia vaikutuksia, esimerkiksi peilaten erovanhemmuutta parisuhteen aikana toteutettuun isyyteen. Onko esimerkiksi yhteisvanhemmuuden myötä lisääntyneellä vastuunotolla vaikutusta siihen, kuinka isät sitoutuvat vanhemmuuteen?

Huomionarvoista on, että tämän tutkielman haastatteluista liki kaikki on tehty ennen joulukuun 2019 alun lapsenhuoltolain uudistusta. Lakiuudistuksessa lakiin lisättiin ensimmäistä kertaa vuoroasuminen virallisena sopimusmuotona, ja vuoroasuminen voidaan näin ollen kirjata myös väestörekisteriin asumismuodoksi (STT Info 2019). Tutkittavista peräti liki puolet ($n = 5$) tuotti oma-aloitteisesti puhetta tästä lakiuudistuksesta ja monet miettivät, kuinka mahdollisuus viralliseen vuoroasumiseen olisi saattanut muuttaa huoltajuus- ja tapaamissopimusten tekoa erotessa.

Näin merkittävä muutos lainsäädännössä saattaa vaikuttaa merkittävästi eron jälkeisten sopimusten tekemiseen, jota olemme tässäkin tutkielmassa käsitelleet yhtenä yhteistyövanhemmuuden rakentumisen lähtökohdista. Nähdäksemme onkin jatkotutkimuksen paikka, miten tapaamis- ja huoltajuussopimusten teko muuttuu jatkossa, ja kuinka nämä muutokset mahdollisesti vaikuttavat eron jälkeisen yhteistyövanhemmuuden toteutumiseen. Tuoreen lakiuudistuksen vaikutukset todennäköisesti voidaan havaita vasta, kun aikaa on kulunut. Myöskään vuoroasumisen vaikutuksista eri osapuolten hyvinvointiin ei ole vielä riittävästi yksiselitteisiä ja laajoja tutkimuksia (Fransson ym. 2015).

Yhteistyövanhemmuutta voisi myös jatkossa tutkia erilaisista näkökulmista. Esimerkiksi se, kuinka kauan erosta on kulunut, saattaa myös osaltaan vaikuttaa siihen, kuinka vahvasti eron liittyvät tunnekokemukset ovat pinnalla ja kuinka yhteistyövanhemmuus toteutuu käytännössä. Näihin tunnekokemuksiin saattaa vaikuttaa se, kuinka paljon muutoksia on pystynyt sisäistämään ja käsittelemään, ja millaisia ja kuinka voimakkaita tunteita entiseen kumppaniin yhä liittyy. Esimerkiksi kanadalaistutkimuksessa (Swiss & Le Bourdais 2009) havaittiin, että ikä vaikutti lapsen ja etäisän yhteiseen aikaan: mitä vanhempia lapset olivat eron aikaan, sitä enemmän aikaa he viettivät isänsä kanssa. Tämä liittyy siihen, että isillä on ollut enemmän aikaa muodostaa vahva suhde lapsiinsa ennen eroa. (Swiss & Le Bourdais 2009.) Tässä tutkielmassa emme kuitenkaan

havainneet säännönmukaisuuksia, jotka viittaisivat eron ajankohdan voimakkaaseen vaikutukseen. Se ei kuitenkaan tarkoita, etteikö tällaisiakin vaikutuksia saattaisi olla havaittavissa, mikäli asiaa tutkittaisiin johdonmukaisesti omana jatkotutkimuksenaan.

Koska yhteistyövanhemmuutta on tutkittu Suomessa verrattain vähän aikaa, olisi lisätutkimukselle varmasti tilaa. Kun käsite alkaa tulla vanhemmille tutummaksi, pystytään jatkossa todennäköisesti tuottamaan vielä laajempaa, mutta myös syvempää tietoa aiheesta. Ennen kaikkea jatkotutkimuksen tulisi kohdistua siihen, kuinka eron jälkeistä yhteistyövanhemmuutta pystyttäisiin jatkossa tukemaan nykyistä tehokkaammin. Tutkimustiedon avulla erityötä ammatikseen tekeville tulisikin antaa lisää työkaluja ja uutta tietoa eroauttamisesta ja vanhempien eron jälkeisen yhteistyön kehittämisestä.

Kuten aiemmin on todettu, ero on usein suuri kriisi elämässä, ja vaatii usein jopa uuden identiteetin työstämistä. Vähimmilläänkin ero vaatii uuden roolin muodostamista: kuka ja mitä minä olen lapsilleni ja näiden toiselle vanhemmalle, kun en ole enää hänen puolisonsa? Tämän vuoksi aihepiiristä tarvitaan juuri kasvatustieteellistä tutkimusta; mitä ovat ne kehityksen ja kasvun kohteet aikuisen elämässä, kun hän kohtaa elämää mullistavan kriisin? Tämä tutkielma tuotti kasvatustieteellistä tietoa siitä, minkälaisia tekijöitä vaikuttaa isyyden uudelleenmuodostumisen taustalla ja millä tavalla ne näkyvät yhteistyövanhemmuuden taustalla. Jatkotutkimushaasteeksi jää tuottaa lisää kasvatustieteellistä tietoa vanhemmaksi kasvamisesta eron jälkeisessä tilanteessa muun muassa edellä mainituilla osa-alueilla.

9.3 Isiä tuettava kohti yhteistyövanhemmuutta ja omannäköistä isyyttä

Yhtenä taustaoletuksenamme oli, että hegemoniseen isyyteen liittyvät odotukset ja asenteet saattavat vaikuttaa miesten vanhemmuuden toteutumiseen. Tutkimuksessa havaitsimme, että nämä hegemoniset piirteet näkyivät eroisyyttä ja eroisyyden toteuttamista koskevassa puheessa lähinnä ulkoa päin tulevana asenteina ja odotuksina, kun taas isät itse halusivat toteuttaa nykyaikaisempaa uutta

isyyttä. Isyyden toteutumisessa eron jälkeen auttaa yhteistyövanhemmuus, jonka toimiessa isät näkevät useammin lapsiaan ja heillä on parempi suhde lapsiinsa, vaikka isät olisivatkin etävanhempia. Tästä syystä koemmekin, että viranomaistahojen, kuten erosovittelutyötä tekevien, ja yleisen kasvatuskulttuurin tulisi jatkossa tukea määrätietoisemmin yhteistyövanhemmuutta esimerkiksi kannustamalla vanhempien keskinäiseen yhteistyöhön lapsen edun ajamiseksi. Tämä edesauttaisi tasa-arvoisemman ja kaikkien osapuolten hyvinvointia tukevan kasvatuskulttuurin rakentumisessa.

Eron jälkeinen yhteistyövanhemmuus saattaa hyvinkin olla pohjoismaiseen hyvinvointivaltioiden rakenteeseen, kulttuuriin ja kasvatuserinteeseen sopivaa, josta on jonkin verran myös aiempaa tutkimusnäyttöä (esim. Kalmijn 2015). Eron jälkeiset perhesuhteet vaikuttavat vahvimmita tasa-arvoisemmissa yhteisöissä, kuten Ruotsissa, jossa kannustetaan enemmän yhteishuoltajuuteen ja vähemmän sukupuolittuneeseen vanhemmuuteen (Andreasson & Johansson 2016). Pohjoismainen perhepolitiikka myös tukee isiä osallistuvampaan ja sukupuolineutraalimpaan vanhemmuuteen (esim. Eerola & Mykkänen 2013). Näin ollen kasvatuskulttuurimme on otollista maaperää yhteistyövanhemmuudelle, jolloin kynnyksen tukemiselle ja toteuttamiselle on matalampi.

Pyrkimyksenä pitäisi joka tapauksessa olla se, että isä säilyy lapsen elämässä myös eron jälkeen. Isäkontaktin säilymisestä on huomattavia myönteisiä vaikutuksia lapsille (esim. Amato ym. 2011; Fransson ym. 2015), jolloin siihen tulisi kannustaa myös yhteiskunnallisella tasolla voimakkaammin. Vaikka täysin tasa-arvoinen ja jaettu vanhemmuusasetelma ei toteutuisikaan, voidaan pitää suhteellisen onnistuneena tilanteena, että lähi- ja etävanhemman asetelmasta huolimatta lapsella säilyy suhde molempiin vanhempiin eron jälkeen (Huttunen 2001, 110). Ero muuttaa erityisesti isyyttä (Huttunen 2001, 36, 50) ja isät ovat usein haastavassa tilanteessa, kun eroprosessissa virallisetkin elimet asettuvat usein äitien puolelle (esim. Kruk 2016). Tätä isien vanhemmuutta heikentävää asetelmaa tulisi jatkossa purkaa määrätietoisesti, jotta isät pääsevät erottuaankin toteuttamaan oman näköistä rakastavaa isyyttään.

LÄHTEET

- Aalto, I. 2013. Isyys -suomalaisen miestutkimuksen mukavuusalue? Teoksessa A. Jokinen (toim.) *Mieskysymys. Miesliike, -työ, -tutkimus ja tasa-arvopolitiikka*. Tampere: Tampere University Press, 186-192. Alasuutari, P. 2011. *Laadullinen tutkimus 2.0* (4. painos). Tampere: Vastapaino.
- Aunola, K. 2001. *Children's and adolescent's achievement strategies, school adjustment and family environment*. Väitöskirja. Jyväskylä: Publishing unit, University Library of Jyväskylä.
- Amato, P. R., Kane, J. B. and James, S. 2011. Reconsidering the "good divorce". *Family Relations* 60, 511-524. DOI:10.1111/j.1741-3729.2011.00666.x
- Andreasson J. & Johansson, T. 2016. Becoming a half-time parent: fatherhood after divorce. *Journal of Family Studies* 25 (1), 2-17. DOI:10.1080/13229400.2016.1195277
- Autonen-Vaaranieniemi, L. 2008. Kodin tila, valta ja miesten käytännöt. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.) *Perhesuhteet puntarissa*. Helsinki: Palmenia / Helsinki University Press, 188-205.
- Baumrind, D. (1991). The Influence of Parenting Style on Adolescent Competence and Substance Use. *The Journal of Early Adolescence* 11 (1), 56-95. DOI:10.1177/02724316911111004
- Beckmeyer, J. J., Coleman, M. & Ganong, L. H. 2014. Postdivorce coparenting typologies and children's adjustment. *Family Relations* 63 (4), 526-527.
- Braun, V. and Clarke, V. 2006. Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology* 3 (2), 77-101.
- Broberg, M. & Hakovirta, M. 2014. Isyys eron jälkeen. Teoksessa P. Eerola & J. Mykkänen (toim.) *Isän kokemus*. Helsinki: Gaudeamus, 114-126.
- Bronte-Tinkew, J., & Horowitz, A. 2010. Factors associated with unmarried, nonresident fathers' perceptions of their coparenting. *Journal of Family Issues* 31 (1), 31-65.

- Carlson, M. J., McLanahan, S. S., & Brooks-Gunn, J. 2008. Coparenting and non-resident fathers' involvement with young children after a nonmarital birth. *Demography* 45 (2), 461–488.
- Connell, R.W. 1987. *Gender and power*. Sydney: Allen and Unwin.
- Connell, R.W. & Messerschmidt, J. 2005. Hegemonic masculinity: rethinking the concept. *Gender & Society* 19 (6), 829–859.
- Eerola, P. & Kekäle, J. 2014. Isyyden tarinamarkkinoilla. Teoksessa P. Eerola & J. Mykkänen (toim.) *Isän kokemus*. Helsinki: Gaudeamus, 19–31.
- Eerola, P. & Mykkänen, J. 2013. Paternal masculinities in early fatherhood: dominant and counter narratives by Finnish first-time fathers. *Journal of Family Issues* 36 (12), 1674–1701.
- Eerola, P. & Mykkänen, J. 2014a. Isyyskokemusten jäljillä. Teoksessa P. Eerola & J. Mykkänen (toim.) *Isän kokemus*. Helsinki: Gaudeamus, 7–18.
- Eerola, P. & Mykkänen, J. 2014b. Sitoutuminen ja vastuu isyyden alussa. Teoksessa P. Eerola & J. Mykkänen (toim.) *Isän kokemus*. Helsinki: Gaudeamus, 49–64.
- Elam, K.K., Sandler, I. & Wolchik, S. 2016. Non-residential father-child involvement, interparental conflict and mental health of children following divorce: a person-focused approach. *Journal of Youth Adolescence* 45, 581–593. DOI:10.1007/s10964-015-0399-5
- Elo, S. & Kyngäs, H. 2008. The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing* 62 (1), 107–115.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa J. Aaltola, & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I*. Jyväskylä: PS-kustannus, 24–42.
- Feinberg, M. E. 2003. The internal structure and ecological context of coparenting: a framework for research and intervention. *Parenting, Science and Practice* 3 (2), 95–131. DOI:10.1207/S15327922PAR0302_01

- Feinberg, M. E., & Kan, M. L. 2008. Establishing family foundations: intervention effects on coparenting, parent/infant well-being, and parent-child relations. *Journal of Family Psychology* 22 (2), 253–263. DOI:10.1037/0893-3200.22.2.253
- Forsberg, H. & Autonen-Vaaraniemi, L. 2019. Moral orientations to postdivorce fatherhood: examining Finnish men's descriptive practices. *Families, Relationships and Societies* 8 (1), 23–36.
DOI:10.1332/204674317X14920695828859
- Fransson, E., Bergström, M., & Hjern, A. 2015. Barn i växelvis boende - en forskningsöversikt. Tukholma: CHESS, Stockholm University.
- Heinonen, J. 2006. Työläismies ahdingossa. Kolme miessukupolvea rakenneuutosten Suomessa. Helsinki: Palmenia.
- Hietanen, P., Keinonen, V. & Kettunen, M. (toim.) 2019. Yhteistyövanhemmuuden käsikirja. Ensi- ja turvakotien liitto. Helsinki: Punamusta.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2016. Tutki ja kirjoita (21. painos). Helsinki: Tammi.
- Hock, R. M. & Mooradian, J. K. 2013. Defining coparenting for social work practice: a critical interpretive synthesis. *Journal of Family Social Work* 16 (4), 314–331.
- Hokkanen, T. 2002. "Sitä eletään sitä eronneen perheen elämää". Teoksessa U. Kinnunen & A. Rönkä (toim.) *Perhe ja vanhemmuus - Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen*. Jyväskylä: PS-kustannus, 119–140.
- Hunter, S. C., Riggs, D. W., & Augoustinos, M. 2017. Constructions of primary caregiving fathers in popular parenting texts. *Men and Masculinities* 23 (1), 150–169. DOI:10.1177/1097184X17730593
- Huttunen, J. 1999. Muuttunut ja muuttuva isyys. Teoksessa A. Jokinen (toim.) *Mies ja muutos - Kriittisen miestutkimuksen teemoja*. Tampere: Tampere University Press, 169–193.

- Huttunen, J. 2001. Isänä olemisen uudet suunnat: Hoiva-isiä, etä-isiä ja ero-isiä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Huuki, T. 2013. Kamppailua ja kaveerausta - väkivalta ja välittäminen koulu-
poikien statustyössä. Teoksessa A. Jokinen (toim.) Mieskysymys. Mies-
liike, -työ, -tutkimus ja tasa-arvopolitiikka. Tampere: Tampere University
Press, 207–213.
- Jamison, T. B., Coleman, M., Ganong, L. H. & Feistman, R. E. 2014. Transition-
ing to postdivorce family life: a grounded theory investigation of resili-
ence in coparenting. *Family Relations* 63, 411–423. DOI:10.1111/fare.12074
- Jallinoja, R. 2014. Teoria universaalista perheestä. Teoksessa R. Jallinoja, H.
Hurme & K. Jokinen (toim.) Perhetutkimuksen suuntauksia. Helsinki:
Gaudeamus, 18-34.
- Jewkes, R., Morrell, R., Hearn, J., Lundqvist, E., Blackbeard, D., Lindegger, G.,
Quayle, M., Sikweyiya, Y. & Gottzén, L. 2015. Hegemonic masculinity:
combining theory and practice in gender interventions. *Culture, Health &
Sexuality* 17 (2), 112–127. DOI:10.1080/13691058.2015.1085094
- Jyväskylän yliopiston tietosuojapolitiikka. 2018. Tietosuojapolitiikka, ohjeet ja
mallipohjat. [https://www.jyu.fi/fi/yliopisto/tietosuojailmoitus/tutki-
muksen-tietosuojaohjeet-ja-mallipohjat](https://www.jyu.fi/fi/yliopisto/tietosuojailmoitus/tutkimuksen-tietosuojaohjeet-ja-mallipohjat). (Luettu 20.2.2020.)
- Kallinen, K., Pirskanen, H. & Rautio, S. 2015. Sensitiivinen tutkimuksessa: Me-
netelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet. Tallinna: United Press
Global.
- Kalmijn, M. 2008. The effects of separation and divorce on parent-child relation-
ships in ten European countries. Teoksessa C. Saraceno (toim.) *Families,
ageing and social policy: intergenerational solidarity in European welfare
states*. Cheltenham: Edward Elgar, 170–193.
- Kalmijn, M. 2015. Father-child relations after divorce in four European coun-
tries: patterns and determinants. *Comparative Population Studies* 40 (3),
251–276.
- Kauppinen, N. 2013. Eronjälkeinen selviytyminen ja onnistunut yhteistyö ero-
perheiden tarinoissa. Turun yliopisto.

- Kiiski, J. 2011. Suomalainen avioero 2000-luvun alussa – Miksi avioliitto puretaan, miten ero koetaan ja miten siitä selviydytään. Joensuu: Kopijyvä.
- King, V. & Sobolewski, J. M. 2006. Nonresident fathers' contributions to adolescent well-being. *Journal of Marriage and Family* 68 (3), 537–557.
DOI:10.1111/j.1741-3737.2006.00274.x
- Kiss, Z. S., Keserü, B., Sinka, M., & Krémer, I. L. 2016. Difficulties, health problems and professional support of divorced fathers living separately from their children—experiences in Hungary. *New Medicine* 20 (4): 153–161.
DOI:10.5604/14270994.1228182
- Kivijärvi, A., Huuki, T. & Lunabba, H. 2018. Poikatu tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Koskela, J. 2012. Avioero suomalaisen miehen kokemana. Ero ja erosta toipumisen prosessina. *Dissertations in Social Sciences and Business Studies* 46. Itä-Suomen yliopisto. Kuopio: Kopijyvä.
- Kruk, E. 2016. Divorced fathers at risk of parental alienation: practice and policy guidelines for enhancing paternal responsibility. *New Male Studies* 5 (1), 95–112.
- Kuronen, M. 2003 Eronnut perhe? Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus, 103–120.
- Kuronen, M. & Hokkanen, T. 2008. Vanhemmuuspuhe ja sukupuolen tutkimisen vaikeus. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.) *Perhesuhteet punta-riissa*. Helsinki: Palmenia / Helsinki University Press, 27–42.
- Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys (2. painos). Tampere: Vastapaino.
- Kääriäinen, A., Hämäläinen, J. & Pölkki, P. 2012. Challenges of divorce, interventions and children: Eron haasteet, väliintulot ja lapset. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Laine, T. 2010. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin* 2.

Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysin menetelmiin. (2. painos). Juva: PS-kustannus, 28–46.

Lamela, D. & Figueiredo, B. 2011. Post-divorce representations of marital negotiation during marriage predict parenting alliance in newly divorced parents. *Sexual and Relationship Therapy* 26, 182–190.

DOI:10.1080/14681994.2011.563288.

Lamela, D. & Figueiredo, B. 2016. Coparenting after marital dissolution and children's mental health: a systematic review. *Jornal de Pediatria* 92 (4), 331–342. DOI:10.1016/j.jped.2015.09.011

Lamela, D., Figueiredo, B., Bastos, A. & Feinberg, M. 2016. Typologies of post-divorce coparenting and parental well-being, parenting quality and children's psychological adjustment. *Child Psychiatry and Human Development*. 47, 716–728. DOI:10.1007/s10578-015-0604-5.

Lapsen elatus ja huolto sekä isyyden tunnistaminen. 2018. Tilastoraportti 11/2019, Suomen virallinen tilasto. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138097/tr11_19.pdf?sequence=5&isAllowed=y (Luettu 4.12.2019.)

Linnavuori, H. 2007. Lasten kokemuksia vuoroasumisesta. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Malinen, V. & Lahtiharju, V. 2016. Paremmen eron abc. https://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/parisuhteen_kriisit/erokriisit/paremmen_eron_abc (Luettu 3.1.2020.)

McHale, J. P., Kuersten-Hogan, R., & Rao, N. 2004. Growing points for coparenting theory and research. *Journal of Adult Development* 11 (3), 221–234. DOI:10.1023/B:JADE.0000035629.29960.ed

Messerschmidt, J. & Messner, M. 2018. Hegemonic, nonhegemonic, and “new” masculinities. Teoksessa J. Messerschmidt, P. Martin, M. Messner & R.W. Connell (toim.) *Gender reckonings: new social theory and research*. New York: NYU Press, 35–56.

- Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Teoksessa J. Metsämuuronen. (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 79–148.
- Mykkänen, J. 2010. Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Mykkänen, J. & Aalto, I. 2010. Isyyden ihanteet, arki ja kokemukset – Raportti isyyden tutkimuksesta Suomessa. Verkkojulkaisusarja 34. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura.
- Mykkänen, J. & Huttunen, J. 2008. Isäksi tulon tunteet. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.) Perhesuhteet puntarissa. Helsinki: Palmenia / Helsinki University Press, 169–187.
- Oikeusministeriö. 2016. Huoltoriidan sovittelu tuomioistuimessa – Sovittelu vaihtoehtona pitkälle oikeudenkäynnille. <https://oikeus.fi/fi/index/esitteet/asiantuntija-avusteinenhuoltoriitojensovittelu.html>. (Luettu 29.4.2020.)
- Patton, M. Q. 2002. Qualitative research & evaluation methods (3. painos). Thousand Oaks: Sage.
- Perttula, J. & Latomaa, T. 2008. Kokemuksen tutkimus: Merkitys, tulkinta, ymmärtäminen. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Philip, G. 2014. Fathering after separation or divorce: navigating domestic, public and moral spaces. *Families, Relationships and Societies* 3 (2), 219–233. DOI:10.1332/204674314X14017856302453.
- Plihtari, E. 2010. Eron jälkeinen vanhemmuus etä-isän näkökulmasta. Pro gradu -tutkielma, Jyväskylä Yliopisto.
- Poole, E., Speight, S., O'Brien, M., Connolly, S. & Aldrich, M. 2016. Who are non-resident fathers? A British socio-demographic profile. *Journal of Social Policy* 45 (2), 223–250.
- Schmidt, C. 2004. The Analysis of Semi-structured Interviews. Teoksessa U. Flick, E. von Kardorff & I. Steinke (toim.) *A Companion to qualitative research* (1. painos). Lontoo: Sage, 253–265.

- Sobolewski, J., & King, V. 2005. The importance of the coparental relationship for nonresident fathers' ties to children. *Journal of Marriage and Family* 67 (5), 1196–1212.
- Stevens, E. 2015. Understanding discursive barriers to involved fatherhood: the case of Australian stay-at-home fathers. *Journal of Family Studies* 21 (1), 22–37.
- STT Info. 2019. Lapsenhuoltolaki uudistuu – mitä vanhemman pitää tietää? <https://www.sttinfo.fi/tiedote/lapsenhuoltolaki-uudistuu---mita-vanhemman-pitaa-tietaa?publisherId=64090014&releaseId=69870035> (Luettu 1.2.2020.)
- Suomen virallinen tilasto. 2018. Perheet. http://www.stat.fi/til/perh/2018/03/perh_2018_03_2019-06-17_tie_001_fi.html (Luettu 13.4.2020.)
- Suomen virallinen tilasto. 2019. Siviilisäädyn muutokset. http://www.stat.fi/til/ssaaty/2018/ssaaty_2018_2019-06-18_tie_001_fi.html (Luettu 22.12.2019)
- Swiss, L. & Le Bourdais, C. 2009. Father – child contact after separation. *Journal of Family Issues* 30, 623–652. DOI:10.1177/0192513X08331023.
- Terävä, J., & Böök, M. L. 2019. Yhteistyövanhemmuus eron jälkeen: mitä, miksi ja miten? Teoksessa P. Hietanen, V. Keinonen, & M. Kettunen (toim.) Yhteistyövanhemmuuden käsikirja. Ensi- ja turvakotien liiton käsikirja 4, 11–19. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Tietosuojaryhmä. 2014. Pseudonymisoidut ja anonymisoidut tiedot. <https://tietosuoja.fi/pseudonymisointi-anonymisointi> (Luettu 20.2.2020.)
- Tropp, L., & Kelly, J. (toim.) 2016. *Deconstructing dads: Changing images of fathers in popular culture*. Lanham: Lexington Books.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuovinen, P. 2014. *Isyys yksinhuoltajaisien kertomana*. Teoksessa P. Eerola & J. Mykkänen (toim.) *Isän kokemus*. Helsinki: Gaudeamus.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2009. Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi. <http://www.tenk.fi/fi/ohjeet-ja-julkaisut> (Luettu 21.2.20120.)

Visser, M., Finkenauer, C., Schoemaker, K., Kluwer, E., van der Rijken, R., van Lawick, J., Hom, H., Clasien de Schipper, J. & Lamers-Winkelmann, F. 2017. I'll never forgive you: high conflict divorce, social network, and co-parenting conflicts. *Journal of Child and Family Studies* 26, 3055–3066.
DOI:10.1007/s10826-017-0821-6